

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 42.

Tisdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr talman n ytttrade: Mina herrar! Sedan vi sist råkades här, har en stor sorg drabbat vårt fosterland. Kronprinsessan Margareta, denna intagande, varmt älskade unga furstinna, har plötsligt ryckts bort från sin make och sina små barn. Döden har skövlat ett gott och lyckligt hem, ett hem, vilket vi med glädje betraktat såsom den ljusa sinnebilden av den grundval, på vilken vårt folks framtid måste byggas. Förlusten av henne, som varit medelpunkten i detta hem, är en förlust för hela Sveriges folk. Men i dessa dagar gå dock med den djupaste medkänsla våra tankar främst till honom, vars levnads ljus hon var och som nu ensam måste fortsätta den tunga vandringen på livets stig.

Jag tillåter mig här att giva ett om ock ofullkomligt uttryck åt vår smärta och vårt varma och innerliga deltagande i den djupa sorg, som genom Kronprinsessans död drabbat Sveriges tronföljare, hans barn och hans höga föräldrar.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina herrar! Ja, Sverige har mistat sin älskade Kronprinsessa. Vårt land har med henne förlorat, förutom mycket annat, en moder, som varit ett högt föredöme för alla mödrar. Här kan ej med ord beskrivas vad hon varit för de sina och för sin omgivning. Ej heller vad hon gjort för nödställda och lidande. Allt har burit vittne om det ädlaste uppsåt. Få äro också de, som tillvunnit sig allas beundran och vördnadsfulla aktning såsom kronprinsessan Margareta.

Nu har hon gått ifrån oss och lämnat oss alla i den djupaste sorg. Givetvis drabbas hennes närmaste tyngst därav; men vad som hänt kan ej ändras. Det hårda slaget kan endast djupt beklagas, och i detta fall är deltagandet stort och enhälligt.

I full förvisning härom tillåter jag mig hemställa, att kammaren lämnar åt sin talman i uppdrag att till deras majestäter konungen och drottningen, hans kungliga höghet kronprinsen-regenten och de moderlösa barnen framföra första kammarens djupa deltagande i och beklagande av den stora sorgen.

Vad herr Ollas Ericsson sålunda hemställt bifölls enhälligt.

Anmälades och godkändes

riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 176, angående beredande av möjlighet för folkskollärare att genom självstudier förvärva kompetens för viss undervisning i fortsättningsskolor;

nr 178, angående lapplagstiftningskommitténs förstärkande med en effektiv representation av lappar; samt

nr 179, angående utredning och förslag i fråga om ecklesiastik jords styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk;

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 189, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 72 och 73 riksdagsordningen;

nr 191, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande bestämmelser angående val av lekmannaombud vid kyrkomöte; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen jämte två inom riksdagen väckta motioner; samt

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 199, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckta motioner om löneförbättring för vaktmästarna i riksbanken och riksgäldskon-toret samt tjänsteinnehavarna vid riksdagens hus; ävensom

första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910 ävensom i ämnet väckt motion.

*Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.*

Herr statsrådet Svensson som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Winbergs interpellation angående en vid Södertälje kanalbyggnadsarbete inträffad arbetskonflikt, erhöll nu ordet och anförde: Herr talman, mina herrar! Med första kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr C. Winberg till chefen för civildepartementet framställt följande spörsmål:

1) Anser herr statsrådet, att de åtgärder, som vidtagits av vattenfallsstyrelsen i samband med den vid Södertälje kanals ombygg-

nadsarbete sedan sistlidna augusti pågående konflikten, äro fullt förenliga med statens ställning som arbetsgivare och med dess tjänstemäns skyldighet att tillvarata statens intressen i allmänhet och dess ekonomi i synnerhet?

Vilka åtgärder kan man förvänta från regeringens sida, i syfte att fortast möjligt åstadkomma en uppgörelse i förenämnda konflikt?

Med anledning av föreliggande spörsmål har vattenfallsstyrelsen på anmodan lämnat en redogörelse för den ifrågavarande konflikten. Däri har styrelsen anfört i huvudsak följande.

För de byggnadsarbeten, som bedrivs av vattenfallsstyrelsen och järnvägsstyrelsen, gälla gemensamma bestämmelser rörande antagande och avskedande av arbetare, ordningsregler, arbetstid samt sjuk- och olycksfallsersättningar m. m. Även timavlönningarna hava utgått enligt gemensamma grunder, vilka fastställts för de olika arbetsplatserna i enlighet med socialstyrelsens dyrtorsindextal. Avlöningarna hava, i mån som levnadsomkostnaderna under de senaste åren stegrats, tid efter annan ökats, och hava dessa höjningar i avlöningarna uträknats med ledning av socialstyrelsens vid respektive tidpunkter kungjorda indextal för levnadskostnadernas stegring. Därmed har man sökt att i möjligaste mån bereda arbetarna kompensation för dyrtiden.

De allmänna anställningsvillkoren hava fastställts efter överläggning under sommaren 1917 mellan styrelsernas arbetsledning och representanter för arbetarna och under ordförandeskap av dåvarande förlikningsmannen, rådmannen A. Cederborg. Även avlöningsnormerna blevo vid samma överläggningar föremål för behandling, och fastställdes därvid timlönerna till belopp, som motsvarade den dåvarande stegringen i levnadskostnaderna. De därefter skedda regleringarna i timlönerna, som avsett att kompensera ej blott de ökade levnadskostnaderna utan även minskningen i arbetstiden, hava ägt rum efter samråd med förtroendemannen för svenska väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet, som torde representera det större antalet fackligt organiserade arbetare vid vattenfallsstyrelsens arbeten. Vid vissa tillfällen har överenskommelse om timlönens storlek kunnat träffas, vid andra åter har förtroendemannen påyrkat högre lönesatser, än vattenfallsstyrelsen ansett sig kunna godtaga.

Det av interpellanten avsedda byggnadsföretaget, ombyggnaden av Södertälje kanal, påbörjades under år 1917 och har utförts av vattenfallsstyrelsen huvudsakligen i egen regie. Samtliga arbetare anställdes där enligt samma bestämmelser och på samma villkor för övrigt, som gällde vid styrelsens övriga arbeten å andra orter i landet, och någon svårighet att erhålla arbetare på dessa villkor förefanns icke under de första åren. I juli 1919 inlämnade emellertid svenska träarbetarförbundet en framställning, vari påfordrades, att för de vid kanalombyggnaden anställda träarbetarna, till antalet fem eller sex, i stället för nyssnämnda bestämmelser skulle tillämpas det avtal jämte ackordsprislista, som gällde i Södertälje inom husbyggnadsfacket. Detta innebar bland annat en ökning av timlönen från 1 krona, 35 öre

Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)

Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)

till 1 krona 50 öre. Vattenfallsstyrelsen ansåg sig emellertid icke kunna tillämpa särskilda undantagsförmåner för vissa av sina arbetare, utan svarade på ifrågakvarande framställning, att de gällande bestämmelserna och avlöningsnormerna skulle gälla för samtliga styrelsens arbetare, ävensom att, då kanalarbetena och husbyggnadsarbetena vore till sin natur väsentligt olika, de för sistnämnda slag av arbete gällande ackordsprislistorna i regel icke kunde tillämpas vid kanalarbetena. På grund av de växlande förhållandena borde därför, enligt vattenfallsstyrelsens mening, liksom dittills ackordsuppgörelser i varje särskilt fall ske med respektive arbetslag. Träarbetarna godtog emellertid ej styrelsens ståndpunkt utan nedlade arbetet samt blockerade allt träarbete vid arbetsplatsen från och med den 9 augusti 1919. I denna blockad inbegreps sålunda ej blott de arbeten, varmed ifrågakvarande arbetare vid denna anläggning varit sysselsatta, utan jämväl vissa andra träarbeten, nämligen nedslagning av spåntplankor och reparation av transportspår. Då jämväl dessa arbeten genom blockaden omöjliggjordes, blevo de därmed sysselsatta arbetarna av styrelsen uppsagda, dock med iakttagande av avtalad uppsägningstid. Denna åtgärd föranledde strejk av hela arbetsstyrkan vid kanalombyggnaden, varvid samtidigt framställdes krav på en med 30 öre förhöjd timpenning, en garanterad ackordsförtjänst på 2 kronor 70 öre i timmen samt ökning av sjuk- och olycksfallsersättningar m. m. Då enligt vattenfallsstyrelsens mening, arbetarna redan i stort sett erhållit full kompensation för dyrtiden, ansåg sig styrelsen, med hänsyn jämväl till nödvändigheten att bibehålla förut nämnda enhetliga anställningsvillkor, icke kunna godkänna de sålunda framställda kraven.

Statens förlikningsman i första distriktet inbjöd därefter i skrifvelse den 9 september 1919 till förhandlingar angående Södertäljekonflikten, och ägde första sammanträdet mellan parterna i träarbetarkonflikten rum den 15 i samma månad. Den 1 oktober avlämnades av förlikningsmannen ett förlikningsförslag av innehåll, att sådant arbete vid kanalbygget, som kunde betraktas som husbyggnadsarbete, skulle betalas enligt lönesatserna i gällande kollektivavtal mellan Södertälje byggnadsarbetsgivarförbund och träarbetarförbundets avdelning därstädes med tillhörande ackordsprislista, samt att träarbetet i övrigt vid byggnadsföretaget skulle betalas i första hand efter de lönesatser, som allmänligen kunde anses gällande i orten för samma eller motsvarande slag av arbete, eller i andra hand och därest parterna icke kunde enas om en dylik norm, efter samma grunder, som föreslagits beträffande husbyggnadsarbetena.

Detta förlikningsförslag blev dock ej av någondera parten godtaget. Vi de fortsatta underhandlingar, därvid som representant för en del av övriga av konflikten berörda arbetare även deltog förtroendemannen för svenska väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet, uppdrogs åt särskild tjänsteman i socialstyrelsen att skyndsamt verkställa en utredning angående löneförhållandena vid sådana arbeten inom landet, vilka äro av liknande natur som Södertälje kanals ombyggnad.

Denna utredning, som avlämnades i början av december 1919,

föranledde emellertid icke något nytt förlikningsförslag från förlikningsmannens sida, utan anmodade han i skrivelse av den 15 december 1919 vattenfallsstyrelsen att taga det tidigare av båda parterna förkastade förlikningsförslaget under förnyat överbäggande. Vattenfallsstyrelsen avgav sitt svar till förlikningsmannen den 22 december och framhöll däri, att nyssnämnda utredning enligt styrelsens förmenande ådagalagt, att lönesatserna vid Södertälje kanals ombyggnad i stort sett stode i jämnhöjd med de löner, som i medeltal betalades vid enskilda byggnadsföretag. Då därtill komme, att ifrågavarande arbete ej vore av säsongnatur och dessutom av längre varaktighet än de flesta enskilda byggnadsföretag, samt med hänsyn jämväl till de förmåner, staten lämnade sina arbetare i form av sjukersättning och bättre olycksfallsersättning, ansåg sig styrelsen icke kunna frångå de för detta arbete fastställda lönesatserna.

Sedan vattenfallsstyrelsens svar avgivits, hava vidare underhandlingar icke pågått.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen torde ha framgått, har vattenfallsstyrelsen *främst av principiella skäl* ansett sig förhindrad att tillmötesgå de kraf, som i föreliggande konflikt framstälts från arbetarnas sida. Styrelsen gör gällande, att enhetliga lönevillkor böra tillämpas för styrelsens byggnadsföretag på olika orter inom landet, varvid lönesatserna skola avvägas med vederbörlig hänsyn tagen till levnadskostnaderna å de olika orterna, en princip, som för övrigt lärers hava godkänts även av de vid överläggningarna i konflikten närvarande arbetarrepresentanterna. Lönerna böra emellertid, enligt styrelsens mening, avvägas så, att de svara mot vad som i genomsnitt betalas vid enskilda arbeten av samma karaktär inom landet. Med denna princip som utgångspunkt har kunnat inträffa, att lönerna vid styrelsens arbeten på olika håll i landet ibland varit högre och ibland något lägre än vid de enskilda byggnadsföretagen å samma platser. Detta senare förhållande hade inträffat i Södertälje, där husbyggnadsindustrien betalat sina arbetare förhållandevis högre löner än på andra orter. Styrelsen har ansett, att ett godtagande av det av förlikningsmannen framlagda förlikningsförslaget skulle leda till, att styrelsen för undvikande av konflikter bleve nödsakad höja sina lönesatser till sådan höjd, att det icke på någon ort, där vattenfallsstyrelsen bedreve arbeten, skulle kunna förekomma, att den enskilde byggnadsindustrien betalade högre löner, eller, med andra ord, att den inom byggnadsindustrien i lönehänseende högst liggande orten skulle vara normgivande för vattenfallsstyrelsen och följaktligen även för andra statens arbeten. Därigenom skulle staten sålunda verka direkt höjande på den allmänna lönenivån för byggandsfacket inom landet, en höjning, som vattenfallsstyrelsen finner ägnad att bland annat motverka en sund utveckling av statens fortsatta byggsverksamhet.

Enligt styrelsens nu återgivna uppfattning skulle ett godtagande av arbetarnas krav i föreliggande konflikt medföra ökade utgifter ej endast i fråga om arbetena i Södertälje utan jämväl nödvändig-göra en motsvarande höjning av arbetslönerna å vattenfallsstyrelsens

Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)

Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)

och järnvägsstyrelsens övriga arbetsplatser. Dessa båda styrelser sysselsätta för närvarande cirka 4,000 byggnadsarbetare. En höjning av arbetslönen med 15 respektive 30 öre per timme motsvarar för denna arbetsstyrka omkring 5,000 respektive 10,000 kronor per dag eller under ett halvår 750,000 respektive 1,500,000 kronor.

I anledning av interpellantens uppgifter i övrigt angående de ekonomiska konsekvenserna av arbetets nedläggande vid Södertälje kanal har vattenfallsstyrelsen meddelat, att de tjänstemän därstädes, som icke berörts av konflikten, under den tid, densamma pågått, utfört nyttigt arbete dels med kompletterande borringar vid det nya slussläget för utrönande av de fortsatta arbetenas lämpligaste utförande, dels med andra undersöknings- och mätningsarbeten, som erfordras för arbetenas igångsättande samt därtill hörande konstruktions- och ritningsarbete. Utgifterna för tjänstemännens avlöningar torde alltså icke vara bortkastade utan motsvaras av nyttigt och effektivt arbete. I den mån tjänstemännen på grund av kanalarbetenas inställande bliva överflödiga därstädes, överflyttas de till andra styrelsens arbeten.

Sedan jag nu återgivit de huvudsakliga synpunkter, som från vattenfallsstyrelsens sida i frågan framhållits, tillåter jag mig framhålla, att enligt min mening en i stort sett enhetlig reglering av arbetslönerna för den stora arbetsstyrka, som sysselsättes av de affärsdrivande verken, måste vara till gagn för statens byggnadsverksamhet och ägnad att i viss mån stabilisera de nuvarande osäkra förhållandena inom byggnadsfacket. Det torde härvidlag även böra påpekas, att arbetarna vid statens byggnadsföretag i regel kunna påräkna en mera stadigvarande anställning än i den privata byggnadsverksamheten. Ett rätt stort antal arbetare vid vattenfallsstyrelsens arbetsföretag har jämväl kunnat uppfylla de villkor, som av riksdagen uppställts för erhållande av ålderdomsunderstöd. Givetvis måste de enhetligt reglerade lönerna vid ifrågavarande allmänna arbeten i det stora hela väl korrespondera med arbetsmarknaden i övrigt i landet.

Någon definitiv lösning av det spörsmål, som av interpellanten berörts, synes emellertid nu icke vara att finna, förrän uppgörelse kommer till stånd i föreliggande konflikter inom byggnadsfacket. Regeringen har sin uppmärksamhet riktad på saken och skall söka befrämja, att en rimlig lösning, så snart ske kan, kommer till stånd.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för att han lämnat svar på min framställda interpellation. Det är ju vanligt, att när interpellanter få svar, förklara de, att de icke äro så *synnerligen* tillfredsställda med det svar som lämnats. Det är ju kanske också naturligt, och jag måste säga, att icke är *detta* svar av den karaktär, att det kan göra någon glad, möjligen med undantag av vattenfallsstyrelsen och dess tjänstemän; ty såvitt jag kunde fatta av den resumé, herr statsrådet gjorde på slutet, sedan han lämnat det meddelande, som vattenfallsstyrelsen avgivit, kunde jag finna, att han i allt godkänt de anordningar, som vattenfallsstyrelsen och dess tjänstemän hava vidtagit.

Jag skall naturligtvis icke ingå i någon tvist om huruvida ett sådant försvar från herr statsradets sida är på sin plats eller icke. Men jag tillåter mig i alla fall att rekapitulera hela sakförhållandet.

Det går an att göra som vattenfallsstyrelsen gjort i denna fråga, nämligen att göra den till en *stor principiell fråga*, där det är omöjligt att göra ens det minsta medgivande, utan att det skulle medföra synnerligen vittgående konsekvenser. Ja, i det här fallet skulle det, som man vill göra gällande, längre fram gå löst på en å två miljoner. Men jag undrar, om det är alldeles *nödvändigt* att göra så i det här föreliggande fallet? Jag är den förste att erkänna, att enhetliga lönebestämmelser för statens verk äro fullt på sin plats, och, i den mån det är möjligt, även för mer eller mindre tillfälliga arbetare. Men jag förnekar, att det är en klok politik från statens sida att till den grad hänga upp sig på det rent principiella, så att det icke är möjligt att göra den minsta avvikelse från dessa allmänt tillämpade principer även i ett fall, där det skulle vara fullt befogat, och man genom en dylik mindre avvikelse skulle avvärja mycket vittgående konsekvenser. Ty det är ju ett faktum, att hela denna strids upprinnelse hänger på att fem träarbetare begärt att få sin timlön bestämd till lika belopp, som för motsvarande arbetare inom den privata industrien redan förut var fastställd på platsen. Det synes mig vara något egendomligt, att man till den grad blivit principryttare inom ledningen av statens verk att, ehuru den begäran, som nu framställts, ansetts fullt befogad, man dock ansett sig absolut förhindrad att i någon mån tillmötesgå framställningen. Egendomligt förefaller mig också den ganska avvisande hållning, som från vattenfallsstyrelsens sida in tagits jämväl sedan förlikningsmannen fått med saken att göra, i det att denne vid tillfället framlade ett medlingsförslag, som visserligen icke godkändes av någondera parten, och för andra gången uppmånade vattenfallsstyrelsen att ånyo taga detta förslag under omprövning. Den »stora» vattenfallsstyrelsen ansåg sig emellertid icke alls behöva lyssna till något sådant, utan den satte sig på sina »principiella hästar» och förklarade, att här kunde ingenting göras, ty det skulle kunna medföra ohyggliga konsekvenser. Jag vet mycket väl, att inom statens affärsdrivande verk råder en tjänstemannabyråkrati av den art, att dess uttryck mången gång slår en med häpnad. Men det förvånar mig särskilt, att det yngsta av statens verk i detta fall nästan slagit rekord i fråga om sådant principrytteri, som man här fått bevittna.

När sedan vattenfallsstyrelsen tillbakavisar talet om de ekonomiska konsekvenser, som dess uppträdande i detta fall haft, och säger, att det är ingen fara med detta, då tjänstemännen, som ha fast anställning, hava utfört nyttigt arbete, så att inga förluster därigenom ha uppkommit, så skulle jag vilja rekommendera litet var av kammarens ledamöter att fara ned till platsen och taga reda på huru det i verkligheten förhåller sig. Jag vågar påstå, att det är bara en bluff, och det förstår nog var och en som är inne i praktiska förhållanden. Men det är icke bara, att en del tjänstemän över huvud taget icke kunna utföra det arbete, vartill de äro antagna, utan en hel del an-

Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)

Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)

läggningar, maskinerier och dylikt ha under denna långa tid i betydlig grad blivit förstörda, och det kommer nog att visa sig, när arbetet en gång återupptages. Nu vill jag inte säga, att staten alltid skall gå så tillväga, att den över huvud taget och under alla förhållanden skall undvika konflikter. Jag vet väl, att förhållandena kunna bli sådana även vad statens verk beträffar, att det tyvärr även för dem kan leda til konflikter. Men vad jag håller på är, att det skall vara *någon proportion* mellan vad som gav anledning till konfliktens uppkomst och dess långvarighet och därmed förenade konsekvenser både i fråga om ekonomien och i övrigt.

Det nu inträffade är naturligtvis icke heller någon trevlig sak för det samhälle, där detta arbete pågår, och som är beroende av huru saken utvecklar sig. Samhället kan svårigen trösta sig med att vattenfallsstyrelsen mycket hårt håller på sina principer, och att under dessa tider ledningen av ett statens verk går tillväga på detta sätt, synes mig vittna om alltför litet begrepp om den smidighet som fordras icke minst av ledningen för ett statens verk.

Det är också en annan sak, som jag i detta sammanhang skall passa på att framhålla och som synes mig vara ännu mera oförklarlig. Vattenfallsstyrelsen meddelar nämligen i sitt svar, att den uppsade arbetarna, dock med iakttagande av vederbörlig uppsägningstid. Det är ju också alldeles riktigt, att det stadgas en viss uppsägningstid för de arbetare, som antagits där. Men även här kommer konsekvenser, som göra en underlig till mods, när man sätter sig in i förhållandena. Saken är, att dessa arbetare, som gått arbetslösa i snart nio månader, för det första icke ha någon möjlighet att få arbete hos enskilda arbetsgivare på grund av ren solidaritetskänsla från de enskilda arbetsgivarnas sida, och för det andra möter dem den svårigheten, *att de icke kunna få ut sina arbetsbetyg*. Detta har icke varit möjligt att ordna, och det veta vi ju, att det är ofantligt svårt för en arbetare att komma och söka arbete, om han icke kan förete arbetsbetyg från de platser, där han förut varit.

Nu säger den principfasta vattenfallsstyrelsen: ni ha slutat ert arbete här: det stadgas åtta dagars uppsägningstid. Och när sedan arbetarna komma och begära betyg svarar man dem: ja, mycket gärna, om ni vilja komma tillbaka och arbeta åtta dagar, så att den lagstadgade uppsägningstiden är fullgjord; då skola ni få edra arbetsbetyg!

Det skulle intressera mig att höra om herr statsrådet och chefen för civildepartementet anser också ett dylikt tillvägagångssätt vara av den art, att det bör försvaras. Man behöver sannerligen inte bara arbetarrepresentant för att förstå, att det lutar åt det rent abnormalt om man tillämpar sådana principer. Ställningen hos det nittiofå arbetare, som gått här i nio månaders tid och väntat på lösningen av denna konflikt, är nämligen sådan, att de — bland annat av den anledningen att de icke kunna få ut sina arbetsbetyg — äro absolut förhindrade att skaffa sig anställning på annat håll. När det så visar sig, att man icke heller kan ställa i utsikt en lösning av denna konflikt, se de sig icke ha någon annan utväg än att emi-

grera; ty man förstår ju, att de icke kunna gå här år efter år och vänta på en lösning, som i alla fall aldrig synes komma till stånd. Nu har jag principiellt icke något särskilt emot att arbetare under vissa förhållanden emigrera ur ett land, men det synes mig vara egendomliga förhållanden, att, emedan man har att göra med en halstarrig styrelse i ett statens verk, man ger sig in på sådana principer, att det icke är möjligt att göra de jämkningar i dessa principer, som skulle vara nödvändiga och möjliga att genomföra, för så vitt man verkligen vill ha en uppgörelse för att åstadkomma en lösning av denna konflikt. Det är något genomgående i hela vattenfallsstyrelsens svar detta, att den synes tycka, att alla byggnadsarbeten kunna ligga nere hur länge som helst, och några ansatser under hela denna tid att försöka komma till tals med arbetarna eller de organisationer, som representera dem, för att undersöka om möjlighet till en uppgörelse föreligger, har man icke gjort. Man anser sig enligt vanlig tjänstemannakutym icke ha anledning att göra några sådana. Skulle statens verk nedlåta sig att skicka bud till arbetare eller deras representanter för att höra om en uppgörelse skulle kunna komma till stånd? Nej, vare detta långt ifrån den svenska ämbetsmannabyråkratien!

*Ang.
arbetskonflikt
vid Södertälje
kanalbyggnad.
(Forts.)*

Nu är det ju så, att man numera icke förvånar sig så synnerligen mycket över något i detta land. Men jag får verkligen lov att säga, att nog hade man rätt att av den nuvarande regeringen vänta sig ett svar av annan innebörd i denna fråga, än det som nu avgivits från statsrådsbänken. Jag förstår väl, att vilken regering som helst — och icke minst den nuvarande — ogärna stöter sig med den svenska ämbetsmannaklassen, ty den är ju en faktor, som man måste räkna med. Men nog hade jag väntat mig eller hoppats, att det, om än mera i förbigående, skulle skymta fram något verkligt intresse för att söka se till, om det icke vore möjligt att få det svenska tjänstemannaintresset i den mån det är representerat inom statens verk att något litet ha kännedom om de praktiska förhållandena i nutiden och inte bara peka på sina principer. Jag beklagar, om man här nödgas konstatera, att regeringen i en fråga som denna icke kan göra något, utan låta den svenska tjänstemannabyråkratien leva såsom hittills efter sina gamla regler.

För min del synes denna fråga vara av den betydelse, att det vore av stort intresse, om man kunde så snart som möjligt få konflikten ur vägen, därför att den från början har varit onödig, om man från de ledandes sida inom det verk, som haft hand om saken, uppträtt på ett mera praktiskt sätt, dels därför att det är av betydelse att få arbetena avslutade så fort som möjligt, och dels därför att det väl ändå skulle vara något generande, om man till slut skulle nödgas konstatera, att alla dessa arbetare måste giva sig ut ur landet, emedan det icke är möjligt att komma till en uppgörelse med ledningen för ett statens verk.

Det talas om att demokratien här i landet dock gjort så pass framsteg, att den gamla byråkratiska slentrianen i någon mån skulle vara kringskuren. Jag beklagar, att jag fått den uppfattningen,

Ang. arbetskonflikt vid Södertälje kanalbyggnad. att man i detta avseende icke kommit ett enda steg framåt, men om det är så, att genom någon åtgärd ställningen kan förändras, så skulle ingen vara mera glad över detta än jag.

(Forts.)

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 86—106, första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bevillningsutskottets betänkanden nr 27—29, bankoutskottets utlåtande nr 46 samt första lagutskottets memorial nr 30 och utlåtanden nr 32 och 33.

Justerades protokollsutdrag för denna dag ävensom protokollen för den 27, 28 och 29 nästlidne april.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,44 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 5 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 419, om beviljande av medel för bestridande av Sveriges andel i kostnader för nationernas förbund.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 588, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens medverkan till meddelande i större omfattning än nu sker av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen, nr 419.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, friherre *Palmstierna*, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Lindhagens* interpellation angående Sveriges ifrågasatta deltagande i en baltisk konferens, erhöll nu ordet och anförde: Med anledning av herr Lindhagens till mig den 28 nästlidne april framställda interpellation anhåller jag att få anföra följande:

Alltsedan Estland, Lettland och Lithauen konstituerade sig såsom självständiga statsbildningar har svenska regeringen till de nya staterna intagit den välvilligaste hållning. Redan under hösten 1918 trädde regeringen i faktisk förbindelse med de tre staternas representanter här i Stockholm. Svenske konsuln i Riga bemyndigades likaledes träda i förbindelse med därvarande regering, och under det gångna året utsändes till Reval, där Sverige dittills icke haft avlönad konsul, en konsulär representant för att förmedla förbindelserna med estniska regeringen. Regeringen har likaledes under övervägande utsändande av en konsulär representant till Kovno, och torde denna fråga under en nära framtid vinna sin lösning. Vid upprepade tillfällen

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.*

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

har såväl för de tre ländernas ombud som i instruktioner till Sveriges representanter i utlandet framhållits, att svenska regeringen hyser de livligaste sympatier för de baltiska folkens strävanden att skapa sig möjligheter för en fri utveckling på nationell och demokratisk grund och att regeringen uppriktigt önskar att med dem underhålla de bästa förbindelser och inträda i det varuutbyte och överhuvud i den kommersiella samverkan, som må av förhållandena möjliggöras. De förslag, som från de tre ländernas sida i sådant syfte gjorts till svenska regeringen — jag vill särskilt erinra om projektet om en direkt och reguljär sjöfartsförbindelse mellan Sverige och Estland — skola göras till föremål för den omsorgsfulla prövning den viktiga frågan förtjänar. Att samfärdseln mellan Sverige och Balticum ännu icke antagit den omfattning, som själva de naturliga förhållandena synas anvisa, har haft sin grund icke i bristande intresse eller tillmötesgående från svensk sida utan i de hittills oroliga förhållandena på andra sidan Östersjön och den därav förorsakade nedsättningen av de baltiska ländernas produktionsförmåga och deprecieringen av deras valuta. Det är emellertid min livliga förhoppning, att dessa svårigheter, varunder för närvarande de flesta länder i Europa ha att lida, med tiden skola minskas, och den omfattande fredliga samfärdsel komma till stånd, som både i naturförhållanden och historiska traditioner har de bästa förutsättningar. Den svenska regeringen skall icke underlåta att för sin del göra, vad på densamma ankommer i sådan riktning.

Vad vidare angår den av interpellanten i andra punkten av hans interpellation framställda fråga om de skäl, som föranlett svenska regeringen, liksom den danska och norska, att avböja ett deltagande i den ursprungligen till den 15 maj beramade, men numera till början av juli uppskjutna baltiska konferensen i Riga, skulle jag för ett tillfredsställande besvarande därav behöva offentliggöra från främmande makter ingångna skrivelser, något som icke kan ifrågakomma. Då interpellanten emellertid genom de upplysningar, jag därom lämnat vid riksdagssammanträdet den 23 april, torde ha blivit satt i tillfälle att erhålla kännedom om anledningen till skälen för såväl den föregående som den nuvarande regeringens ståndpunkt, är något ytterligare svar i denna del ej heller behövligt. Då emellertid interpellanten i motiveringen till sin interpellation även berört frågan om inbjudningen till konferensen i Riga och detta på ett sätt, som kan föranleda missförstånd, anser jag mig böra lämna en framställning av det verkliga sammanhanget.

I anledning av ett på konferensen i Helsingfors fattat beslut företogs från olika håll sonderingar, huru svenska regeringen skulle ställa sig till en eventuell inbjudan att deltaga i en ny baltisk konferens. Liknande hänvändningar under hand gjordes till danska och norska regeringarna. Saken upptogs till behandling å ministermötet i Kristiania och med hänsyn därtill att på konferensen, enligt vad som meddelats, skulle upptagas frågor av allmänuropeisk karaktär, vilka lämpligen ej kunde behandlas å en konferens av här ifrågavarande slag, gjorde ministermötet det uttalande, att det icke kunde anses

tillräddigt att deltaga i denna konferens. Sedan detta ministermötets uttalande av Kungl. Maj:t den 6 februari gillats och godkänts, instruerades våra representanter i Helsingfors och Warschau att under hand låta vederbörande regeringar förstå, att en eventuell inbjudan icke av Sverige skulle hörasammäs.

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

Med anledning av en av lettiska informationsbyrån till pressen lämnad uppgift, att inbjudning till deltagande utfärdats av lettiska regeringen, lät jag våra representanter i Kristiania och Köpenhamn efterhöra, huruvida sådan inbjudning kommit danska och norska regeringarna tillhanda. Härå erhöles det svar, att så icke skett. Jag lät vidare vår konsulära representant i Riga å vederbörligt håll förfråga sig, huruvida informationsbyråns uppgift vore riktig. Därvid förklarades i lettiska utrikesministeriet, att uppgiften berodde på missförstånd, då direkt inbjudan till konferensen icke utfärdats till någon regering, utan hade finska, lettiska, estniska, lithauiska och polska regeringarna på konferensen i Helsingfors beslutat sammanträda till en ny konferens i Riga vid en tidpunkt, som av lettiska regeringen skulle angivas.

Vad som i saken mellan regeringarna passerat, är således blott att på ett tidigare stadium vissa sonderingar företagits för att utröna, huru svenska regeringen skulle ställa sig till en inbjudning, men att vi, i samförstånd med norska och danska regeringarna, låtit förstå, att vi ej önskade deltaga. Emellertid har svenska regeringen låtit sin representant i Riga framföra dess tack för de meddelanden, som lämnats rörande konferensen, och de frågor, som där skulle behandlas, ävensom framhålla det värde, den satte på att fortfarande hållas au courant i avseende på förarbetena till konferensen, dess förhandlingar och resultat.

Vad slutligen beträffar den av interpellanten i tredje punkten berörda frågan om de nya baltiska statsbildningarnas erkännande, ligger saken på följande sätt. Ett erkännande de jure har hittills varken givits av de allierade regeringarna eller av våra båda skandinaviska grannstater. Man har ansett förhållandena i Östeuropa ännu vara alltför litet stadgade — särskilt gäller detta förhållandet mellan de nya randstaterna och Rådsryssland, som ännu befinner sig uti krigstillstånd med flertalet av dem — för att ännu vilja definitivt taga ställning till frågan. Man har därför inskränkt sig till att liksom vi utsända och mottaga de-facto representanter för de vänskapliga förbindelsernas anknytande och upprätthållande. Från Paris och London just i dessa dagar ingångna underrättelser giva ock vid handen, att härutinnan från de allierades sida ingen förändring skett. I sitt handlingssätt har svenska regeringen givetvis lika litet som andra stater kunnat underlåta att taga hänsyn till de faktiska förhållandena och att därefter inrätta sig, men jag kan försäkra, att svenska regeringen med glädje skall se det läge inträda, att den kan taga steget fullt ut och skänka de nya staterna på andra sidan Östersjön även det formella erkännande, som utgör inseglet på deras nyvunna ställning såsom självständiga medlemmar av det europeiska statssystemet.

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag får vara utrikesministern tacksam, eller rättare sagt, Lettland, Estland och Litauen få vara regeringen tacksamma, därför att den nu har ansett, att man kan officiellt uttala en direkt sympati för dessa nya statsbildningar och deras folks strävanden. Åtskilliga utfästelser och löften, till och med i superlativa ordalag, hava nu här presterats inför offentligheten. Då är det också mycket lättare för dessa tre stater att kunna taga regeringen på orden, vilka ord också säkerligen äro framsprungna ur regeringens eget hjärta. Huvudsyftet med interpellationen är således på det sättet vunnet.

Emellertid har utrikesministern ingått på ett detaljbesvarande och jag skall tillåta mig att dröja något vid detta besvarande.

Den första punkten är, kan man säga, även ur interpellantens synpunkt numera tillfredsställande besvarad med utrikesministerns allmänna uttalanden, då densamma innefattar en sådan allmän förfrågan.

Men så kommer frågan om den baltiska konferensen i Riga den 15 maj 1920, och i motiveringen har i sammanhang med denna fråga också berörts en för utrikespolitiken ofantligt viktig fråga, om den diplomatiska sekretessen, hur länge den skall behöva bibehållas, vad som verkligen skall vara farligt att omtala eller icke och vad man möjligen kan vinna för framtiden i detta hänseende. Utrikesministern sade: »Jag skall tala om för kammaren hur det förhåller sig.» Jag skall också bedja att få göra det. I själva verket är det icke stora differenser mellan dessa framställningar, utan kanske mera en strid om ord, om vad som menas med det ena eller det andra.

Det är ju givet, att när den nordiska ministerkonferensen den 1—4 februari i år beslöt att icke mottaga inbjudan till konferensen i Riga, som vid denna tidpunkt var utsatt till den 15 maj, men som numera enligt vad utrikesministern upplyst och även jag har mig bekant, framskjutits till en senare tidpunkt, det är ju givet, att denna skandinaviska ministerkonferens, som bestod av de skandinaviska ländernas stats- och utrikesministrar, icke fattade ett sådant beslut utan att på något sätt ha föranletts därtill från respektive länder. Det tycktes också framgå, såvitt jag förstod utrikesministern, att det var något sådant, som låg bakom, en förfrågan underhand, eller kanske en förfrågan om man *ville* mottaga en sådan inbjudning. Det är ett indirekt sätt att avböja en inbjudan, om man på förhand gör det. I realiteten är det samma sak. Det vore enligt min uppfattning också stridande mot svensk grundlag, i fall avgöranden skulle tillgå på detta sätt. I detta fall har, såsom också av interpellationens motivering framgår, detta beslut av ministerkonferensen anmälts och godkänts i svenska konseljen och är således rätteligen behandlat, men därmed också ytterligare fastslaget såsom ett faktiskt avböjande av en inbjudan.

Av ganska stort intresse, tycker jag åtminstone, är ock det sätt, på vilket man finner att detta ministerkonferensens resultat blivit publicerat i den utgivna kommunikén. Det står i kommunikén: »Vidare behandlades frågan om erkännandet av vissa nya statsbild-

ningar. Det visade sig råda enighet om de tre regeringarnas hållning i denna fråga.»

Förmodligen ingår däri också frågan om inbjudan till denna konferens, annars ansågs den som en sak, som icke behövde beröras. Man får dock ta för givet, att den är innesluten i detta allmänna uttalande. Av detta finner man sålunda, att vad den svenska allmänheten och den parlamentariska kontrollen kunde tillåtas få veta var först och främst att fråga förevarit om erkännande av vissa nya statsbildningar, men inte vilka, och vidare att det rådde enighet mellan de tre regeringarnas hållning, men inte vilken hållningen var. Detta anser jag vara en meningslös försiktighet, som helt och hållet strider mot de försäkringar och föresatser, som den s. k. demokratin, både den liberala och socialdemokratiska, så länge de befunno sig i opposition, i riksdagsanföranden och andra uttalanden tillåtit sig framföra.

Orsaken varför denna fråga slutligen blev känd av den svenska allmänheten var den, att Svenska Dagbladets Kovnokorrespondent den 14 april 1920 telegraferade från Kovno, att enligt vad han erfarit av den lettiska utrikesministern hade inbjudan utgått till de tre skandinaviska länderna att delta i konferensen. Detta meddelande, som stod infört i Svenska Dagbladet den 15 april och samtidigt i norska tidningar, föranledde naturligtvis förfrågningar till utrikesdepartementen om hur det rätteligen förhöll sig. Och då meddelade t. ex. Aftenposten i Norge: »Ved henvendelse til Udenrigsdepartementet erfarer vi, at Norge i lighed med Danmark og Sverige har faaet indbydelse til at deltage i den oven naevnte konferens: men at ingen av de tre skandinaviske land kommer til at deltage.»

I den norska Socialdemokraten säges om detta meddelande från Kovno till Svenska Dagbladet: »Ved henvendelse till chefen for utenrigsdepartementets pressekontor, red. Vidnes, oplyses at det ganske rigtig er kommet en saadan indbydelse ogsaa til Norge om, at la sig repraesentere. Det skandinaviske ministermøte i vinter besluttet imidlertid at man ikke skulde la sig repraesentere, fordi konferansen væsentlig skulde behandle militære og politiske spørsmaal, bl. a. en nøutralisering av Østersjøen. Det er imidlertid ogsaa sandsynlig at konferansen vil beskæftige sig med økonomiske spørsmaal. Og de skandinaviske lande har i den anledning anmodet sine konsulære repraesentanter om at avgi indberetninger over konferansens resultater.»

Den 16 april stod däremot i svenska utrikesministeriets kommuniké till Svenska Dagbladet på dens förfrågan, och den lød så här: »Med anledning av Lettiska informationsbyråns i Stockholm meddelande om att lettiska regeringen skulle inbjudit även de skandinaviska ländernas regeringar till den baltiska konferens, som skall hållas i Riga den 15 maj, har Svenska Dagbladet erfarit att någon sådan inbjudan icke kommit svenska regeringen tillhanda. F. ö. torde det f. n. knappast finnas anledning antaga, att Sverige, lika litet som Norge eller Danmark, skulle se sig i stånd att sända några ombud till konferensen. Detta utesluter naturligtvis icke att regeringarna

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.*

(Forts.)

komma att ägna konferensen den allra största uppmärksamhet.» Och så tillägger Svenska Dagbladet för sin del: »Enligt vad vår Kovno-korrespondent telegraferar, komma nämligen bl. a. vid konferensen att diskuteras förslag till en valutaordning, som möjliggör intim handelsförbindelse med Skandinavien, transitofrågan samt frågan om Östersjötrafiken.»

Enligt vad jag erfarit från lettiska legationen här, utom annat, har den lettiska utrikesministern någon dag efter den förfrågan, som föregick ministerkonferensen den 1—4 februari, sänt ett memorandum till de tre skandinaviska ländernas regeringar med överlämnande av dagordningen för konferensen och inbjudan att delta i en diskussion om denna dagordning, allt i syfte att möjligen kunna föranleda de skandinaviska länderna att delta. Ministern meddelade, att enligt vad han hört skulle icke något sådant memorandum ha framkommit, såvitt jag förstod, utan kommit bort på posten. Det samma antyddes för mig i svenska utrikesministeriet. Emellertid har det förmodligen kommit fram till Norge och Danmark, ty det är just med anledning av detta memorandum, som dessa förfrågningar den 15 april ägde rum hos norska utrikesdepartementet.

Nu har jag försökt i utrikesdepartementets diarium se om något sådant memorandum — vilket man, om man också icke heller vill kalla det för någon direkt inbjudning, ehuru det mera blir en strid om ord för mig, som mera tänker på realiteterna, dock kan betraktas som en inbjudning, vilket man tydligen också gjorde i norska utrikesdepartementet — jag ville se, säger jag, om det också kommit till svenska regeringen. Då har det svarats mig, att enär en hel del av de ärenden, som stå antecknade i utrikesdepartementets diarium, äro av hemlig natur, kan diariet icke vara tillgängligt för allmänheten. Härav följer, att alla ärenden, som stå i diariet och som icke äro av hemlig natur, ej heller äro tillgängliga för allmänheten, utan att diariet i sin helhet är hemligt, vilket tjänstemännen i utrikesdepartementet vid samtal i dag på morgonen beklagade. Där se vi hur sekretessen brett ut sig över de mest oförargliga och självklara saker. Sekretessen i detta ärende ansågs, som tydligt framgår av kommunikén från ministermötet, så stor, att man icke ens fick veta att vad det gällde var Estland, Lettland och Litauen, och icke ens regeringens hållning. Denna sekretess har omsider övergivits av den nuvarande regeringen, i det att herr Palmstierna nu meddelat ett och annat i denna sak.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att norska Socialdemokraten fick meddelande från norska utrikesministern om anledningen till att ministerkonferensen sade nej, och därför redogjordes i tidningen. Vår utrikesminister har däremot i dag i denna punkt förklarar, att då dessa saker skulle röja förhandlingar med främmande makter, så kunde ingenting meddelas. Han hänvisade visserligen till vad som sagts vid det hemliga sammanträdet om den saken, men då måtte jag ha sovit, ty det gör man lätt vid sådana tillfällen; jag kan i alla händelser inte erinra mig, att det blev någon särskild utveckling av det ämnet vid detta sammanträde. Emellertid intresserar det mig

inte ett dugg vad jag då fick höra om konferensen, utan min mening är, att saken skall intressera den svenska allmänheten och vara föremål för den mycket berömda parlamentariska kontrollen, och därför drar jag ett brett streck över denna lilla förtroliga samvaro i all gemytlighet mellan fyra väggar. Så mycket må dock vara tillåtligt säga om vad som då anfördes, att enligt min mening, att intet av det sagda behöft göras till föremål för något hemligt meddelande.

I fråga om den tredje punkten har jag slutligen framhållit, att det endast gällde att få ett uttalande om huruvida regeringen är sinnad »att, liksom skeddle i fråga om erkännandet av Finlands självständighet, nitälska för att Sverige så snart sig göra låter och framställning tillika inkommit blir bland de första att erkänna även förenämnda tre gamla svenska syskonfolk såsom självständiga medlemmar i samtliga nationers brödrakrets?»

Jag kan inte finna annat än att också denna fråga nu blivit officiellt, med uppgivande av den hemliga diplomatin, på ett ganska tillfredsställande sätt besvarad av utrikesministern. Det är ju bra, att det sagda blivit sagt. Det kan inte återtagas och det antager jag inte heller regeringen skulle vilja göra, ty jag tror, att den också måste vara intresserad av saken.

Då vi emellertid förut och för övrigt knappast ännu icke lyckats få klarhet om den baltiska konferensen i Riga på grund av den sekretess, som vid olika tillfällen brets över densamma, skall jag be att få uttala den livliga förhoppningen, att den nuvarande regeringen, som ju tillträdde sin post efter ministerkonferensen, skall med hänförelse eller åtminstone god vilja tillämpa det program, som nyligen antogs av den socialdemokratiska partikongressen under punkt 17: »Folklig kontroll över utrikespolitiken. *Den hemliga diplomatin avskaffas.*» I själva motiveringen till detta beslut står det uttryckligt uttalat, att »Världskrigets erfarenheter ha kraftigt understrukt socialdemokratins gamla krav på öppenhet i och folklig kontroll över utrikespolitiken. Den hemliga diplomatin med dess fruktansvärda möjligheter för tillfälligt härskande klickars spel bakom folkens och folkrepresentationens rygg, står obarmhärtigt avslöjad som en av de största farorna för mellanfolkligt samförstånd och fredlig ordning. Överallt höjes nu också kravet på dess avskaffande och på en fullt» — jag understryker ordet *fullt* med utrikesministerns tillåtelse — »demokratisk ordning även vid behandlingen av utrikespolitiska angelägenheter. Det är en av bristerna i vårt nuvarande program, att detta krav icke där fått ett klart uttryck.»

Jag tycker ändå, att detta krav knappt fått ett klart uttryck i utrikesministerns anförande i denna punkt, utan detta har åtminstone i mångt och mycket givit en viss farhåga för att man fortfarande kommer att i ganska stor utsträckning vidhålla den gamla sekretessen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre
Första kammarens protokoll 1920. Nr 42.

Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)

Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.

(Forts.)

Palmstierna: Herr talman! Jag ber att med några få ord få besvara ett par anmärkningar av den ärade interpellanten.

Det första jag då kanske bör påpeka är, att handlingar av det slag, som herr Lindhagen här åsyftat, komma från främmande makter, och med anledning därav *måste* beläggas med sekretess. Det är de främmande makternas rättighet att ställa sådana anspråk på den svenska utrikesförvaltningen.

Herr Lindhagen anmärker på, att mininstermötet i Kristiania icke gjort någon fylligare kommuniké på denna punkt. Det skulle förefalla mig rätt egendomligt om man, när förtroliga underhandssonderingar ske, skulle svara därpå med en officiell, offentlig kommuniké. I och för sig är det rätt naturligt, att alla sådana förberedande överläggningar ske i förtrolig form. Det fattade *beslutet* har jag ju i dag meddelat herr Lindhagen, och det torde väl för övrigt tidigare näppeligen varit obekant.

Herr Lindhagen säger med anledning av den baltiska konferens, som möjligen kommer till stånd i juli i Riga, att den skulle upptaga till behandling en serie av frågor, och han anför ur en norsk tidning, vad som eventuellt kunde förekomma. Därest det skulle uppkomma frågor av ingripande militär art, som herr Lindhagen lät framskymta genom att anföra citat ur denna tidning, avseende aktuella läget på andra sidan Östersjön, skulle herr Lindhagen då själv finna det angenämt, om Sverige i något avseende blandade sig däri?

Jag vill med anledning av herr Lindhagens uttalande att något memorandum icke skulle kommit Sverige, men väl Danmark och Norge till del, förklara, att däri nog ligger ett missförstånd. Samma memorandum har kommit även till Sverige, men det innehåller icke någon som helst inbjudan, och, herr Lindhagen, detta bekräftas ju av det telegram, som jag meddelat i mitt interpellationssvar, enligt vilket lettiska utrikesministern själv säger, att ingen inbjudan kommit Sverige till del.

Herr Lindhagen: Som jag sagt är det här en strid om ord, om vad som skall betraktas som »inbjudning» eller icke. Det norska utrikesdepartementet har ansett en förhandsförfråga, om man vill deltaga, som en inbjudan; den svenska regeringen har icke ansett den som en inbjudan. För min del är jag benägen betrakta den som en inbjudan. Förmenandet att detta andra memorandum, som kommit från den lettiska utrikesministern, skulle kommit bort, tycks inte vara riktigt, vilket gläder mig, ty då behöver man inte för att taga reda på den saken anlita de diarier, som annars äro stängda för den svenska allmänheten. Men vad är det då enligt de gjorda antydningarna, som skulle kommit bort?

I detta sammanhang skall jag dock be den nuvarande regeringen benäget taga under övervägande, huruvida icke även nämnda diarium skulle kunna demokratiseras, så att man finge titta efter litet i detsamma för att kunna se vad som sker i den svenska utrikesstyrelsen.

Vidare meddelade herr Palmstierna, att man omöjligen kunde

ypa främmande makters förtroliga meddelanden. Men man kan väl också fråga dem vad som är förtroligt som de ej önska publicerat. Få vi överhuvud taget tala om att saken rör Estland, Lettland och Litauen, och få vi tala om, huruvida ministerkonferensen sagt ja eller nej? Det sista är väl icke beroende på något förtroligt meddelande från utrikes makt, utan om denna skandinaviska ministerkonferens med konseljens godkännande svarat nej för egen del, så är detta väl något som man oavsett den diplomatiska sekretessen kan våga sig på att publicera. Och det bör även vara fallet med frågan om vilka länder det gäller. Såvitt jag förnummit ser de tre ländernas diplomati helst att det talas så mycket och så offentligt som möjligt om ifrågavarande fredliga förberedelser och förhandlingarna om desamma.

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

Nu har jag emellertid också från två håll fått meddelande, att samma dag som jag besökte kabinetssekreteraren i utrikesdepartementet, hade på anmodan därifrån lettiska ministern fått en uppmaning att komma in med något slags inbjudan. Han har själv sagt till mig, att han samma dag i anledning därav avsänt en sådan hemställan. Men då kommer detta i strid med vartannat. Förut har ministerkonferensen med konseljens medgivande sagt, att det icke får här bli något deltagande, men man har kanske nu något närmare tänkt på saken.

Då gäller det ytterligare överläggningsämnen, och den norska tidningen har oförbehållsamt publicerat några av dem. Herr Palmstierna frågade om det verkligen på programmet skulle förekommit något sådant som han skisserade, tycker då herr Lindhagen att det vore lämpligt att överlägga om detta? Här ha vi sålunda ett indirekt erkännande att det kanske stod bland annat något sådant i programmet.

Nej, herr Palmstierna, allt som rör vapenorganisation och vapenförbund vet herr Palmstierna mycket väl att jag skyr som pesten, och därför har jag också i interpellationens slutläm frågat, varför regeringen *till alla delar* varit med om att de skandinaviska länderna sagt nej till ett sådant spörsmål, som här ifrågakommit. Man kan väl säga, att vi vilja vara med endast på villkor att de och de frågorna förekomma eller också, att vi endast vilja deltaga i de och de rent ekonomiska frågorna som röra fredligt samarbete mellan folken. Det tycker jag kunnat gå bättre för sig i förevarande fall än detta blanka avvisande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre Palmstierna: Jag beklagar, att herr Lindhagen berört den lettiska representantens i Stockholm ställning. Jag bör med anledning härav lämna en förklaring, som rättställer verkliga förhållandet.

Här har icke från svenska utrikesdepartementet gjorts någon som helst anmodan till honom att inkomma med en inbjudan. Det faller av sig självt att någon sådan anmodan omöjligt kan från den svenska utrikesministerns sida ställas. Däremot har den lettiska representanten förfrågat sig, huruvida en skrivelse innebärande en faktisk in-

*Om Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

bjudan, kommit Sverige till del. Jag har då förklarat, att någon sådan icke kommit oss tillhanda. Då har det av honom antagits, att papperen kommit bort på grund av att postgången varit av sådan beskaiffenhet, att detta lätt kunnat inträffa, varpå han, som det antecknats å akten, utan något uppdrag själv sânt en skrivelse till utrikesdepartementet med en inbjudan till Rikskonferensen.

När sedermera meddelande kommer, på förfrågan av det svenska utrikesdepartementet om lettiska regeringen har utfärdat en sådan inbjudan, att så inte är förhållandet måste den ärade representanten för Lettland ha blivit vilseledd av den lettiska informationsbyrån och då det officiella svaret från lettiska regeringen blev honom bekant, har han även några dagar senare själv anhållit att detta utan uppdrag lämnade aktstycke måtte till honom återlämnas, vilken begäran jag naturligtvis ansåg mig böra villfara.

Jag hade helst sett, att herr Lindhagen icke hade berört denna sak, men jag tror att det för den lettiska representantens egen skull är av vikt, att man klarlägger, att han handlat i fullständigt god tro och med anledning av den lettiska informationsbyråns meddelande blivit vilseledd.

Herr L i n d h a g e n: Den diplomatiska sekretessens irrgångar äro outrannsakliga, och ve den, som kommer in i desamma. Det ena är inte likt det andra, och man får aldrig någon riktig klarhet om hur det förhåller sig. Jag skall bara för min del be få vidhålla min ofantliga önskan, att allt sådant här måtte gå för sig i dagens ljus, så behövas inte sådana här diskussioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 49 och första lagutskottets utlåtande nr 31.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4: I och II, angående regleringen av utgifterna under riksstaten för år 1921 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, avd. I, Departementet och avd. II, Lantförsvaret.

I förslaget till riksstat för år 1921 hade Kungl. Maj:t upptagit anslagen å fjärde huvudtiteln, försvarsdepartementet, under följande huvudavdelningar:

- I. Departementet.
- II. Lantförsvaret.
- III. Sjöförsvaret.

I föreliggande utlåtande hade utskottet behandlat de under avd. I och II ingående anslagen.

Punkten 1.

Om
tidpunkten för
fjärde
huvudtitelns
behandling.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte upptaga ordinarie anslaget till departementschefen med oförändrat belopp, 17,000 kronor.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *C. G. Ekman* och *W. Bäckström* anfört följande:

»Vi hava inom utskottet framställt yrkande, att denna huvudtitel icke skulle behandlas förr, än riksdagen hunnit bliva förelagd och behandla förslag rörande utbildningstiden för värnpliktiga av 1920 års klass. Endast från den utgångspunkten blir det möjligt att bedöma, vilka beräkningar som böra läggas till grund för ett flertal anslag och huruvida vissa andra anslag bliva erforderliga eller icke. Detta yrkande vann likväl icke utskottets bifall. Då undertecknade sedermera icke reserverat sig på ett antal enskilda punkter, varom ovisshet måste råda, beror detta därpå att det icke syntts oss möjligt att i detta sammanhang framställa förslag till beslut rörande vad som under år 1921 skall ske på försvarsväsendets område.»

Herr *Ekman*, *Carl Gustaf*: Jag ber endast, herr talman, att i korhet få hänvisa till den reservation, som jag avgivit rörande denna huvudtitels behandling. Jag har nämligen ansett, att man i år borde inrikta denna behandling på att den skulle kunna ansluta sig till det beslut rörande utbildningen för 1920 års klass av värnpliktiga, som, såsom för alla är känt, senare kommer att fattas. Det sammanhänger med min allmänna uppfattning, att förslagsberäkningen på de olika huvudtitlarna bör vid det tillfälle, då beslut därom fattas, så nära som möjligt ansluta sig till de *verkliga* förhållanden, som man har anledning antaga komma att råda under det år, för vilket den förslagsvis uppgjorda budgeten skall gälla. Då emellertid denna uppfattning icke tagit sig uttryck i avdelningen i form av dess förberedande åtgärder och ej heller vunnit tillräcklig anslutning i utskottet, kan nu intet annat göras åt saken, än att jag vill på detta sätt till protokollet anteckna denna min uppfattning.

På den nu föredragna punkten har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—21.

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.*

Punkten 22.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 1,472,000 kronor;

b) medgiva, att av detta anslag ett belopp av 880,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, ställdes till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 8,800,000 skarpladdade patroner m/94, med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 75 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, där-est förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp;

c) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1920 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid denna punkt hade reservation anförts av herrar *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *O. U. B. Olsson*, *K. A. Tengdahl*, *J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén*, *C. R. Jansson* i Falun, *A. J. Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning rörande anslag å 1921 års stat till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1920 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Herr *Nilsson*, *Johan* i Malmö: Herr talman, mina herrar: Det förefaller mig, som om ett bifall till denna framställning är en

vanesak för riksdagen. Statens finanser äro emellertid synnerligen strängt anlitade. Skall man kunna tänka sig besparing på något område, så är det i fall som detta. Riksdagen har sin uppmärksamhet fäst på försvarsfrågan i så motto, att man dels vill nedbringa kostnaderna och dels lätta på de värnpliktiges förpliktelser mot försvaret. Första gången skytteanslaget beviljades, räckte helt andra förhållanden än nu. Numera betyda dessa skyttetävlingar och skjutövningar icke detsamma som förr. Numera avgöras i de flesta fall drabbningarna på längre distanser. Där inta kanonerna den dominerande ställningen. På närmare håll spela kulsprutor och maskingevär den mest betydande rollen. Skjutskickligheten kommer till sin rätt först vid rekognoscering. Den del av manskapet, som behövs härför, bör ju ha rent militärisk utbildning. Och till denna uppgift räcker inte den utbildning man får i skytteföreningarna.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet m. m.
(Forts.)

Jag anser därför, att riksdagen bör använda dessa medel till helt andra och mera nyttiga ändamål. Personligen hyser jag den fasta förhoppningen och uppfattningen om framtiden, att vi böra, ledda av de lärdomar och rön vi ha vunnit under dessa fem krigsår, försöka nedbringa kostnaderna till det minsta möjliga.

Givet är emellertid, att man ännu icke helt och hållet kan avrusta, åtminstone icke på en överskådlig tid framåt. Ett litet försvar måste vi alltså äga, ett försvar, som motsvarar de förpliktelser Sverige har såsom medlem i nationernas förbund. Detta lilla försvar bör enligt min uppfattning, vara starkt och effektivt liksom också de böra kunna sin uppgift, som skola tjäna detsamma.

Men även en annan sak böra vi i detta sammanhang iakttaga. nämligen att den personal, som står till försvarets förfogande, skall ha så pass lön och sådana anställningsvillkor, att den, i likhet med andra medborgare, kan leva utan att stå alltför nära svältgränsen, så som nu faktiskt i många fall är förhållandet. Dessa en och en halv miljon kronor, som nu skulle anslås till skytterörelsen, anser jag man bör inbespara och använda, när det gäller den tillfälliga löneregleringen för arméns och marinens folk. Jag tror, att de där komma till bättre användning och göra avsevärt större nytta. Med dessa och andra inbesparade medel bör man kunna gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit för armén och marinen.

Man säger, att denna skytterörelse är en folkrörelse, som bör ha allas stöd. Jag bestrider detta. I stället skulle man kunna säga, att den är ett folknöje, som ibland utvecklar sig till att bli synnerligen tarvligt och därtill illa tålt bland människor ute i bygderna.

Jag ber av dessa skäl, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Wohlin: Herr talman! Det är med ledsnad och bitterhet man bemärker, att ett så stort antal av riksdagens ledamöter alltjämt ställer sig oförstående och avogt mot det frivilliga skytteväsendet. Jag kan gott förstå, att man kan ha olika åsikter om vår härordning. Självtillhör jag dem, som anse, att en omgestaltning

Anslag till det frivilliga skytteväsendet m. m.

av denna härordning är ett oeftergivligt villkor för bibehållande av ett levande försvarsintresse bland vårt folks breda lager.

(Forts.) Men med den frivilliga skytterörelsen är det något annat. Den är en på bredaste grund vilande folkrörelse, uppburen av entusiasm för idrotten som sådan samt av en vacker, från all chauvinism fri fosterlandskänsla. Verklighetsfrämmande idealister, som mena, att vi helt och hållet kunna undvara ett militärförsvar, vilja förmodligen i denna idrott se en *krigisk* idrott och ha därmed sin ståndpunkt given. Men på den ståndpunkten står veterligen icke flertalet av de ärade socialdemokratiska reservanterna, ty, som herr Nilsson i Malmö själv yttrade, de vilja dock ha ett försvar, ja herr Nilsson i Malmö yttrade t. o. m. »ett starkt och effektivt» försvar. Och då har det alltid förefallit mig så besynnerligt ologiskt, att man från det hållet brukar vända sig just mot den frivilliga skytterörelsen, som i alldeles särskild grad uppbäres av en sådan anda, som vi skulle vilja ingjuta i vår värnpliktsarmé. Betydelsen för landets försvar av denna skytterörelse är därtill uppenbar, och det statsunderstöd, som här begäres, har långt större betydelse för försvarets effektivitet än åtskilliga andra anslag, som utgå under denna huvudtitel.

Då reservanterna uttala, att ifrågakvarande anslag tillhör dem, »som då det gäller att begränsa militärutgifterna till det oundgängligen nödvändiga, i första hand bör besparas». Synes mig därför detta uttalande påfallande oriktigt.

Dessutom vill jag säga, att när man söker med ljus och lykta efter några ensaka förlöpningsfrågor från skyttmännens sida för att därmed generalisera fram domar över skytterörelsen, så är detta en metod, som varken är tilltalande eller i längden verkningsfull. Och då herr Nilsson i Malmö, nyss sade, att skytterörelsen är icke en folkrörelse utan ett folknöje, ett »tarvligt» folknöje, som han uttryckte sig, vill jag se detta uttalande i belysning av herr Nilssons i Malmö mest framträdande politiska intressen under den innevarande riksdagen, vilka huvudsakligast rört sig om spritutskänkning i teaterfoajéer och om statslotteri; folknöjen, som jag anser stå långt under skytterörelsen i moraliskt hänseende.

Jag har ofta frågat mig själv, hur man skall kunna förklara denna socialdemokraternas ställning till detta spörsmål. Förklaringen ligger väl däri, att denna politiska riktning är mera skolastiskt dogmbunden än någon annan riktning i vårt land. Någon gång har väl på ett socialdemokratiskt läromöte intagits denna punkt mot den frivilliga skytterörelsen i den socialdemokratiska katekesen, och denna politiska katekes har man benhårt velat bibehålla, ehuru man med stor iver gått till storms mot den gamla, enligt min uppfattning mycket bättre katekesen. Nu är det så, att varje politisk rörelse måste ha sina idéer och uppbäras av sunda och unga idéer; ja det kanhända inte är så farligt, om det någon gång t. o. m. är oriktiga idéer, ty man kan ju i sådant fall alltid bättra sig. Men vad som är farligt, det är, när en politisk rörelse behärskas av *fåra* idéer, ty detta tyder alltid på ålderdom och sjukdom, och här hava vi faktiskt att göra med en fix idé hos socialdemokraterna, som kan tydas som ett ålderdoms-

och förvittringssymptom. Jag finner, att en framstående socialdemokratisk lärare vid det universitet, vid vilket jag själv har äran vara fästad, helt nyligen uttalat sig sålunda, att han ville särskilt betona, att socialdemokratien i sin realitetspolitik har att göra front icke blott emot fraspolitiken, utan även mot en förbenad dogmpolitik vartill vissa ansatser inom vårt parti kunnat förspörjas, och vilken såsom lik i lasten kan komma att motverka arbetarnas intressen, om den icke i tid stävjas. Herrar socialdemokraters ståndpunkt till den frivilliga skytteväsendet är just ett uttryck för denna förbenade dogmpolitik, om vilken professor Lundstedt talar, och det blir ett lik i lasten hos den svenska arbetarrörelsen att fortfarande gå fram på denna gamla väg.

*Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)*

Jag talade i går i förbifarten med en socialdemokratisk ledamot av kammaren och frågade: vilka äro egentligen edra skäl mot detta frivilliga skytteväsende? Samtalet blev hastigt avbrutet; jag hann bara uppfånga av svaret: »det är en gammal lidandets historia». Ja, jag kan mycket väl förstå, att det är en gammal lidandets historia för många socialdemokrater, ty de kunna inte alla vara så oförståndiga, att de i själ och hjärta hylla denna uppfattning. Men jag vill tillfoga, att är det en lidandets historia nu, då måste det förbli en lidandets historia, ända till dess att dessa herrar inse, att de ha kommit direkt i strid med en allmän och utbredd folkmening vilken i det frivilliga skytteväsendet ser en mäktig nationell folkrörelse av stor betydelse för vårt land.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Sandegård: Jag skall naturligtvis för min del yrka bifall till reservationen och kommer att rösta för denna. Men jag vill tillkännage en från reservanternas motivering, om man nu verkligen här kan tala om någon sådan, avvikande mening. Jag kan nämligen inte finna, att detta anslag är mindre »oundgängligen nödvändigt», som det heter, än något av de andra anslag, vi här med rörande enighet votera. Ändamålet med alltsammans är väl ändå att åstadkomma ett folk i vapen, ett folk, som kan sköta sina vapen, och dit hör väl även att befordra skjutskickligheten. Jag är verkligen övertygad om, att de 130,000 gamla och unga skyttar, som frivilligt öva sig i gevärets bruk och som tycka, att det är roligt att skjuta, och skulle bli ledsna, om vi avslöge detta förslag, verkligen bli duktigare i sin konst än den obligatoriska värnplikstjänsten kan göra sina utövare. Jag är naturligtvis lika övertygad om, att flertalet av dem inte alls betraktar dessa skjutövningar ur någon högre synpunkt än sportnöjets, och så till vida är det kanske bara nedrigt och snålt att säga nej till detta anslag, som år efter år utgått.

När jag emellertid för min del med gott samvete röstar nej, sker det därför att jag är absolut likgiltig för militärförsvarets vidmakthållande och icke hyser någon åstundan att medverka till skjutskicklighetens höjande här i landet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till det
frivilliga
skyttewäsendet
m. m.
(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Frågan om beviljandet av anslag till det frivilliga skyttewäsendet är ju en gammal stridsfråga, men det är ju inte någon partiskiljande fråga på samma sätt som en hel del andra på hithörande område. Förut har det ju varit så, att några enstaka av de socialdemokratiska kamraterna här i riksdagen ha varit vänner utav detta anslag, under det att flertalet av socialdemokraterna har ställt sig avvisande.

Man kan för övrigt medgiva, att det måhända kan vara delade meningar om huruvida detta anslag vid alla tillfällen kommit till de allra bästa användning. Men det tror jag att man kan vara överens om att av alla anslag till försvarsändamål, är det icke något anslag, som är så billigt för statsverket som detta i förhållande till värdet av vad som utvinnes därav, därför att det vilar på frivillighetens grund i övrigt. Och i jämförelse med de upppoffringar, som de enskilda medlemmarna i skytteförbunden underkasta sig, är statsbidraget icke heller synnerligen stort. Vilken ståndpunkt man för övrigt må intaga, vore det synnerligen olämpligt att nu indraga anslaget. För närvarande pågår revision av vår härorganisation, och det är sannolikt, att i samband med detta arbete, vari den förste ärade talaren för övrigt har tillfälle deltaga, man även kommer att egna uppmärksamhet åt detta anslag. Det är möjligt, att det kan komma att ifrågasättas någon ändring. Det kan tänkas, att den nya härorganisationen till någon del kommer att bygga på det frivilliga skyttewäsendet. Ur den synpunkten förefaller det mig högeligen oklokt att nu följa reservanterna.

Jag kan emellertid icke underlåta att giva uttryck åt min överraskning, då jag hörde den första ärade talaren deklarerera, att han var vän av ett starkt och effektivt försvar. Jag har nämligen förut under vårt samarbete börjat få den uppfattningen, att det icke var så helt med den saken. När han likväl nu i detta sammanhang ansåg sig böra deklarerera, detta och när han i det hänseendet bestämt och principiellt skiljer sig från den siste ärade talaren, konstaterar jag det med nöje och hoppas, att vi i fortsättningen av vårt samarbete inom försvarsrevisionen må komma i tillfälle att göra det bästa båda två, för att åstadkomma ett gott försvar för landet till skäligen kostnader. Det är möjligt, att bland dessa kostnader även kommer att inrymmas en post för det frivilliga skyttewäsendet, men det är också möjligt, att anslaget därtill kommer att strykas. Den saken bör emellertid bli föremål för särskild prövning. Men att så här på rak arm utan vidare stryka ett anslag, som utgått under många år, synes mig icke vara lämpligt.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan i Malmö: Den talare som näst efter mitt anförande hade ordet gjorde en del uttalanden, som gör, att jag ännu en gång måste besvara kammaren med ett par ord. Han yttrade bland annat, att det enda han hört mig vara intresserad för var teatermotioner eller lotterier. Han förmodade, att jag då icke hade någon anledning att sätta mig till domare över den frivilliga skytte-

rörelsen. Det har ju varit alldeles i förbigående jag har behandlat de av den ärade talaren omnämnda frågan men även om talaren ifråga icke kan sympatisera med min uppfattning i det avseendet, skall jag icke vara det ringaste ledsen därför, tvärtom. Jag skulle vara mera ledsen, om han stått på samma ståndpunkt som jag. Emellertid sade jag i mitt första anförande, att skytterörelsen icke var någon folkkrörelse, såsom man så ofta hört sägas, utan ett folknöje, och ibland ett tarvligt sådant. Jag har naturligtvis en hel mängd bevis därpå, men jag skall icke besvära kammaren med dem. Skulle det vara någon, som tvivlar därpå, såsom herr Wohlin, så ber jag honom taga del av hela denna hög av skrivelser från olika orter som jag har här. Här finnes bevis på, att man använder den ammunition man får från staten till helt andra ändamål än att skjuta till måls med. Man använder den för sitt privata nöje såsom till jakt och skyttepaviljongerna användes i många fall till fullständiga spelhålor, där det ena supkalaset avlöser det andra. Detta böra framför allt nykterhetsmänniskorna hava något att säga om. Jag menar, att här bortskänker staten penningmedel, som staten icke har någon kontroll över. Har staten råd att offra något för militärväsendet, bör detta ske till det egna försvaret och på de områden, där staten verkligen kan utöva kontroll.

Herr Wohlin sade också, att det socialistiska partiet började vittra. Jag skulle vilja säga, att hans eget parti just börjat vittra, innan det ens kommit i gång som politiskt parti, vittrat till den grad, att herr Wohlin i vissa fall har svårt att sitta i sadeln; han ställes till och med utanför ibland. Det Wohlinska partiets verksamhet vittnar också om ensidighet och fanatism, och då bör man här ej tillåta sig komma så som herr Wohlin gjorde förebrå andra för vad man själv lider av.

Om nu någon tvivlar på vad jag sagt ifråga om att man super, dansar och lever i skjutpaviljongerna på ett sätt som är mindre angenämt för ortsbefolkningen, så skulle jag kunna framdraga bevis därför, genom här befintliga skrivelser, men jag skall icke besvära kammaren därmed, då jag icke liksom herr Wohlin vill föreläsa från papperet. Jag skall därför tills vidare avstå därifrån.

Herr Widell: I anledning av de allvarliga beskyllningar, som den näst föregående ärade talaren riktade mot de frivilliga skyttarnas uppträdanden på vissa håll, vill jag på det bestämdaste uppmana honom att till överstyrelsen för det frivilliga skytteväsendet anmäla dessa missförhållanden, och kan han vara fullt förvissad om att rättelse sker.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Gustaf: Erfarenheten visar, att, när det gäller besparingar av ekonomisk art och utgifter för militära ändamål, har det en tid varit venstern i sin helhet som rest motstånd. När jag ser, att vid detta anslag till det frivilliga skytteväsendet

Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
Forts.

Anslag till det
frivilliga
skyttewäsendet
m. m.
(Forts.)

reservanterna uteslutande äro att söka på socialdemokratiskt håll, får jag för min del livligt beklaga detta, därför att jag har i den saken den uppfattningen, att vad man kan efter fem års krig bespara i utgifter för sådana ändamål, det skall man göra, och när man kan göra besparingar, utan att särskilda omkastningar uppstå, bör indragning ske. På det ordinarie militärväsendets område möter officers- och underofficerskårer, som under lång tid varit i tjänst, och då man skall göra besparingar, kan man naturligtvis icke undgå att taga hänsyn till dessa personliga förhållanden vid inskränkningar i anslag av olika beskaffenhet. Jag vill härmed erinra, att anslagen till det rent militära äro till stor del löner som utgå med dyrtidstillägg, och de utgöra kanske den väsentligaste delen av de militära utgifterna. När man på dessa punkter i vissa fall tvingas att icke gå med på sådana indragningar, som varit önskvärda, har det för mig ansetts vara en bjudande plikt att i detta fall säga ifrån att, efter mitt sätt att se, kan man här bespara statsverket en utgift på 1,500,000 kronor, som statsutskottets majoritet har förslagit. Vad skall nu inträffa, om icke dessa 1,500,000 beviljas i dag? Jo, ingenting annat än att detta söndagsskjutande skulle inskränkas på ett eller annat ställe. Ingen person som i skytterörelsen varit anställd, mister sin existens. Det är ingen människa, som missunnar herr Wohlin, om han är intresserad av att resa ut och med fosterländsk patos lära folk att skjuta om söndagsförmiddagarna, men kom icke och säg, att svenska folket skall vara skyldigt att för denna form av idrott underkasta sig avsevärda uppförfingar för att ett mindre antal personer i vårt land äro intresserade av denna sport. Jag ser på frågan ur den synpunkten, att anslaget kan med hänsyn till konsekvenserna, utan några som helst omkastningar för personer som äro i rörelsen intresserade, omödelbart indragas. Då jag för min del, efter det världskriget nyss avslutats, är av den uppfattningen, att varje nation bör söka inbespara utgifter särskilt för militära ändamål, kan jag icke finna annat, än att man här har möjlighet att göra en besparing. Man behöver icke därmed döda det intresse, som finnes hos folk att öva sig i skjutskicklighet. De må gärna fortsätta sin verksamhet i idrott med de avsevärda anslag som beviljas av stat och kommun, städer och samhällen, men man bör icke bevilja anslag till idrott, som består i att skjuta prick å människor, utan till idrott som har till uppgift att fysiskt stärka den ungdom som växer upp. Det är med hänsyn till denna form av idrott, som jag anser, att detta anslag icke mer är på sin plats.

Jag vill till sist också inlägga en kraftig protest mot denna jordbruksrepresentants sätt att karakterisera den uppfattning, som representanterna för det parti jag tillhör hava i dessa ting. Det är icke några fixa idéer, icke heller något gammalt program, som äro orsaken till att här reses detta krav på indragning av detta anslag. Om man skall tala om fixa idéer, tror jag, att det är talaren själv, som behärskas av sådana. Jag tror, att det är fixa idéer, som äro ledstjärnan i hela bonderörelsen, vilken går ut på att, därför att

bönderna bruka jorden, skall bondeklassen höra ihop och för den skulle organisera sig såsom en enhetlig klass. Det är en fix idé, att det är jorden som konstituerar olika partibildningar. Det är mera fix idé, däri än att vårt parti håller på den saken, att man bör göra besparingar och indragningar på sådana utgifter, som höra det militära till.

*Anslag till det
frivilliga
skyttväsendet
m. m.
(Forts.)*

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmquist: Då jag under tjugo år varit ordförande i ett av Sveriges frivilliga skytteförbund, må det ju öppet sägas, att den dom som här avkunnats över en del av denna verksamhet kännes mer än hård. Jag har under hela denna långa tid sökt följa denna verksamhet, och några sådana utväxter, som här påpekats, har åtminstone jag icke kunnat finna i denna rörelse. Men å andra sidan är det alldeles naturligt, att en sådan folkrörelse som den frivilliga skytterörelsen med den högst betydliga omfattning som den har och lokaliserad i olika delar i landet, ingalunda kan vara fullständigt fri i berörda hänseende, och jag har också vid föregående tillfällen tagit mig friheten påpeka en och annan mindre oegentlighet, som vidlåder densamma. Men, herr talman, här har uttryckligen förklarats, att vid den allmänna revision, som vårt försvarsväsen kommer att underkastas, kommer ju även det frivilliga skyttväsendet att vara med, och då finnes det väl fullt skäl för det antagandet, att denna tidpunkt för anslagets indragning eller eventuella nedsättning är synnerligen olämplig. Vi hava allt skäl att vänta till dess vi få se huru försvarsrevisionen kommer att ställa sig även i fråga om det frivilliga skyttväsendet. Jag vill med dessa ord gendriva i viss mån den uppfattning, som här gjorts gällande till det frivilliga skyttväsendets nackdel och å andra sidan påpeka, att man bör nog vänta, innan man fäller domen över detta skyttväsende och uttalar sig för ändring av detsamma.

Herr Lindhagen: Herr Wohlin framhöll, eller rättare sagt han konstaterade, att de som röstade mot detta anslag hade börjat förvittra och vore bekajade av gamla tiders formler och bortdöende åskådningssätt. Men med sådana uttryck bevisar man egentligen ingenting. Med lika beviskraft skulle från vår sida kunna betonas, att herr Wohlin genom sin uppfattning visar sig lida av åderförkalkning.

Jag begärde ordet, då herr Wohlin fällde dessa ord — kanske menade han snarare reservanterna som i alla fall ville hava ett starkt och effektivt försvar — men han fällde även uttrycket »verklighetsfrämmande idealister». Jag förmodar, att han menade, att jag skulle ingå under den rubriken.

Mitt avslagsyrkande kan jag icke grunda därpå, att det på åtskilliga ställen — sannolikt icke i regeln — varit uppträden med supgillen och andra oegentligheter, ty sådant kan inträffa litet var-

Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)

stans, och även riksdagsmän kunna bliva litet sneda och bråkiga. Utan vad jag fäster mig vid var, att här föreligger ett ofantligt underkännande av de s. k. verklighetsfrämmande idéerna, som dock kanske äro minst lika mycket verklighetsverkliga som herr Wohllins idéer.

Vad är det nu egentligen för anledning i dessa tider efter världskriget, då vapnen spelat ut sin roll, att försöka omgärda vapenövningarna med något slags berättigande? Man kunde åtminstone inskränka bemödandena till att staten tillsvidare finge ensam syssla med saken och avveckla, såsom man säger, hela kakan. Men att man fortfarande skall intressera sig för att enskilda skola få sådana anslag, den ståndpunkten trodde jag verkligen, att tidens upplevelser förmått oss att gå ifrån. Man ser också med intresse, hur Tyskland får avrusta, får förstöra sina kanoner och sin ammunition, och vi böra då betänka, att svenska riksdagen nyligen gått in i folkens förbund och ställt sig under hägnet av dess beskydd. Skall det då icke synas underligt, att 8,800,000 skarpa patroner skola delas ut för att svenska folket skall gå och smälla i backarna? Vad är det egentligen för politik? Vad lära dessa människor genom detta? Icke vill jag säga, att de lära sig superi, men icke är det heller endast sportintresse. De lära sig träffa pricken, det är just det fina i hela saken. Och pricken, vad är den? Den symboliserar ett människohjärta. Och då kan man förstå, att detta är en fullständigt kulturfientlig rörelse i vår tid. Vad skola dessa människor få för uppfattning om samhället, då man giver anslag till något sådant just i dessa tider?

Det har framlagts för regeringen en begäran från svenska freds- och skiljedomsföreningen att såsom sin systerförening i Danmark få anslag för sitt ändamål. Det har regeringen avslagit nu som vid föregående tillfälle. Vad finns det för anledning att hos svenska folket inplanta fredens tanke? Det finnes icke något utrymme för sådant. Men att anslå belopp för att öva folk i att träffa människohjärtat, därför finnes verkligen entusiasm även hos herrar liberaler. Det är märkvärdigt. Jag kan för resten icke förstå talet om att man fortfarande vill hava ett effektivt och starkt försvar och att man har tillsatt en försvarskommission, som skall »avveckla försvaret». Den nuvarande härordningen av 1914 kom till för att vi skulle få detta starka och effektiva försvar, men det blev förfuskat och ineffektivt, mena somliga. Har man nu upptäckt att det är för starkt och för effektivt? Denna avveckling blir de svenska statsmakternas återtag från den Hammarskjöldska härordningens Moskva. Det är på tiden att nu tänka på att slippa ifrån det hela, och det är obegripligt att tillsätta en kommission som skall taga bort så mycket som möjligt, men samtidigt skapa ett »starkt och effektivt» försvar. Kommissionens uppgift, om den har någon annan uppgift än spegelfäktteri, är att göra försvaret ineffektivt. Vi kunna icke göra det effektivt på samma gång. Det är omöjligt, det är självbedrägeri, och därför blir det kanske endast en liten avskrapning av vissa upphöjningar på ytan av försvarsbudgeten som man

kommer att framhålla som ett pråktigt resultat. Norrlandsliberala. Anslag till det
lerna åtminstone borde väl vara med oss och avstyrka detta anslag. frivilliga
Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan. skytteväsendet
m. m.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: En talare på Kristianstadslänsbanken uttalade nyss sin förvåning över att det förekom endast socialdemokratiska namn under reservationen på denna punkt. Jag ber med anledning av detta yttrande få säga, att åtskilliga av dem som stå bakom majoritetens hemställan ingalunda därmed vilja anse sig principiellt bundna i fråga om fortsättningen eller därigenom hava avgivit ett omdöme rörande det frivilliga skytteväsendets verkliga ställning och framtida uppgift inom försvarets ram. Men vi hava alla, på sätt herr Kvarnzelius antydde, ansett, att det nuvarande ögonblicket skulle vara det sämsta möjliga för att fullständigt avskriva detta anslag. Det är uppenbart, att bland försvarsrevisionens uppgifter ingår att försöka komma till bestämd uppfattning i frågan huruvida det anslag som lämnas till det frivilliga skytteväsendet lämnar så tillräcklig valuta i ökad försvarskraft, att det i fortsättningen bör bibehållas. Att innan sådan undersökning verkställts utan vidare avskriva hela anslaget och därmed förstöra den organisation, som finnes på området, kan omöjligen vara ett lämpligt och riktigt förfarande. Därför har man ansett, att det icke vore lämpligt att nu avstyrka allt anslag.

Jag vågar icke liksom talaren på Malmöbanken avgiva något Bragelöfte om vad vi i fortsättningen komma att göra, eller att vi skola skapa ett *starkt* försvar. Endast det vill jag säga, att jag tror det är nödvändigt för oss att söka tillse, att våra försvarsutgifter komma att stå i lämplig proportion till våra allmänna ekonomiska och personliga offermöjligheter, och att vi ur det försvar vi så anordna få ut den bästa möjliga effektivitet. Längre kan jag icke gå i loften på detta område. Av ett sådant betraktelsesätt framgår med all konsekvens, förefaller det mig, att man icke på sätt reservanterna föreslagit kan i detta ögonblick utan vidare avföra en del av det hittills varande försvarsväsendet, vars betydelse och effektivitet icke blivit närmare undersökt.

Det är, herr talman, av den anledningen jag för min del tillstyrkt statsutskottets hemställan, och jag tror, att majoritetens mening i detta fall är den bäst motiverade. Jag ber dessutom att få hänvisa till att förslaget i år innebär en minskning av 154,000 kronor i förhållande till den utgift som utgår för innevarande år enligt föregående riksdags beslut.

Herr Wohlin: Ja, jag eliminerade verkligen herr Lindhagen ur diskussionen, när jag i mitt förra anförande begagnade uttrycket verklighetsfrämmande idealister. Herr Lindhagen har europeiskt rykte som idealist, och vi unna honom gärna den äran. Men jag har gjort den iakttagelsen, att det är ofta de verklighetsfrämmande idealisterna som göra folken mest skada. Man behöver bara tänka på den lille mannen i röd halsduk, som går omkring i Kreml.

Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)

Han uppgives vara en stor idealist och angiver sig själv som sådan, men han har kastat det stora Ryssland i ett ousägligt elände, och jag tror, att vi själva skulle komma i elände, om vi följde honom eller andra stora verklighetsfrämmande idealister.

Jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Johan Nilsson i Malmö här är den ende som har velat karakterisera skytterörelsen såsom varande en omoralisk folkrörelse. Man »super, dansar och lever om i skjutpaviljongerna», såsom han uttryckte sig, och använder i strid med jaktstadgan mausergevären till jakt. Ingen annan av de socialdemokratiska talarna har utslungat sådana beskyllningar. Jag finner herr Widells påpekande, att herr Nilsson i Malmö borde anmäla de påstådda missförhållandena till rätta vederbörande, vara på sin plats.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Endast ett par ord. Man har förstätt min försäkran, att jag var vän av ett starkt och effektivt försvar, på två sätt. Herr Kvarnzelius tror icke på min försvarsvänlighet, men i alla fall konstaterar han den med nöje, och herr Lindhagen tvivlar icke, men han tycker, att jag går för långt i försvarsvänlighet. Båda dessa herrar ha emellertid miss-tolkat vad jag yttrade. Jag har sagt ifrån, att jag är med om avrustning ned till det minsta möjliga, men det som blir kvar skall vara effektivt. Det som blir kvar skall motsvara våra förpliktelser i nationernas förbund. Därtill sade jag, att det folk som kommer att användas i detta mycket lilla försvar skall hava sådana villkor, att det kan existera liksom andra kategorier av medborgare, ty i det avseendet brister det nog åtskilligt för närvarande. De medel som det här gäller har jag ansett att man borde anslå till sistnämnda ändamål; där skulle de fylla en lucka och över huvud taget hava en betydligt större uppgift att fylla än såsom anslag till skytterörelsen.

Så anvisade herr Widell mig, att jag skulle gå in med min klagomål till skytteförbundens överstyrelse. Herr Wohlin instämde däri. Jag har här i min hand även en skrivelse från den valkrets, som herr Widell representerar. Där klagas över hur det spelas kort och dansas och att man berusar sig i skyttepaviljongerna till stor oro för bygdens folk. Slutligen ingick man till skytteförbundet med klagomål. Där gjordes många invändningar. Så inhämtade man vissa upplysningar, såsom det alltid heter, men därvid blev det. Slutligen tröttnade de klagande. Den vägen är tydligen icke framkomlig. Då undrar jag, om icke riksdagen har både rätt och skyldighet att taga bort det anslag, som missbrukas, och i stället använda det till sitt eget, till statens försvar.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag ber endast få konstatera, att herr Carl Gustaf Ekman både i egenskap av ledamot i statsutskottet och ledamot i försvarskommissionen förklarat, att han principiellt icke kunnat frångå en sådan uppfattning i denna fråga,

som i närvarande tider kunde anses rimlig, men att han icke yrkade avslag berodde på det samband han ansåg förefinnas mellan skytteväsendet och den blivande omorganisationen av vårt försvarsväsende. För min del har jag svårt att inse något samband mellan skytteväsendet och den blivande organisationen, som det nu är fråga om och som kommissionen har att utreda.

Om jag icke missuppfattat herr Wohlin, utgick han ifrån att olika meningar kunna råda om det effektiva i allmän värnplikt och en värvad armé såsom grund för förslagen, men däremot gjorde han en väsentlig skillnad mellan formen för försvaret och den skjutskicklighet, som skytteväsendet representerar. Jag menar att detta bör ha betydelse för statsmakternas uppfattning om att det frivilliga skytteväsendet icke har något större sammanhang, om ens något, med den form för försvaret, som vi möjligen i en kommande tid skola hålla oss med. För min del vill jag betona, med hänsyn till effektiviteten av försvaret, att detta är en sak, som tillhör kommande diskussioner. Jag vill i dag icke uttala någon mening eller utfästa mig till någon villighet härvidlag. Jag är viss om att flera med mig skola ha en annan uppfattning än den statsutskottets herr ordförande representerar, då det gäller övningstid och militära rustningar i allmänhet. Vad jag emellertid vill hava sagt, är, att detta är orsaken till att vi helst sett att frågan om detta anslag af fördes från den budget, som nu är föreslagen till antagande.

Det klagas över, att det icke är möjligt att få budgeten att gå ihop, och jag erinrar mig, hurusom under den ertima riksdagen, som tidvis förlöpte utan några nämnvärda sammanträden, från visst håll gjordes angrepp på att riksdagsmännen utbekommo arvode utan att något egentligt arbete presterades, och det förmenades att man där kastade bort pengar utan någon motsvarande nytta. Jag tror, att de, som då hade en så stark sparsamhetskänsla, vid detta tillfälle ha större anledning att, då det gäller spara utgifter, som avse att sätta vissa personer i stånd att skjuta till måls om söndagarna, lägga sin sparsamhet i dagen. Över huvud taget, efter den erfarenhet jag vunnit om skytteföreningarnas verksamhet, och den sträcker sig över mer än 15 år — jag vill här icke uttala mig om huru man inom dessa föreningar uppför sig — men med hänsyn till ändamålet och den skjutverksamhet de utöva anser jag det orimligt att statsverket, d. v. s. samtliga medborgare, skola fortsätta att betala understöd till en sådan verksamhet. Låt dem, som så vilja, på frivillighetens väg uppehålla denna verksamhet.

Till herr Wohlin, som denna gång visserligen icke vände sig mot mig, men emot herr Lindhagen, varvid han strök under, att herr Lindhagen vore känd över hela världen såsom en idealist — och det avundades han honom icke — ber jag få rikta mig och säga, att jag för min del konstaterar, att herr Wohlin håller på att förvärva sig, om icke ett världsrykte så åtminstone ett landsrykte, icke såsom idealist utan såsom en särskild representant för en ny ensidigare klasskamp än vi någonsin företrätt. Jag hade icke trott, att han skulle göra sig till tolk för en så föräldrad uppfattning, som ändå

*Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)*

Anslag till det frivilliga skytteväsendet m. m.
(Forts.)

måste sägas ligga till grund för ett fortsatt anslagsbeviljande till skjutskicklighetens befrämjande, i synnerhet som genom statsverkspropositionen i andra former sörts för de grenar av försvaret som vårt land kan vid något tillfälle vara i behov av.

Till sist vill jag säga ännu en sak i fråga om skytteväsendet. Innan världskriget kom, var det många, även bland militära auktoriteter, som ansågo, att skjutskickligheten skulle komma att spela en stor roll i händelse av krig, men alla efter kriget utkomna böcker, av militära författare utgivna, visa, att skjutskickligheten, såväl då det gällde västfronten som även å andra fronter, med undantag möjligen för vissa kavalleri- och infanteripatruller, spelat en mycket underordnad roll. Man kom helt enkelt icke i tillfälle att använda denna skjutskicklighet. Det var det grova artilleriet, som avgjorde utgången. Den under kriget vunna erfarenheten visar alltså, att den vunna skjutskickligheten icke har så stor betydelse, som man förut tillmätt densamma. Detta är emellertid en sak, som jag icke sätter så mycket värde på i och för min argumentation, men för dem, som ur försvarets synpunkt anse skytterörelsen ha stor betydelse, har jag velat påpeka världskrigets erfarenheter på detta område.

Jag anhåller alltså fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr Winberg: Jag har länge haft det intrycket, att den här framträdande nya bonddemokratien är en märkvärdig företeelse, och i dag har jag fått en mycket stark och bestämd föreställning därom, att denna nya demokrati icke är annat än den gamla reaktionen klädd i en ny kappa. Jag skall emellertid icke ingå i meningsutbyte med herr Wohlin, huruvida det är någon fix idé hos det parti, vars representanter reserverat sig i den punkt, som nu föreligger till behandling. Det synes mig framgå, att fixa idéer mer göra sig gällande från andra sidan, där man utan något som helst beaktande av de händelser, som förekommit på senare tid, ovillkorligen håller fast vid denna, vid sidan av det egentliga försvaret gjorda anordning, som kallas den frivilliga skytterörelsen. Huru den verkar, huru pengarna användas för ändamålet, det lämnar man därhän. Att det skall för kortare eller längre tid ändå fortsättas med anslagsbeviljandet, synes mig bevisa tillvaron av fixa idéer hos dem, som hålla därpå.

Jag skulle också vilja säga ett par ord till herr Wohlin, vilken vid detta tillfälle som så ofta annars gjorde ett hopp över till Ryssland. Han framhöll i det sammanhanget, att idealisterna kunna bli nog så farliga för mänskligheten, och anförde som exempel härpå, att en idealist som f. n. går omkring i Kreml i röd halsduk, störtat det ryska folket i namnlöst elände. För det första skulle jag vilja rätta den ärade talaren så till vida, som ifrågavarande person icke använder röd halsduk. Men dessutom skulle jag också vilja fråga representanten för den nya bonddemokratien, vilken idealist som då störtat t. ex. det österrikiska folket i det elände vari det f. n. be-

finner sig, eftersom man enligt hans mening måste skylla allt på idealisterna.

Till dessa mera personliga erinringar ber jag att sedan få föga ett par ord i den föreliggande sakfrågan, och därvid vill jag framhålla en synpunkt, som hittills blivit alltför litet beaktad. Varthän kommer det att leda, om detta anslag allt fortfarande skall utgå? Säkert kommer det, om man fortsätter att envisas med att uppehålla ett sådant här frivilligt försvarssystem vid sidan av det officiella, att gå därhän, att här kommer att utveckla sig, mer eller mindre utpräglade, skyddskårer, av vit eller röd färg, inom folket. Och vart det leder, därpå ha vi påtagliga bevis inpå knutarna. Är det dit herrarna vilja komma, skola vi hålla fast vid denna skytte-rörelse vid sidan av det egentliga försvaret! För min del vill jag framför allt icke främja en sådan utveckling, och då dessutom mina åsikter i denna fråga i allt väsentligt sammanfalla med dem, som deklarerats av herr Sandegård, behöver jag icke närmare ingå på detta ämne, utan anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)*

Herr Widell: Herr Nilsson i Malmö har nu utsträckt sina beskyllningar till att gälla även skytteförbundens överstyrelse, som skulle sett genom fingrarna med de av herr Nilsson anmärkta missförhållandena. Jag får då fråga herr Nilsson: Har herr Nilsson verkligen förvissat sig om, att den framställning, han nu lämnat, är överensstämmande med verkligheten? Har icke herr Nilsson gjort sig personligen förvissad om att den är sann, vill jag här protestera mot användandet av sådana argument. Såsom representant för Bohuslän, eftersom herr Nilsson talade om förhållandena där, ber jag få säga, att jag väl känner till förhållandena därstädes, åtminstone i vissa trakter, och att jag aldrig hört talas om sådana missförhållanden inom skytteföreningarna, som herr Nilsson påstod hava förekommit.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Alexanderson: Då här såsom tillräckligt skäl för att med ett slag krossa hela denna skytteorganisation genom att indraga hela dess anslag anförts, särskilt av herr Johan Nilsson, de missbruk, som skulle ha förekommit på ett eller annat ställe ifråga om användningen av skyttepaviljongerna och ammunitionen o. s. v., så får jag säga, att det förefaller mig vara en egendomlig disproportion mellan det påtalade missförhållandet även i den mån det kan finnas vara med riktiga förhållandet överensstämmande, och de därav dragna slutsatserna. Det erinrar mig livligt om de dagar, då vi här i kam-maren, vid den tid, då herr Johan Nilsson ännu icke var med, slo-gos om huruvida en lagstiftning skulle få komma till stånd som med-gåve möjlighet att upprätta »folkets hus» på exproprierad mark; då anfördes offentligen och ännu mera enskilt, att in-om dessa »folkets hus» fördes icke alltid det bästa liv, utan där

Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)

vore nattliv med dans och superi och andra olämpliga historier litet emellanåt. Ja, icke bör något sådant som att missbruk i ett eller annat fall ägt rum, utgöra ett avgörande skäl för att indraga anslag eller avslå väckt förslag om en lagstiftning, som möjliggör ett nyttigt och gott bruk av en sak.

Och jag tror, att man måste sätta på sig alldeles särskilda glasögon för att icke erkänna att skytterörelsen, rent såsom idrottsrörelse betraktad, i stort sett fostrat hyggliga och hurtiga unge män och mer än många andra faktorer bidragit till att här i landet skapa en mer demokratisk uppfattning, skapa en större kamratlighet mellan personer i olika samhällsställning och därigenom bereda marken för en annan ton i samhället än som tidigare i det avseendet har förekommit. För övrigt, då man rätt ofta får höra talas om missbruk i sammanhang med skyttesaken, har jag för min del funnit, att man icke så mycket syftar på sådant, som det av herr Johan Nilsson omtalade, utan fastmer på de s. k. skyttebasarna och det mer eller mindre otrevliga liv, som de kunna draga med sig efter de officiella festligheternas avslutande. Men jag vill då framhålla, att skyttebasarna, vilkas uppgift ju är att skaffa medel för upprätthållande av skytteföreningarnas verksamhet, naturligtvis måste ökas och göras om möjligt mer tilldragande och lönande, i den mån staten snålar in på anslagen till skytteföreningarna, då dessa bli uteslutande hänvisade till inkomster genom basarväsendet och dylikt. I den mån man tycker illa om detta, kan man alltså i de anmärkta missförhållandena icke finna skäl *emot* utan snarare *för* anslag.

Jag hade ändå knappast begärt ordet, om jag icke känt behov av att giva uttryck åt olustkänslan inför den skugga av den framtida socialiststaten i dess mer avskräckande gestalt, som vi här sett kastas framför oss, då så skarpt betonats, först från herr Johan Nilsson i Malmö, och sedan även av en annan talare, att det icke går an att giva anslag åt en sak, som icke vore så statligt organiserad, att man kunde i detalj noga kontrollera, vilket bruk som sker av beviljade anslag. Denna synpunkt tycktes för dessa talare mer än något annat vara avgörande, detta att skytteväsendet vilar på frivillig grund, eller på så att säga den lokala självstyrelsens grund. Den är icke organiserad uppifrån med inspektörer, överinspektörer och kontrollörer med statsarvoden, som tillse att icke i något enskilt fall förekommer annat bruk av beviljat anslag, än som därmed avsetts. Men skall det verkligen bli princip för anslags beviljande härnäst, att den döda handen skall läggas på varje rörelse, som söker på mer fritt och självständigt sett här i landet utöva nyttig verksamhet, då äro vi inne på den socialistiska staten i dess så att säga mest skrämmande, mest obehagliga och fula gestalt. Jag har velat giva uttryck åt den känsla av verkligt obehag jag känt inför ett sätt att se på frågor av främmande art, som kommit till synes i flera av de socialdemokratiska talarnas anföranden. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Ericsson, Aaby: Jag skall icke uppehålla mig vid den lilla jämförelse, som den ärade representanten på Kristianstadslänsbänken gjorde, då han talade om, att riksdagsmännen fått uppbära arvode under urtima riksdagen och om det sätt, varpå jag betraktade denna sak. Då var det fråga om att utbetala arvoden utan att göra nytta därför, och vi, som förorda anslag till skytterörelsen, vi anse, att detta anslag medför nytta. Det är skillnaden.

Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)

För övrigt får jag bekänna, att om herr Wohllins svar på vad som anförts i denna fråga skorrar litet underligt i våra öron, så var detta än mer förhållandet, när den ärade talaren på Kristianstadslänsbänken med sådan överlägsenhet och förakt talade om klasskamp. Sedermera ber jag få säga, och det var egentligen därför jag begärde ordet, att det icke är underligt, att vi se saken så olika, då de värderade motståndarna till detta anslag år från år upprepa, att nu när kriget är slut, när vi skola bereda oss på avväpning o. s. v., då behöva vi icke sådana anslag. Mina herrar! Är ni blinda, eller talar ni icke sanning? Endera, måste jag säga är väl fallet. Krigen äro icke slut. Ser ni icke, hur det är ställt i Ryssland? Ser ni icke, huru de segrande makterna darra inför de besegrades revanche-tankar? Ser ni icke, huru den stora republiken i väster anslår oerhörda summor till sin flotta och sitt försvar i allmänhet? Tro herrarna, att vi stå det av alla eftersträfvade tusenåriga riket så nära, att vi genast kunna vara beredda på att nedlägga våra vapen, eller tror man att någon fara icke hotar oss? Jag vill säga, säga detta redan vid denna punkt i huvudtiteln. Ty dess behandling i utskottet och ännu mer reservanternas uppträdande vittnar enligt min mening om en grundfalsk föreställning, att någon fara icke alls hotar Sverige.

Herr Olsson, Oscar: Den olustkänsla, som herr Alexander gav uttryck åt på grund av den skugga, som socialiststaten kastade framför sig, var det som förmådde mig att begära ordet. Min stora personliga sympati för den ärade talaren gör, att jag gärna vill, såvitt det låter sig göra, avlägsna denna känsla så fort som möjligt. Jag skall därför be att få påminna honom om en liten debatt med följande votering här i kammaren för några dagar sedan, då just socialisterna stodo ensamma om att begära ett anslag för en *frivillig* kulturell rörelse här i Sverige, vilket kammaren icke ansåg sig hava anledning att gå in på. Jag får fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att socialisterna ifråga om anslag till frivilliga rörelser av kulturvärde, snarare stå framför de borgerliga partierna än efter dem. Men att socialdemokraterna hava i det ena fallet liksom i det andra begärt, att statens kontroll skall vara så stark, att inga missbruk i vanliga fall skola kunna förekomma, det tycker jag icke de samhällsbevarande ledmöterna skulle opponera sig så starkt emot.

Vad den här föreliggande frågan beträffar sade den nyss nämnde ärade talaren, att det var en god demokratisk anda de olika klasserna emellan, som skapades genom det frivilliga skytteväsendet. Jag fäster uppmärksamheten på, att arbetarklassen icke tager del i nämnd utsträckning i denna rörelse. Det förekommer endast i ett eller

Anslag till det
frivilliga
skyttväsendet
m. m.
(Forts.)

annat undantagsfall. Ställningen blir således den, att i stort sett, såsom herr Winberg anmärkte, vi ha att pröva en rörelse av den art, att arbetarklassen står denna rörelse emot, och att de samhällsklasser, som deltaga i desamma, följaktligen bli beväpnade gent emot arbetarklassen, som ställer sig emot denna rörelse. Jag ber få säga, att för en blivande försvarsorganisation och för en ordning i vårt försvar, som skall föra det till effektivitet och popularitet, vilket det här gäller att komma till för dem som vilja hava ett starkt försvarsväsen, är sannerligen den frivilliga skytterrörelsen icke någon hjälp utan i stället en sten i vägen.

Ett skäl för den socialistiska reservationen är ju, att enligt reservanternas åsikt det frivilliga skyttväsendet icke har någon betydelse för försvarsväsendets stärkande, och det är på denna grundval, som vi opponera oss däremot. Sedan tillkomma andra synpunkter beträffande vissa svårigheter och oegentligheter samt kontrollen däröver, men dessa synpunkter hava redan framförts av herr Johan Nilsson på sådant sätt, att jag icke vidare behöver ingå därpå. Det är således synnerligen starka motiv för dem, som anse detta anslag vara betydelselöst för landets försvarskraft, och då det dessutom medför stora svårigheter och tråkigheter på olika sätt, framför allt på det sättet, att det icke röjer undan de stenar, som ligga i vägen för ett folkligt försvarsväsende — man vinner icke folkets hjärtan för försvaret genom att hålla fast vid denna punkt — på grund härav får jag yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag skall gent emot vad den ärade talaren på Kronobergslänsbänken anförde endast säga att, då jag gjorde en jämförelse med förhållandena vid den urtima riksdagen, då klagomål riktades mot de av riksdagsmännen uppburna arvodena, berodde det därpå, att jag för min del ur samhällsnyttans synpunkt icke kan finna detta anslag på $1\frac{1}{2}$ miljon kronor ens tillnärmelsevis jämförligt med det, varigenom möjliggjordes, att en och annan riksdagsman, som icke hade säte i utskotten och på grund av den nuvarande dåliga avlöningen icke ansåg sig kunna stanna i huvudstaden, fick några dagars mer arvode än han på grund av sin frånvaro skulle ha fått.

Utom av statsfinansiella skäl motsätter jag mig detta anslag, då det är alldeles betydelselöst ur militär synpunkt, och det förvånar mig, att herr Aaby Ericsson, såsom gammal militär, ändå strök under denna betydelse.

Jag tror även, att herr Alexandersons fruktan för den socialistiska framtidsstaten, i vad den gäller kontroll över beviljade medels användning, är tämligen obefogad. Jag tror icke den socialistiska framtidsstaten blir så obehaglig.

Till sist kan jag icke annat än inlägga en gensaga mot den enligt min tanke alltför starka indignation, som en talare lade i dagen över att anmärkningen mot skytteföreningarnas verksamhet kommit fram. Det finns ju en del missförhållanden inom dessa. Vad jag emellertid anser såsom ett tillräckligt och bärande skäl är, att vad

man kan spara in på militära utgifter, det bör man göra, och kan man göra det utan svåra förvecklingar, bör man så mycket hellre göra det. Det är min förhoppning, att åtminstone en stor del av denna kammararens ledamöter, även från andra partier än mitt eget, skola inse vikten av att göra de begränsningar som äro möjliga och icke draga sig för att följa reservationen, till vilken jag ber att ännu en gång få yrka bifall.

*Anslag till det frivilliga skytteväsendet m. m.
(Forts.)*

Herr Möller: Jag har under en lång följd av år inom socialdemokratiska partiet tillhört en utan tvivel mycket liten grupp, som med sympati åskådat den frivilliga skytterörelsen, men då jag på denna punkt förändrat min uppfattning, beror det på en mängd företeelser ute i världen under de senare åren, av vilka herr Vinberg snuddade vid en och av vilka en annan och huvudsakligen avgörande är, att, såvitt jag kan se, den frivilliga skytterörelsen icke i något modernt försvarssystem fyller någon nämnvärd plats. Under sådana förhållanden tillhör, enligt min uppfattning, detta anslag numera dem, där man mest låter sig bestämmas av sina sympatier eller antipatier; och jag vågar påstå, att under hela debatten något verkligt argument för detta anslags beviljande icke har anförts. Det enda skulle vara det mera känslöbetonade, som herr Alexanderson nämnde, att skytterörelsen dock i stort sett skapar en hurtig, frisk ungdom och alltså fysiskt stärker vårt folk. Nu är det min uppfattning, att utan tvivel vi behöva taga upp hela frågan om vårt folks fysiska fostran till en ingående prövning. Det är ett livsintresse, och för vilket folk som helst av vikt, att tillse, att man på denna punkt får en rationell ordning och att staten understödjer en god fysisk fostran. Men jag är mycket tveksam, huruvida det är möjligt att inom något system härför bereda plats för den nuvarande s. k. frivilliga skytterörelsen. Jag tror icke mycket på den saken. Jag kan icke heller se, att denna rörelse är av så stort värde för landets försvar, att det av denna anledning är något att hålla på.

Det var emellertid icke för att avgiva denna deklaration, som jag begärde ordet. Utan det var med anledning av herr Alexandersons uttalande, att han såg den socialdemokratiska statens skugga dansa på riksdagshusets väggar, då han hörde herr Johan Nilssons yttrande. Själv nämnde han något om disproportionen mellan av denne påtalade missförhållanden och därav dragna slutsatser. Och om jag kunde vara villig att giva honom rätt på denna punkt, måste jag dock tillägga, att någon större disproportion mellan utgångspunkt och slutsats, än den herr Alexanderson tillät sig, har jag i alla fall mycket svårt att tänka mig. Ty huru man än ser saker och ting, är det dock ett rimligt och naturligt krav, att beviljade anslag bli riktigt använda, och det betyder icke att man vill stänga in människorna eller sätta dem i tvångströja eller skapa om staten till ett mer eller mindre maskerat tukthus, då man ställer krav på att anslag, som lämnas från samhällets sida, skola användas för de ändamål, till vilka de anslås. Det behöves däri icke alls inläggas någon fordran på att en här kontrollörer, inspektörer och

Anslag till det
frivilliga
skytteläroverket
m. m.
(Forts.)

överinspektörer skola vara i verksamhet. Det är i det fall, som vi diskutera, uppenbart, att skytteförbundets överstyrelse närmast har plikt att göra rättelse, och när det konstateras att allvarliga missbruk förekommit, böra de enligt min uppfattning påtalas på vederbörligt håll, bland annat här i riksdagen. Jag vågar för min del draga den slutsatsen av professor Alexandersons uttalanden i denna sak och rörande socialiststaten, att professor Alexanderson, som jag har all aktning för ändock torde bli nödsakad att på ett mera ingående sätt studera de socialistiska åskådningarna och de syften, socialismen har, innan han kan anses berättigad att alltför bestämt yttra sig om saken. Jag tror icke att någon människa numera låter sig skrämmas av att Eugen-Richterska skräckbilder målas på vägen.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Enhorn: Herr greve och talman! Jag beklagar mycket, att den föregående ärade talaren icke fortfarande hyser sympati för denna rörelse som tillförene. Han skulle utan tvivel då stå i mera kontakt med folket, än vad han nu visat sig göra, att dömma av hans anförande. Jag kan verkligen konstatera, att det finnes många skytteföreningar med stort antal arbetaremedlemmar här i landet, och vid mina verk äro en hel del av arbetarna medlemmar, trogna medlemmar i skytterörelsen — och infinna sig rätt livligt för att delta i densamma. Samme talare yttrade även någonting om, att skytterörelsen icke skulle fylla sin plats, men jag vill fråga honom: om den nuvarande härordningen skulle i någon mån avskrivast, huru gott vore det icke då att ha en spänstig ungdom, som har en sann fosterlandskänsla i sitt bröst och som vill värna och skydda sitt fosterland? Jag tror, att det under sådana förhållanden är nödvändigt att offra större summor på skytterörelsen, än vi nu göra. Denna rörelse har gamla rötter i folket, och huru mycket man än försöker att sätta den åt sidan, kommer det enligt min tro aldrig att lyckas.

Jag har, herr greve och talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Nils August: Herr Wohllins första raktanta anförande har framkallat så många förklaringar, att det kanske kan tillåtas även mig att göra en personlig deklaration, så mycket hellre som mitt anspråkslösa namn står i spetsen för reservationen, ett förhållande som beror på den gamla mindre trevliga sedvanan hos statsutskottet att sätta äldsta reservanten i spetsen för reservationen, även om denna tagit minsta befattningen med den sak det gäller. Herr Wohlin karakteriserade det här år efter år återkommande motståndet mot anslag till den frivilliga skytterörelsen såsom ett symptom på det socialdemokratiska partiets svaghet och ålderdomsskröplighet, dess tendens att vittra sönder. När jag hörde honom yttra sig på det sättet, kunde jag för min del icke alls känna mig träffad av hans ord. Jag räknar mig bland de äldsta leda-

möterna av partiet, och ett fult rykte säger om mig, att jag har fasligt lätt för att hoppa över den politiska rågången. Men alltid har jag reserverat mig på denna punkten och alltid röstat mot detta anslag. Åh nej, för min del är jag alls icke någon motståndare till den frivilliga skytterörelsen. Tvärtom! Jag tycker bra om den. Jag tror, att den är både trevlig och bra och nyttig. Jag tycker bra om idrott i allmänhet och även om detta slag av idrott. Jag värderar den karl, som känner sitt gevär och kan träffa pricken, betydligt högre än en eljest jämngod karl, som icke har denna talang. Men däremot anser jag, att hela detta frivilliga skytteväsen har mycket liten, om ens någon betydelse för vårt militära försvar, en uppfattning som jag hört delas på militärt håll. Det är på grund därav, som jag ogillar, att riksdagen beviljar betydande anslag för stödjande av denna verksamhet. Och med kännedom om den entusiasm, varmed skyttesaken omfattas av de direkt intresserade, måste det förvåna, att icke rörelsen kan bära sig, utan stöd av staten.

Jag har härmed angivit min personliga ställning till denna så ofta och så mycket debatterade sak. Jag har aldrig tillkännagivit den förut, men jag tyckte, att jag kunde begagna detta tillfälle för att göra det. I korthet sagt: Jag tycker om rörelsen, men jag tycker icke, att staten skall bevilja anslag till den, allra minst på fjärde huvudtiteln, där den alls icke hör hemma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4: I och II punkten 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 54.

*Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)*

Anslag till det
frivilliga
skytteväsendet
m. m.
(Forts.)

Punkterna 23—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 420, angående anslag för uppförande av posthus och telegrafstationsbyggnad i Finspång; samt

nr 421, med förslag till lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 4: I och II, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1921 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, avd. I, Departementet, och avd. II, Lantförsvaret.

Minskning av
anslaget till
remontering.

Punkten 33.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 884,880 kronor, med 81,186 kronor till 803,694 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *O. U. B. Olsson*, *K. A. Tengdahl*, *J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén*, *A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro och *A. E. Åkesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse, och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 884,880 kronor, med 418,130 kronor till 466,750 kronor.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! På detta anslag är riksdagen i tillfälle att göra en ganska stor besparing, utan att det kommer att betyda det allra ringaste för effektiviteten av vårt försvaret. Då vi diskuterade åttonde huvudtiteln för ett par dagar sedan, frågades det från ett par håll här i kammaren, som representera sparsamhetsintresset, när riksdagen egentligen skulle börja spara, då kammaren här gick med på att bevilja några hundra kronor för ett biblioteksbiträde på ett ställe och några hundra kronor på ett annat. Nu skulle jag vilja svara, att här ha dessa sparsamhetsvänner tillfälle att rädda åt statsverket mellan 300,000 och 400,000 kronor. Om vi se på den beräkning, som Kungl. Maj:t gjort i fråga om anskaffning av antalet remonter, så finna vi, att Kungl. Maj:t har begärt anslag till anskaffande av 982 ersättningsremonter + fyllnad för 25 vid depåerna störtade och för detta remontinköp beräknat ett anslag efter 850 kronor stycket. Detta pris är alldeles orimligt såsom också Kungl. Maj:t anför, men

Kungl. Maj:t har i alla fall följt den gamla uppställningen. Emellertid är det tydligen ändå icke Kungl. Maj:ts mening, att man skulle få dessa 982 ersättningsremonter, ty Kungl. Maj:t har på tilläggsstat begärt endast 155,000 kronor. Det här begärda anslaget tillika med anslaget på tilläggsstat för 1,007 remonter utgör ungefär 1,080,000 kronor, sålunda något över 1,000 kronor beräknat för varje remont, om det vore Kungl. Maj:ts mening att inköpa så många remonter. Därtill bör man kanske också lägga inkomsterna av försäljningen av remonter och utrangerade hästar, som uppgå till 163,000 kronor. Det skulle bli 150—160 kronor mera per remont. Det är emellertid fullkomligt orimligt att tänka på att kunna få remonter för det priset. Det har därför synts reservanternas lämpligt att till grundval för beräkningen lägga riksdagens beslut för ett par veckor sedan, då riksdagen beslöt att bevilja anslag till remonteringen på tilläggsstat. Riksdagen beräknade då inköpspriset per remont till 2,000 kronor. Reservanternas hava också gjort detta, åtminstone i det allra närmaste. De hava i dessa 2,000 kronor inberäknat diverse inköpskostnader och omkostnader vid depåerna till sammanlagt belopp av 95 kronor, så att enligt reservanternas inköpspriset skulle bli 1,900 kronor per remont eller något litet därtöfver. Nu har också Kungl. Maj:t i sitt förslag till riksdagen påmint om att allt tyder på, att vi efter den nya försvarsrevisionen få vårt kavalleri väsentligt decimerat. Alltså, antalet stamhästar vid kavalleriet blir betydligt mindre, än vad det för närvarande är. Försvarsrevisionen har också föreslagit, att kassationsprocenten i år skall höjas till det dubbla, så att vi nu på våren skulle kassera 650—660 fullt användbara stamhästar. Under sådana förhållanden synes det mig rätt egendomligt, att riksdagen skall gå med på en remontering i den utsträckning, vartill de av Kungl. Maj:t begärda medlen skulle räcka. Egentligen synes man under sådana förhållanden böra för ett år inställa remonteringen i avvaktan på det resultat, vartill försvarsrevisionen kommer. Man kan emellertid mot det resonemanget anmärka, att det icke från något håll framkommit anspråk på nedsättning av antalet stamhästar vid artilleriet och trängen, och reservanternas ha höjt sig för saken och gått med på en remontering för dessa vapenslag i samma omfattning som hittills. Den ersättning, som reservanternas begära, skulle således komma att gå ut endast över kavalleriet, för vilket ingen remontering i år skulle ske. Reservanternas föreslå, en remontering av 335 ersättningsremonter. Reservanternas ha, såsom jag förut antytt, gjort sina beräkningar i enlighet med det beslut riksdagen fattade, då det var tal om tilläggsstaten för ett par veckor sedan. Dessutom ha reservanternas något höjt beräkningarna för det utrangerade stamhstantalet på grundval av de uppgifter, som föreligga för de senaste åren i fråga om den ersättning, som erhållits för dessa hästar. Statsrevisorerna ha fäst uppmärksamheten på att den ersättningen är för låg enligt deras mening. Emellertid ha reservanternas, då de gjort denna beräkning, varit mycket för-

*Minskning af
anslaget till
remontering*
(Forts.)

*Minskning av
anslaget till
remontering
(Forts.)*

siktiga och icke beräknat priset för utrangerade remonter högre än till 225 kronor stycket, ehuru priset i föl för utrangerade remonter i allmänhet var mer än dubbelt så högt. Reservanterna hava i allmänhet i sina beräkningar ställt sig mycket försiktiga.

Man kan naturligtvis från motsatta sidan göra gällande, att även om 650—660 fullt tjänstdugliga hästar kasseras, och av dessa några kunna hållas kvar för att underlätta remonteringen, så blir ändå icke remonteringen fullt ersatt. Nej, det förstår man, men när det gällde remonteringsanslaget på tilläggsstaten, så hade riksdagen ingenting att anmärka mot att 210 stambästar för en kavallerikår i Norrland, som icke blivit uppsatt, överfördes till andra kavalleriregementen och att i ersättning för dessa 210 stambästar remonteringen minskades med 210 hästar. Vad här skulle bli fråga om enligt reservanternas åsikt är, att ungefär 150—160 hästar mindre än Kungl. Maj:t föreslagit skulle inköpas vid remonteringen; följaktligen icke ens det antal, som riksdagen för ett par veckor sedan fann lämpligt att i ersättning för remonter överföra till kavalleriet.

Då det således är alldeles ofrånkomligt, att antalet stambästar vid kavalleriet är alldeles för stort, och så pass för stort, att 655 fullt dugliga hästar i år föreslås till försäljning, så anse reservanternas det synnerligen rimligt, att remonteringen i år sänkes till det av oss föreslagna antalet 335 ersättningsremonter, varigenom det ordinarie reservationsanslaget, som nu begäres, skulle sänkas från 884,880 kronor med 418,130 kronor till 466,750 kronor och till det förslaget, herr talman, ber jag att få yrka bifall.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall icke längre uppehålla kammaren. Det förefaller mig, att, därest kammarens ledamöter i den brådska, som nu börjat utvecklas inom riksdagen, hunnit att någorlunda sätta sig in i frågan, skall utskottets förslag här avgå med seger. Ser man efter, så skall man finna, att Kungl. Maj:t själv har äskat ett betydligt mindre belopp, än vad som är erforderligt för att hålla remonteringen uppe i den omfattning, som förutsättes enligt 1914 års härorganisation, och att pruta något därutöver förefaller mig icke vara rimligt. I varje fall vågar jag påstå, att reservanternas icke förebragt något bärande skäl för sin prutning. Såsom herrarna kunna finna, är priset, som lagts till grund för beräkningen, betydligt lägre än det i verkligheten uppgår till, när hästarna inköpas och följaktligen blir remonteringen betydligt mindre än som beräknats.

I varje fall vore det enligt min uppfattning synnerligen oklokt, om man med hänsyn till gällande höga hästpris skulle lägga om beräkningsgrunderna och lägga såsom å-pris till grund för beräkningen. Följden därav skulle bliva, att remontuppfödarna toge dessa höga å-pris till förevändning för att hålla priset uppe på sina remonter, och därigenom skulle priset automatiskt skruvas upp högre, än som under andra förhållanden skulle bliva fallet. Därför

måste jag på det bestämdaste avråda från att taga den nya beräkningsgrund, som reservanterna på denna enstaka punkt vilja använda sig av. Genomgående för hela huvudtiteln för övrigt är, att man i regel räknat med de gamla å-prisen. Vad som därutöver erfordras får enligt departementschefens mening tagas på tilläggsstat för det år, som staten avser, enär man då har lättare att bedöma, i vilken omfattning man behöver anlita förstärkningsanslag. För detta ändamål är beräknat det avsevärda beloppet av 18 miljoner kronor på 1921 års stat däruti inberäknad även den blygsamma summan av 155,000 kronor för remontering. Det här ifrågasatta anslaget är naturligtvis alldeles otillräckligt, därest det verkligen vore meningen att remontera i den omfattning, som enligt 1914 års härordning skulle vara erforderlig. Det blir i alla fall endast ungefär hälften av det bestämda antalet hästar, som man kan köpa med de medel, som nu skulle anvisas. Det förefaller mig då, som om det funnits andra punkter, där herrar reservanter med större skäl kunnat göra sina sparsamhetstendenser gällande än just på denna.

*Minskning av
anslaget till
remontering.*

(Forts.)

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att för ett ögonblick stanna vid det resonemang, som fördes av den ärade representanten på Kristianstadslänsbanken, vid punkten om anslaget till det frivilliga skytteväsendet, där han djupt beklagade sig över att socialdemokraterna ensamma finge företräda sparsamhetssynpunkterna. Om man vill se den frågan något djupare, skall man finna, att herrar socialdemokrater i förhållande till hela huvudtitelns slutsumma icke kunnat ådagalägga så förvånande stor sparsamhetstendens. Det är dock en huvudtitel av 85,000,000 kronors omfattning det gäller, och på hela denna huvudtitel ha de ärade herrarna valt ut tre punkter, på vilka de skulle demonstrera sin sparsamhet. Man kan icke påstå att dessa tre punkter representera sådana belopp att de stå i rimlig proportion till det ostentativa framhållande av herrar socialdemokraters sparsamhetsvilja, som herr Nilson gjorde sig till tolk för. Det verkliga förhållandet är, att det måste finnas några punkter, på vilka det skall offras åt gudarna — i det här fallet åt väljarmassorna för vilka man söker framhålla sin sparsamhet och motvilja mot försvarsväsendet.

Allmänheten, skall, förmenar man, sluka detta och tycka, att det är ståtligt att vilja spara dessa stora belopp, men förbiser, att det här rör sig om en huvudtitel på 85,000,000 kronor eller än mera.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill fästa den ärade statsutskottsordförandens uppmärksamhet på att, då han beskyller oss socialdemokrater för att på dessa punkter offra åt populasen, så äro vi i gott sällskap med hans egna meningsfränder från i fjol, av vilka två, en i denna kammare och en i andra kammaren, då motionerade om remonteringens fullständiga avskaffande. Atminstone den ene av dessa mo-

*Minskning av
anslaget till
remontering.
(Forts.)*

tionärer förklarade sig, då det gällde remonteringsanslaget på tilläggsstat i år, hysa samma uppfattning som i följ. Jag skulle icke tro, att den ärade liberale partichefen i denna kammare, om han kommit ihåg dessa partikamraters motion, skulle framslungat det påståendet, att om vi ville spara på den här punkten, så offrade vi åt populasen.

Vidare sade den ärade utskottsordföranden, att om socialdemokraterna velat spara, så skulle de hava sparat mera än dessa fattiga två å tre miljoner, som de sammanlagt velat avpruta på denna huvudtitel. — Om socialdemokraterna hade velat demonstrera utan sakligt underlag, så hade det väl legat närmare till hands att helt enkelt framkomma med en mängd demonstrationer på skilda punkter. Den ärade utskottsordföranden har därför ingen anledning att påstå något sådant om socialdemokraterna. I statsutskottet ha vi prövat varje fråga samvetsgrant, så långt vi ha förstått, och handlat efter bästa förstånd. Jag finner det, herr talman, icke tillständigt av statsutskottets ordförande att skylla ett helt partis representanter i statsutskottet för att gå fram, icke efter sakskalet, utan endast för att offra åt populasen. Sådana parlamentariska fasoner hade jag icke väntat mig från det hållet.

Vad speciellt den här föreliggande frågan om remonteringen beträffar, så döljer jag icke någon hemlighet, då jag säger, att liberalerna i allmänhet lika väl som socialdemokraterna äro i ganska stor utsträckning tveksamma i fråga om behovet av en remontering. Under sådana förhållanden som de här föreliggande, vilka jag förut varit inne på, är det helt naturligt, att det måste finnas starka sakskalet för att icke vilja gå med på en remontering i det ögonblick, då försvarsrevisionen föreslår en fördubbling av kassationsprocenten, d. v. s. en utrangering av många hundra hästar, som äro tjänstdugliga.

Vi hava, det vill jag här pointera, prövat denna sak och hava, såvitt jag vet, synnerligen starka skäl för att denna besparing på 3- till 400,000 kronor, som vi vid denna punkt föreslå, kan göras utan ringaste men för landets försvarsväsende. Och vi socialdemokrater äro nu en gång så lagda, att när vi kunna spara in 3- till 400,000 kronor, så anse vi, att vi böra göra det och detta även om det skulle vara på en huvudtitel, som uppgår till 85,000,000 kronor. Det har förut också ansetts som god statsutskottskutym att spara, där man kan göra det utan att träda några berättigade intressen för nära.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den siste ärade talaren har rätt däri, att han hos vissa statsutskottsledamöter funnit tveksamhet, huruvida verkligen remonteringen borde ske i den omfattning, som motiveringen till propositionen angivit. I denna motivering göres nämligen gällande att 982 ersättningsremonter är det antal, som man räknar med skulle inköpas. Man har föreslagit ett belopp — visserligen ett beräknat belopp — för varje häst, som dock är allt för lågt i förhållande till verkliga kostnaden nu i marknaden. Men man har i alla fall rört sig med det begreppet, att med berörda belopp skulle kunna fyllas hela antalet, 982, ersättningsremonter. Som den föregå-

ende ärade talaren vet, lär detta belopp jämte de reserverade 155,000 kronorna ingalunda förslå att inköpa ett antal av 982 remonter, utan att man i verkligheten därför kan erhålla endast omkring 500. Vid sådant förhållande kommer då faktiskt en sådan minskning i remonteringen att ske, som ungefär motsvarar det läge, vilket jag tror man kan säga, att hela kavalleriet, om man tager hänsyn till tillgången på stammanskap, för närvarande befinner sig i. Men att då gå än längre, som reservanterna här ha gjort och beröva nämnda vapenslag *all* remontering under ett visst år, har jag för min del icke kunnat finna rimligt och riktigt.

*Minskning av
anslaget till
remontering.
(Forts.)*

Det beslut, som utskottet här förordar, räknar i motiveringen uttryckligen med en så väsentligt minskad remontering, motsvarande den nuvarande situationens krav. Och därför tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det här är också ett område, på vilket man utan risk kan göra vissa besparingar. Då vi nyligen behandlade ett dylikt ärende, uttalade jag härom min mening, och jag får säga, att de 336,000 kronor, som utskottet här vill giva ut mer än reservanterna, äro en alldeles onödig utgift.

Alla veta vi, att hästuppsättningen är mycket för stor och behöver minskas. Här förliden uttalade vi vår glädje över, att vi nu kanske skulle kunna minska den med 18 %. Vi uttalade detta i försvarsrevisionen, men samtidigt voro vi mycket ledsna över att vi från hästdepåerna skulle få tillbaka 9 % till hösten. Alltså den kassation, som nu sker, skulle icke få stor betydelse, då vi strax efteråt få igen andra hästar. Jag understödjer således på det livligaste reservationen. Jag betonade vid behandlingen av ett annat ärende nödvändigheten av att spara, där man över huvud taget finner någon möjlighet att spara å de anslag, som Kungl. Maj:t begär av riksdagen, och i synnerhet i ett sådant fall som detta är det lämpligt att göra besparing för att få medel till att gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om avlöning till arméns och marinens folk. Här är ett tillfälle att slå fast detta.

Jag ber alltså, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr J espers on: Herr greve och talman! Då man från reservanternas håll velat göra en besparing på detta anslag, vill jag säga, att man är inne på en alldeles felaktig väg, såvida vi vilja ha kvar uppfödning av remonter inom landet. Jag är alldeles förvissad om att ett biträdande av reservanternas förslag skulle vara att rikta ett dråpslag mot remontuppfödningen inom vårt land. Man kan visserligen säga, att redan det anslag, som förordats av utskottet, innebär en så avsevärd minskning av det antal remonter, som årligen kunna inköpas, att remontuppfödningen även med detta hotas rätt allvarligt, och att den säkerligen kommer att minskas högst väsentligt. Med en minskning i den proportionen blir det nog ändå på det sättet, att det sämre materialet kommer att utrangeras i första rummet och det bästa kommer att bibehållas. Om man däremot följer reservan-

*Minskning av
anslaget till
remontering.*

(Forts.)

ternas förslag, är jag viss om att många hästuppfödare måste anse sig nödsakade att slå ut även det bästa materialet bland remonterna, varigenom remontaveln komme att lida högst betydligt.

Skulle man sedan för att förstärka hästantalet nödgas köpa från utlandet, är jag alldeles viss om att man måste säga, att det icke varit någon besparing, som man härvidlag gjort, utan tvärtom har det blivit för landet betydligt dyrare, än om man följt utskottets förslag.

Jag vill därför, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr Jesperson hade naturligtvis skäl för sin ståndpunkt, och jag vill visst icke följa den ärade utskottsordföranden i spåren genom att beskylla utskottsmajoriteten för att det är ett bondeintresse och icke ett försvarsintresse, som här gör sig gällande. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det bondeintresse, som herr Jesperson framfört icke är så allvarligt hotat, som han trodde, ty det är skillnaden 150 å 160 remonter, som det här är fråga om, och jag tror icke, att remontuppfödningen hänger på den.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en omständighet, som icke var för handen och således icke kunde anföras, när det var fråga om monteringsanslaget på tilläggsstat, den omständigheten nämligen att nu hästexporten är fri, så att de remonter, för vilka det icke finnes marknad inom Sverige nu kunna exporteras till Danmark. På detta sätt kan icke den lilla skillnaden i fråga om monterings omfattning spela den ödesdigra roll, som herr Jesperson framhållit.

Jag vill säga, att herr Jespersons hästuppfödningssynpunkter naturligtvis äro mera bärande än synpunkterna från försvarsintresset, vilka senare, såvitt jag förstår, i detta sammanhang icke ha det ringaste med årets remontering att göra.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4: I och II punkten 33, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punk- *Minskning af anslaget till remontering.*
ten anförda reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava (Forts.)
utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 44.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 424, angående understöd till efterlevande till fiskaren Karl Månsson.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 1,40 e. m., att för en stund ajournera sina förhandlingar.

Kammarens förhandlingar återupptogs kl. 2,10 e. m.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 4: I och II, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, avd. I, Departementet, och avd. II, Lantförsvaret.

Punkterna 34—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte i riksstaten för år 1921 upptaga ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar med oförändrat belopp, 640,000 kronor.

Anslag till fältövningar m. m.

Enligt vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *O. U. B. Olsson*, *K. A. Tengdahl*, *J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén*, *A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro, *A. E. Åkesson* och *G. N. Torgén* ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse och att utskottet bort hemställa, att ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar måtte ur riksstaten för år 1921 uteslutas.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Jag vill säga, att jag mycket väl beaktar och har beaktat vikten och betydelsen av de övningar det här är fråga om, så att det icke är dem jag på något sätt vill åt, när jag yrkar avslag på denna anslagssumma, utan anledningen är, att penningar finnas, och att det finnes mera penningar än som behöves. Det är på grund därav — på grund av att här finnes mera

Anslag till
fältövningar
m. m.
(Forts.)

penningar än som behövas för ett ändamål, som är mycket behjärtansvärt och som jag håller på — som jag yrkar avslag på detta obövlige anslag.

Herr Kvarnzelius: Ja, herr talman, det är alldeles riktigt, att det finnes besparingar på detta anslag, som är ett reservationsanslag. Men det är å andra sidan icke obekant, att anslaget icke höjts något avsevärt sedan den tid, då normala prisförhållanden voro rådande. De kostnader, som skola bestridas från detta anslag hava emellertid ökats i oerhörd grad sedan dess. Dit höra t. ex. utgifter för transporter av trupper från övningsorterna. Som bekant är fråga uppe om att järnvägarna skola höja priserna för dessa transporter, som då sannolikt i ett slag skulle komma att uppgå till det tredubbla mot de nuvarande. Det är vidare utgifter för förhyrning av fordon, lejoning av hästar m. m. sådant. Alla dessa utgifter hava, såsom alla veta, stigit alldeles utomordentligt. Anslaget har, om jag minns rätt, icke höjts med mer än 100,000 kronor utöver vad det uppgick till före krigsutbrottet.

Om det nu skall bliva fält- och fälttjänstövningar, är det alldeles tydligt, att detta anslag knappast kommer att räcka till, även med beräknande av vad som är reserverat.

Under sådana förhållanden finnes ingen anledning att vidtaga en så ovanlig åtgärd som att stryka ett ordinarie anslag. Med dylika kastningar fram och tillbaka, kommer det vid uppgörandet av följande års statsbudget givetvis att inverka i hög grad förryckande.

Jag hemställer därför att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4: I och II punkten 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Vid slutet av den häröver anställa omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 33.

*Anslag till
fältövningar
m. m.
(Forts.)*

Punkterna 41—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkten 74.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppehållande av verksamheten vid den vid konsthögskolan anordnade skolan för dekorativ konst. *Anslag till skolan för dekorativ konst.*

I en till riksdagen avlåten, den 6 februari 1920 dagtecknad proposition, nr 68, som för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid den vid konsthögskolan anordnade skolan för dekorativ konst anvisa på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, å 15,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande tillstyrkt, att riksdagen måtte såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid den vid konsthögskolan anordnade skolan för dekorativ konst anvisa på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, å 15,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *Ollas A. Ericsson*, *A. Wiklund*, *S. Bengtsson* i Norup, *W. Bäckström* och *J. Jönsson* i Slätåker, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hem-

Anslag till skolan för dekorativ konst. ställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

(Forts.)

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina herrar! Konstakademien har på denna punkt begärt ett anslag på 28,700 kronor för uppehållande av sin verksamhet i dekorativ konst vid konsthögskolan. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nedprutat denna summa och nedsatt anspråket till 15,000 kronor på extra stat. Detta har utskottets majoritet godtagit, och ifall riksdagen godkänner statsutskottets förslag, skulle konstakademien för denna verksamhet således erhålla dessa 15,000 kronor förutom vad den erhållit och fortfarande erhåller i understöd å ordinarie stat.

Vi reservanter hava däremot av utredningen i ärendet icke kunnat finna, att det i förevarande avseende föreligger ett behov, som det tillkommer staten att tillgodose i större omfattning än som nu är fallet. Då konstakademien tvivelsutan äger möjlighet att liksom hittills skett sörja för denna undervisnings anordnande på sätt akademien finner lämpligast, och då ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag torde komma att medföra krav på än ytterligare medel för ifrågavarande ändamål, hava vi i betraktande sålunda av de finansiella konsekvenserna och med hänsyn till frånvaron av fastare beräkningsgrunder för det kungliga förslaget icke kunnat vara med om de föreslagna 15,000 kronorna. Jag vill särskilt fästa kammarens uppmärksamhet därvid, att det fullständigt saknas plan för användningen av de tillstyrkta 15,000 kronorna.

För min egen del vill jag därjämte framhålla, i betraktande av de ofantliga kostnader, som redan nu krävas för uppförandet av särskilt alla statens byggnader och dess inredningar, att det vore långt angelägnare för riksdagen att föranstalta om en undervisning, som lärde oss att leva litet mera anspråkslöst och sparsamt.

På grund av vad jag sålunda i största korthet anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! När man läser den kungl. propositionen i denna fråga, får man det intrycket, att den framställning, som har gjorts, är i hög grad befogad.

I konstakademien har undervisningen i den dekorativa konsten länge varit tillbakasett, men det är från alla håll erkänt, att denna konstart, som man skulle kunna kalla tillämpad konst, har en synnerligen stor betydelse särskilt för målarkonstens och skulpturkonstens applicerande på arkitekturen. Det är givet, att om de unga konstadepterna vid sin undervisning icke få en sådan vägledning, att de kunna tillämpa sin konst i anslutning till viss plats och viss omgivning, så komma de ofta att stå tämligen rådvilla, när de skola börja utöva sin konstverksamhet.

Det är därför som man inom konstakademien har börjat sträva efter en utveckling av undervisningen i denna konstgren. Redan år 1908 gav staten ett mindre anslag till undervisningen i dekorativ konst. Det anslogs 2,000 kronor, och en lärare anställdes för denna undervisning. Man fann emellertid snart, att denna lärare icke hann med att meddela den undervisning, som var önskvärd, och därför tillsattes år 1916 en särskild kommitté för att närmare planlägga undervisningen i dekorativ konst vid konsthögskolan. Den plan, som ifrågasvarande kommitté framlagt, finnes återgiven i den kungl. propositionen. Men för genomförandet av denna plan kräves ovillkorligen ett större bidrag från statens sida än hittills utgått. För att kunna åtminstone provisoriskt anordna en någorlunda tillfredsställande undervisning på området, har konstakademien ansett, att det nu skulle erfordras 28,700 kronor.

*Anslag till
skolan för de-
korativ konst.*
(Forts.)

Med hänsyn särskilt därtill, att undervisningen i färgkemi och materiallära icke för närvarande kan utföras på grund av bristande lokalutrymme, har emellertid statsrådet prutat ned denna summa till 15,000 kronor. För min del kan jag icke finna annat än, att alla skäl tala för att riksdagen beviljar detta belopp. Det måste anses vara ett ostridigt statsändamål, att denna undervisning meddelas vid konstakademien.

De ärade reservanterna hava emellertid icke velat vara med om att tillstyrka bifall till framställningen. Men om man ser på de skäl de anfört för sitt avslagsyrkande, så förefalla de synnerligen svaga. De säga bl. a. att »konstakademien tvivelsutan torde äga möjlighet, att såsom hittills skett, sörja för denna undervisnings anordnande på sätt akademien finner lämpligast». Det ser nästan ut, som om de ärade reservanterna icke med uppmärksamhet läst, vad den kungl. propositionen innehåller, ty hade de det gjort, kunde de omöjligen hava kommit till den uppfattningen, att konstakademien vore i stånd att med de medel, som stode till buds, på det sätt akademien finner lämpligast anordna undervisningen.

Vidare säga reservanterna, att »ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag torde komma att medföra krav på än ytterligare medel för ifrågasvarande ändamål». Ja, jag vill medgiva, att detta kan vara sant, och jag tror, att det också är rätt, att ett högre anslag i sinom tid gives. Men för närvarande torde ingen fara finnas, att dessa 15,000 kronor under den närmaste framtiden komma att överskridas. Utskottet har också i sitt utlåtande sagt ifrån, att ett högre belopp än 15,000 kronor ej torde under de närmaste åren vara att från statens sida påräkna. Jag tror, att riksdagen genom ett sådant uttalande, då den beviljar de 15,000 kronorna, har garderat sig emot att anslaget skall höjas, innan det är av behovet nödvändigtvis påkallat.

Herr Ollas Ericsson sade också, att han hade funnit, att särskild plan saknas för användningen av de äskade medlen. Nej, det saknas visst icke plan, utan den är fullständigt klarlagd i propositionen. Förhållandet är endast det, att det föreslagna beloppet icke räcker till att genomföra denna plan, men i den mån statsmedlen härvidlag icke

Anslag till
skolan för de-
korativ konst.
(Forts.)

räcka till, för konstakademien söka att tills vidare dels taga av tillgängliga medel, dels också anlita den frivilliga offervilligheten.

Jag för min del har, då jag studerat detta ärende, icke kunnat komma till någon annan slutsats, än att det vore riksdagen ovärdigt att icke bevilja detta anslag. Den utväg, som herr Ollas Ericsson förordade, att man skulle lämna en anspråkslösare undervisning på området, tror jag knappast är att rekommendera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmquist: Ja, herr greve och talman, det är ganska egendomligt, att just herr Ollas Ericsson i Ovanmyra, då det gäller den dekorativa konsten, skulle uppträda — jag höll på att säga som dess svurne fiende. Ty det får man väl erkänna, att bland oss övriga här i kammaren är han ett vandrande exempel på vad dekorativ konst betyder, då det gäller ens yttre habitus.

Den dekorativa konsten består ju, då jag bortser från den fysiska varelsen, egentligen i att giva en yttre prydlighet åt arkitekturen, och med de krav, som ställas i det fallet för att tillgodose de nya synpunkter, som nu göra sig gällande, är väl detta ett anslag, som är av den allra största praktiska betydelse.

För var och en som på senare åren något har tagit del av akademiens och dess gynnares och vänners arbete, är det uppenbart, att den egentligen, som här också har sagts, i viss mån lever på tiggeri. Akademiens medel liksom andra hava ju minskat alldeles oerhört till följd av myntvärdets allmänna fall. Att staten skulle alldeles särskilt hava ställt sina medel till förfogande, vill jag på det livligaste bestrida. Det är icke första gången denna fråga förts fram från akademihåll, utan den har varit uppe flera gånger.

Vad säga egentligen reservanterna emot detta förslag? Går man till utskottets utlåtande, så göres där ett uttalande, som reservanterna efter min uppfattning icke ens hava gittat bemöta, nämligen, att »de medel, över vilka konsthögskolan förfogar, äro alldeles otillräckliga för tillgodoseende av den gren av högskolans verksamhet, varom nu är fråga». Läser man den kungl. propositionen och går man till de faktiska förhållandena, så är detta väl en sak, som borde vara känd — jag höll på att säga för var och en av kammarens ledamöter. Vidare heter det: »Behovet av en utvidgad och fördjupad undervisning i dekorativ konst torde ävenledes få anses behörigen styrkt». Ja, det är väl också en sak, om vilken det knappast finnes någon olika uppfattning mellan de ledamöter, som dela utskottets mening, och reservanterna, att i dessa tider med det byggande vi hava framför oss, med den utveckling, som förestår på detta område, en undervisning i dekorativ konst är alldeles naturlig.

Akademien har bett att få 28.700 kronor. Hade det varit ett anslag till industri eller jordbruk eller något annat, som direkt varit att riktigt praktiskt taga på, hade det icke varit tal om annat än att bevilja anslaget, enligt min övertygelse. Men nu är det för denna arma konst, som man begärt beloppet. Den som har konstintres-

sena särskilt om hand, har redan prutat ned det till 15,000 kronor från 28,700. Det har redan omtalats här i dag, att en viss institution icke nått den utveckling, att undervisning kunde bedrivas i en viss gren, och då ansåg man lämpligt att sänka anslaget med motsvarande belopp. Därigenom sparades genast en betydlig summa. Kungl. Maj:t prutade alltså ned anslaget till 15,000 kronor. Jag frågar verkligen, mina herrar, när nu konstakademien efter mycken strävan och mycken bävan och många försök att få undervisningen i dekorativ konst på lämpligt sätt anordnad ber om 15,000 kronor, om det är för mycket från statens sida att anslå denna summa. Är det någon annan än reservanterna, som verkligen i det avseendet kan säga, att man har skjutit över målet? Jag tvivlar på det.

Anslag till
skolan för de-
korativ konst.
(Forts.)

Vad säga egentligen reservanterna? Jo, de säga för det första, »att de icke kunnat finna, att i förevarande avseende föreligger ett behov, som det tillkommer *staten* att tillgodose i större omfattning än nu är fallet». Staten har händelsevis lämnat ett visst understöd, och nu betraktar man det som en fix punkt och säger, att så långt gå vi med på att lämna understöd till undervisning i den dekorativa konsten men icke ett fjät längre! Är det något annat behov, för vars tillgodoseende staten lämnar anslag, som på det sättet får sig en s. k. utvecklingslinje fixerad inom en viss ram? Jag bestrider det. Här har akademien år ut och år in fått släppa till sina egna medel, och när nu dess kapital sinat ut och till följd av den allmänna prisnivån anslagen gått ned i värde, säger man, att icke ett öre vidare skall lämnas av staten. Jag kan icke finna någon logik i ett sådant förfarande.

Så säga reservanterna, att »konstakademien tvivelsutan torde äga möjlighet att sörja för denna undervisnings ordnande på sätt akademien finner lämpligast». Ja, jag undrade verkligen, när jag läste detta, om reservanterna av någon sorts courtoise kunde hava överlämnat till akademien någon donation, varigenom akademien skulle hava erforderliga medel till sitt förfogande. Men jag har åtminstone icke officiellt hört talas om det, och därför få reservanterna ursäktas, om jag tror akademien, som säger, att den icke *kan* anordna undervisningen tillfredsställande, emedan den icke har några medel.

Vidare yttra reservanterna något som redan blivit bemött, nämligen att »ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag torde komma att medföra krav på än ytterligare medel för ifrågavarande ändamål». Ja, det är alldeles klart, att det kommer att göra det! Det finns icke ett enda anslag i de här staterna annat än för sådana ändamål, som äro på retur och avskrivning, där icke utvecklingen medför krav på ökade medel. Det är alldeles klart — jag vill åtminstone på det allra livligaste hoppas det — att skönhetssinnet skall utvecklas så hos det svenska folket, att den dekorativa konsten skall få ännu större krav tillgodosedda av riksdagen. Det är min varma förhoppning. Sker icke det, då hava vi kommit på en dekadans, som jag icke tror det svenska folket om.

Så är det slutligen något, som alltid återkommer, när man egent-

*Anslag till
skolan för de-
korativ konst.*
(Forts.)

ligen saknar andra skäl. Det är de finansiella konsekvenserna! Vill man verkligen på allvar säga, att om akademien får detta länge närda önskemål uppfyllt, så uppstå så farliga finansiella konsekvenser, att man måste beröva akademien varje möjlighet att hysa någon liten förhoppning om vidare understöd? Jag förmodar, att utskottsreservanterna hava tänkt, att akademien snart kommer och är nog »hänsynslös» att vilja ha 28,700 kronor, därför att undervisningen icke kan på fullständigt sätt anordnas, utan att man får ett så stort anslag, och de finansiella konsekvenserna därav skulle vara så farliga, att vår budget komme att spricka! Det tror väl ingen människa ändå på!

Sedan tala reservanterna om »frånvaron av fastare beräkningsgrunder». Ja, det skulle man kunna säga om vilket anslag som helst. Det beror ju på t. ex. huru många som vilja begagna sig av undervisningen, i vilken ekonomisk ställning de lärare kunna sägas komma, som en gång få i uppdrag att utöva det rent skolmässiga arbetet, och annat dylikt. Det beror på hur man vill anordna lokalerna för undervisningen och allt sådant. Men, mina herrar, att taga detta till anledning att nu avslå detta synnerligen blygsamma anslag tycker jag skulle vara synnerligen betänkligt.

Jag var med vid ett föregående tillfälle, då detta anslag var före, och jag gjorde då vad jag kunde, för att åtminstone få det fram till riksdagen. Det lyckades icke den gången. Men, mina herrar, jag får säga, att jag instämmer med den siste ärade talaren, att om anslaget nu icke beviljas, riksdagen begär en handling, som icke är riksdagen värdig.

Herr Tengdahl: Herr talman, mina herrar! Jag är i vissa väsentliga delar förekommen av vederbörande statsutskottsavdelnings ordförande, herr Bergqvist. Jag ville endast påpeka, att vi här i landet med rätta hava haft anledning att vara stolta över en — fränsett vissa mörka perioder — rätt hög byggnadskultur, vars traditioner det väl vore skäl att hålla uppe. Denna byggnadskultur har hänfört sig icke blott till slottsliknande byggningar, utan även till medelklassens hem i städerna och icke minst, herr Ollas Ericsson, till bondens bo ute på rena landsbygden. Det förefaller mig, som om det vore alla skäl i världen, att man sökte hålla denna kulturs traditioner så högt som möjligt. Om man läser akademiens framställning, finner man, att den uteslutande går ut på att man vill ha anslag till ett visst sätt att undervisa, genom vilket undervisningssätt man hoppas på en byggnadskonstens renässans här i landet — icke så mycket måhända med avseende på den lilla arkitekturen, det skall jag gärna erkänna, som fastmer med avseende på den officiella arkitekturen. Men jag hemställer, om icke även denna har behov av att bli så konstnärligt utformad som möjligt. Denna dekorativa riktning inom arkitekturen har ju för övrigt möjlighet att göra gagn även i fråga om den mindre arkitekturen, om också detta icke närmast föresvävat akademien, då den gjort denna framställning.

Jag skall be att få med ett litet citat, som jag förut anfört i

utskottet, söka klargöra, att här icke är fråga om några moderniteter, utan om att realisera en mycket gammal tanke — en tanke som i renässansens dagar praktiserats av de stora världsberömda mästarna, vilka ofta nog voro arkitekt, målare och skulptör i en person. Den store Tessin korresponderade med Karl XII om arkitekturfrågor och skrev en gång till honom, att han »erkände villigt, att arkitekturen är rik i sig själv, och att den därför icke behöver något lån, men skulptur och måleri äro så förbundna med arkitekturen, att de ej kunna låta någon skilsmässa. Men de skola användas på rätta ställen» o. s. v.

*Anslag till
skolan för de-
korativ konst.*
(Forts.)

När det nu anses vara viktigt och ändamålsenligt, att staten uppehåller undervisning i byggnadsväsendets olika grenar, vore det väl rätt underbart, om icke statsmakterna med sympati skulle mottaga en framställning från de fria konsternas akademi om anslag till ett nytt sätt att bedriva dessa studier, av vilket sätt de som sagt hoppas en viss renässans inom byggnadskonsten. Här säges nu, att det fullständigt saknas plan till dessa fattiga slantars användning. Tvärtom finnes en mycket god plan, som i första rummet pekar på, att man just skall hava lärare i de tre konstgrenar, som man vill skola samverka inom arkitekturen, nämligen den rena egentliga arkitekturen, skulpturen och måleriet. Därutöver har man uppgjort en plan, som innefattar tillgodogörandet av vissa lokaler, vilken plan dock för närvarande icke kan förverkligas, och detta är orsaken till att herr statsrådet kunnat knappa in de 28,700 kronorna — en summa som vilken som helst byggnadssakkunnig måste hava funnit mycket väl motiverad — till de 15,000 kronor, som här begäras.

Jag vill icke gå djupare in i skrifterna. Jag kan dock i detta sammanhang icke underlåta en, låt vara elak, reflexion. Jag skulle nämligen vilja säga, att jag beundrar det dödsförakt, med vilket en del av riksdagskamraterna kasta sig i elden i fråga om saker, som deras egentliga sysselsättning och deras förstudier giva dem mycket små förutsättningar att förstå.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Den siste ärade talarens anförande gav väl kammaren anvisning på vart de ekonomiska konsekvenserna av ett beslut i enlighet med utskottets hemställan kunna leda. Se på det område, där den ärade talaren är mest hemmastadd och dit hans nuvarande verksamhet är förlagd — se på Stadshuset därute; nog är det präktigt och nog blir det något enastående, icke blott för Stockholm utan kanske för hela landet, men vad kostar det? Vederbörande ha ju fått tigga sig till det ena anslaget efter det andra av såväl enskilda som Stockholms stad, och Stockholms stadsfullmäktige har börjat tröttna på att lämna vidare anslag till detsamma, och nu gå de omkring i Stockholm med tiggargstaven igen för att anskaffa kopparplåtar till byggets tak. Så går det med den dekorativa konsten när den får göra sig gällande. Jag skulle icke göra någon invändning, om det blott stannade vid ett eller annat enstaka fall, men få professorerna

*Anslag till
skolan för de-
korativ konst.*
(Forts.)

vid konstakademien fortsätta och utveckla sin verksamhet på sätt här skisserats, så nog kommer det i fortsättningen att framställas anspråk på att få göra sin konst gällande litet varstans, och det kommer att kosta pengar, mer än vi kanske kunna komma ut med.

Detta är den synpunkt jag lagt på frågan, och därför slutade jag mitt förra anförande med framhållande, att jag ansåge det vore viktigare för oss att ha en professur, som lärde oss att leva anspråkslösare och sparsammare. Vi ha sannerligen mera behov av en sådan skola än av de här ifrågavarande professurerna.

Jag har emellertid icke begärt ordet för att säga detta, utan med anledning av herr Bergqvists beskyllning, att min uppgift om att det saknades plan för användningen av de begärda 15,000 kronorna, vore alldeles oriktig. Jag har åtminstone icke kunnat läsa herr statsrådets motivering på annat sätt, än att Kungl. Maj:t föreslår att dessa 15,000 kronor lämnas till konstakademien, som får använda beloppet efter som Kungl. Maj:t och konstakademien sedan finna för gott. Den plan, som finnes, är uppgjord för ett anslag på 28,700 kronor, men den är icke en plan för 15,000 kronorsanslaget. Jag står således för vad jag sagt.

Jag vet icke, om jag skall svara landshövding Holmquist på hans särskilda anmärkning på mitt uppträdande här i kammaren, men då jag förut underlåtit svara landshövding Holmquist på erinringar han framställt mot mig torde det ursäktas mig om jag nu svarar. Det föreföll honom att det var i hög grad olämpligt, att jag, som går så dekorativt klädd här i kammaren, skulle ha något att säga emot detta anslag. Ja, jag trodde verkligen, att landshövdingen skulle finna att min dräkt och detta anslag ha ingen som helst beröring med varandra, och att han hade reda på, att den dräkt jag bär är mina förfäders dräkt ända sedan hedenhös. Men jag undrar, hur det förhåller sig med landshövding Holmquist i det avseendet. Han är nog inte född landshövding, men nu är han det, och nu få vi ofta se honom guldsmidd kring både hals och hjässa. Ja ända ned till fotabjället. På det området har nog den dekorativa konsten fått anstränga sig likasom staten fått lägga ned åtskilliga kostnader, innan man fått fram dessa dekorativa anordningar. Och landshövdingen har då sannerligen huggit i sten, då han försökte polemisera mot mig på det sättet. När man sitter i glashus, skall man inte kasta sten!

Herr Bergqvist: I anledning av herr Ollas Ericssons replik till mig, att det icke finnes någon plan för den ifrågavarande undervisningen, vill jag nämna, att planen är den, att det skulle finnas tre lärare i dekorativ konst, en i målning, en i arkitektur och en i modellering. Vidare skulle av anslaget utgå: ersättning till en föreståndare 1,000 kronor, ersättning åt speciallärare för undervisning i perspektivlära 1.200 kronor, undervisning i andra specialämnen 3,000 kronor, undervisningsmateriel 3.000 kronor, levande modeller 2,500 kronor, handbibliotek 5,000 kronor samt studieresor 2,500 kronor — summa 28,700 kronor. Nu skulle visserligen icke beviljas

mer än 15,000 kronor, men det är klart, att dessa 15,000 kronor skola användas inom ramen av denna plan, och vad som fattas får akademien tigga ihop.

Anslag till skolan för dekorativ konst.
(Forts.)

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag vill endast säga ett par ord. Jag trodde verkligen, att jag med min enkla vändning hade givit en eloge åt fädernas vackra dräkt, och det är ju meningen med detta anslag att få fram det sköna även i den gångna kulturen. Jag har aldrig jämfört min synnerligen fula landshövdinguniform och ännu mindre en del band och ordnar med den dräkt, som rättvikarna sedan gamla tider hava burit — aldrig någonsin, och skulle det här vara fråga om att detta anslag skulle syfta i den riktningen, skulle jag vara ense med herr Ollas Ericsson i Ovanmyra om att avslå framställningen.

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag skall endast be att få giva herr Ollas Ericsson en liten upplysning, som han givetvis icke kan sitta inne med, nämligen den, att Stockholms stadshus i förhållande till sin oerhörda volym och med hänsyn till prisstegringen på senare tiden är en av de billigaste byggnader av det slaget, som kan uppletas i detta land. För övrigt har herr Ollas Ericsson själv varit med mig därborta och varit i tillfälle att beundra denna byggnad. Då, när vi gingo där på tu man hand, hade han intet annat än gott att säga om byggnaden.

Till sist vill jag säga, att med min lilla elakhet i slutet av mitt förra anförande avsåg jag icke herr Ollas Ericsson, utan en annan lantman, vars anförande i statsutskottet hade ungefär följande lydelse: »Det där anslaget behövs inte.» Punkt och slut — och så satte han sig.

Herr Ericsson, Ollas: Endast ett par ord! Jag vill säga landshövding Holmquist, att för den nationaldräkt rättvikarna bära behöva vi intet statsanslag.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Jag begärde ordet med anledning av herr Tengdahls senaste yttrande. Han sade där, att det var en lantman, som yttrade sig för avslag i statsutskottet och därvid icke anförde någon motivering alls. Då det icke finns någon annan lantman i denna kammare utom herr Ollas Ericsson och jag, som reserverat sig i denna fråga, kan kammaren lätt få det intrycket, att det varit jag, som fällt detta yttrande. Så är icke förhållandet. Jag yttrade mig icke alls inom statsutskottet i denna fråga.

Då jag nu har ordet och herr Tengdahl ville låta påskina, att vi reservanter här gett oss in på en fråga, som vi icke begrepe, vill jag emellertid säga, att det visserligen är klart, att vi icke våga ställa oss på samma höga nivå som herr Tengdahl — vi veta ju, att han är en smula professor i sådana här saker — men vi kunna ju dock alltid se dessa frågor litet grand från den ekonomiska sidan.

Anslag till
skolan för de-
korativ konst.
(Forts.)

Det kan också hända, att vi kunna få tillfälle att något närmare utbyta tankar, när vi komma till andra, verkliga byggnadsfrågor. Vi se, varhän städerna kommit med sina byggnadsfrågor. De kunna nu icke själva sköta byggnadsverksamheten, utan måste bedja om hjälp från det allmänna. Dit har det numera gått, och vart resultatet skall leda, få vi se sedermera. Jag tror, att representanterna från stadssamhällena böra stämna ned tonen en smula, då de tala i dessa frågor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, Ollas*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet anförda reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 35.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inredningsarbeten i nationalmuseumbyggnaden;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för inköp av danska konstverk; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Varnhems klosterkyrka.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till
svenska
akademiens
Nobel-
bibliotek.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svenska akademiens Nobelbibliotek.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna utlåtande tillstyrkt, att riksdagen måtte såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademiens Nobelbibliotek anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 20,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

*Anslag till
svenska
akademiens
Nobel-
bibliotek.
(Forts.)*

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *Ollas A. Ericsson*, *A. Wiklund*, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *W. Bäckström*, *J. Jönsson* i Slätåker och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Jag ber om ursäkt, att jag måste säga några ord även i denna fråga.

Det är nu andra gången jag får vara med om behandlingen av en framställning från Nobelinstitutet, som jag anser mindre tillrådligt att tillmötesgå. Första gången var det för omkring 20 år sedan, då Nobelinstitutet begärde att bliva befriat från skyldighet att betala skatt för sin inkomst. Det framhölls då, att det var en så stor ära för Sverige att få utdela höga pris till utlänningarna, att man därför ej finge sänka dessa pris med vad som åtginge till betalande av institutet åbelöpande skatter. Den gången sade riksdagen nej, och jag tror att vårt land ej lidit minsta men av detta beslut.

I förevarande punkt gäller det en framställning om ett anslag av 20,000 kronor till Nobelstiftelsens biblioteksverksamhet. Nobelstiftelsen har nämligen ansett erfordeligt att för ett rätt bedömande av utdelningen av de stipulerade prisen skaffa sig en viss litteratur från utlandet. Dessa anskaffningar hava utökats så, att de utgöra ett ganska avsevärt bibliotek för närvarande. Vidare har man ansett lämpligt, att detta bibliotek ställdes även till allmänhetens förfogande, vilket även skett en längre följd av år.

Nu säger emellertid Nobelinstitutets styrelse, att biblioteket behöver utvidgas; det kostar att ha det tillgängligt för allmänheten, och därför behöves det nu statsanslag. Jag har intet att anföra varken emot att biblioteket utökas eller att det står till förfogande för allmänheten, men nog måste jag säga, att när biblioteket hittills kunnat anskaffas och stå till allmänhetens förfogande på stiftelsens bekostnad, det kunde fortfara för framtiden på det sättet utan statsanslag. Jag vill särskilt poängtera, att jag ser frågan ur denna synpunkt. Jag har med min reservation ej avsett eller önskat, att bibliotekets förkovran eller de anordningar därstädes, som gå ut på att det skall stå till allmänhetens betjäning, på något sätt skulle inskränkas, men jag har däremot ansett, att detta kan ske med de medel, som Nobelstiftelsen har till sitt förfogande och utan att staten behöver träda emellan. Dessutom ha vi reservanter ansett, att det är principiella vådor förbundna med ett bifall till det kungliga

*Anslag till
svenska
akademiens
Nobel-
bibliotek.
(Forts.)*

förslaget. Har staten på detta sätt inlåtit sig i affärer med Nobelinstitutet angående dess bibliotek vet man icke vart det leder till sist. Jag yrkar därför, herr talman, avslag å det föreliggande förslaget och bifall till den reservation, som bifogats av Nilsson i Skottlands-hus m. fl.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Det synes mig, som om den föregående ärade talaren liksom med honom de övriga reservanterna hade utgått från en fullkomligt felaktig förutsättning. De söka nämligen göra gällande, att det är fråga om ett statsanslag till Nobelstiftelsen för dess genom stadgarna reglerade verksamhet. Men det är icke alls fallet, utan här är fråga om statsanslag till en biblioteksverksamhet för allmänhetens betjänande, och detta ställer ju saken i en helt annan dager. Med Nobelinstitutet är förenat ett storartat bibliotek i modern skönlitteratur, litteraturhistoria m. m. Biblioteket har nu över 40,000 band. Detta bibliotek är närmast avsett för dem, som skola förbereda prisutdelningarna, och i och med att det tjänar detta ändamål, tjänar det den verksamhet, som Nobelinstitutet skall utöva. Men svenska akademien, som utdelar det litterära priset, har ansett, att ett så värdefullt bibliotek borde hållas tillgängligt för allmänheten. Detta har skett under många år, och akademien vill givetvis även för framtiden hålla detta bibliotek tillgängligt för dem, som vilja studera där. Emellertid saknar Nobelinstitutet medel för att fortsättningsvis kunna bedriva denna verksamhet till allmänhetens tjänst. Det fordras nämligen mera arbetskrafter i biblioteket, än om det skulle tjäna endast Nobelinstitutets egna ändamål. Jag vill ock fästa uppmärksamheten på, att riksbibliotekarien har på det allra livligaste tillstyrkt denna framställning. Han säger, att genom detta bibliotek ett värdefullt tillskott har uppstått och att en förut kännbar lucka icke blott i huvudstadens utan hela landets biblioteksväsen blivit fylld. Och efter att hava gjort en mängd uttalanden till förmån för statsanslag åt detta bibliotek säger han till slut, att han anser sig böra på det allra livligaste förorda den gjorda framställningen. Av detta uttalande framgår, att det som sagt ej är fråga om understödjande av Nobelinstitutets verksamhet förmedelst statsmedel, utan att ändamålet är att understödja en biblioteksverksamhet, som ej har sin motsvarighet vare sig hos kungliga biblioteket eller något specialbibliotek.

Reservanterna säga häremot, att »Nobelstiftelsen tvivelsutan torde äga möjligheter att förmedelst egna medel tillgodose förevarande behov». Det framgår dock tydligt av den kungliga propositionen, att så icke är fallet. De medel, som stå till förfogande, komma ur tre olika fonder. Det är dels ur grundfonden, dels ur reservfonden och dels ur en särskild fond. Men dessa medel belöpa sig endast till 21,500 kronor, under det utgifterna uppgå till 38,919 kronor förutom tillfälliga utgifter, som akademien kommer att få genom bibliotekets förflyttning till börsen 1921 m. m. Enligt stadgarna äro Nobelstiftelsens händer bundna med avseende på

medlens användande, varför, när reservanterna säga, att den äger medel till förfogande för ifrågavarande ändamål, detta är ett fullkomligt obevisat påstående.

Vad slutligen beträffar reservanternas yttrande, att den i ärendet lämnade utredningen i detta avseende måste anses bristfällig, så hava ej reservanterna på något sätt angivit, vari denna bristfällighet skulle bestå.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

Med förordande av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala såsom reservationsanslag anvisa

a) på tilläggsstat för år 1920 ett belopp av 2,525,000 kronor, därav 689,666 kronor såsom återstod av de för ifrågavarande ändamål av riksdagen redan beviljade statsanslag å tillhoppa 1,764,666 kronor,

b) på extra stat för år 1921 ett belopp av 2,000,000 kronor.

Reservation mot utskottets motivering hade anmälts av, utom annan, herr J. L. Widell.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men däremot har jag ej kunnat ansluta mig till den motivering utskottet framlagt för sin hemställan. Därest riksdagen nu varit obunden i denna fråga, hade jag för min del icke ett ögonblick tvekat att yrka avslag på den kungliga propositionen, men enligt min mening är riksdagen bunden genom föregående lagtima riksdagens beslut — kanske juridiskt, men i varje fall moraliskt. Inför den situationen har jag måst ansluta mig till den kungliga propositionen, men jag har icke kunnat underlåta att säga, att enligt min mening har hela detta ärende allt från början skötts på ett synnerligen beklagligt sätt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Anslag till
svenska
akademiens
Nobel-
bibliotek.

(Forts.)

Anslag till
akademiska
sjukhusets i
Uppsala ny-
och om-
byggnad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till driftkostnader för akademiska sjukhuset i Uppsala;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa brister i anslag till karolinska institutet m. m.; samt

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i skolöverstyrelsens expensanslag för åren 1918 och 1919 m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad benämning å vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Uti en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1920 dagtecknad proposition (nr 405), vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att förklara, att från riksdagens sida hinder icke mötte, att av Kungl. Maj:t utfärdades föreskrift därom,

dels att vad i gällande författningar rörande de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna funnes stadgat i fråga om lektor skulle gälla förste lektor; och

dels att vad i gällande författningar rörande de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna vore föreskrivet i fråga om adjunkt och adjunkt å övergångsstat skulle avse lektor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anmälts av herrar *O. U. B. Olsson* och *K. A. Tengdahl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Denna fråga är ju ej någon så stor fråga, men den är ändå av något allvarligare innebörd, än en del ledamöter av kammaren gärna föreställa sig. Det är en titelfråga, och man är ju icke så värst benägen att taga titelfrågor djupt allvarligt, något som jag även tror, att man i vanliga fall gör rätt i. Här är emellertid i detta fall ett undantag. Det är så att man i de allmänna läroverken här i Sverige har lektorer och adjunkter med i stor utsträckning alldeles samma tjänstgöringsskyldighet. Lektorerna skulle ju vara lärare på gymnasierna och adjunkterna lärare i de lägre klasserna, men det är i själva verket på det sättet, att ungefär hälften av undervisningstiden på gymnasierna bestrides av adjunkterna. Således: dessa adjunkter hava lägre lön och inga befordringsmöjligheter, men alldeles samma tjänstgöring som lektorerna. Då är det

naturligtvis redan därför rim och reson i, att ingen åtskillnad göres på dessa lärarebefattningar i fråga om deras benämning.

Nu kommer här till även ett annat skäl. I sin hemställan till Kungl. Maj:t om förändring av benämningen adjunkt påvisa adjunkterna, att det en gång funnits skäl för denna uppdelning i lektorer och adjunkter, men att dessa skäl nu icke längre äro gällande. Vidare är det viktigaste skälet av rent praktisk natur. Det är nämligen på det sättet, att adjunktstiteln är en titel, som ej användes i det personliga umgänget. Som bekant kallas och tilltalas alla adjunkter för doktorer, och det får jag säga av egen erfarenhet, att icke är det precis roligt att gå omkring och tituleras med en förnämre titel, än man har rätt till. Det är nog på det sättet på de flesta håll, att de unga adjunkterna mer än en gång opponerat sig mot detta missbruk av doktorstiteln för deras vidkommande, men de ha vanligen fått till svar, att det är ingen människa som säger adjunkt, och över huvud blir en sådan anmodan mest betraktad som en sorts tillrättavisning åt den person, som fått anvisningen. Det är icke heller roligt. Det är ju helt naturligt, att när man vid läroanstalterna har lärare, alla med samma tjänstgöringsskyldighet, det är tämligen obefogat att uppehålla en ståndsskillnad emellan dem, som gives redan i benämningen.

Man har anmärkt mot denna adjunkternas petition, att de gjort alldeles för mycket väsen av en liten sak, och man har t. o. m. insinuerat, att adjunkterna på det sättet dragit ett visst skimmer av löje över sig. Jag tror verkligen, att adjunktkåren kan bära den anmärkningen med jämnmöd. Jag tror, att adjunktkåren i Sverige, den långt övervägande delen av våra läroverks lärarekår, tämligen lugnt kan låta de antydningar till försmädligheter ifrån motståndarna till förändringen, som kommit till synes, gå bort över sig. Men jag vill fästa uppmärksamheten på det faktum, att det är en kår, som enhälligt har framkommit med denna anhållan till Kungl. Maj:t och överstyrelsen. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten, på att överstyrelsen och Kungl. Maj:t hava funnit denna anhållan berättigad. Då det för några få dagar sedan här i kammaren var fråga om tillsättandet av ett större antal extra-lärare, och motståndarna här till skulle anföra skäl, sade utskottets förnämste förespråkare, att sakskalet hade han inga — egentligen var han överens med reservanten — men han tillade, att eftersom varken överstyrelsen eller Kungl. Maj:t har framfört detta krav, utan detta krav framförts av enskilda motionärer, är det ändå icke tillrådligt, att kammaren går med på det. Nu har statsutskottet här i en fråga, som ej skulle komma att kosta statsverket ett enda öre, gått alldeles rakt motsatt väg. Här äro auktoriteterna, både överstyrelsen och Kungl. Maj:t, fullt överens med den enhälliga adjunktkåren om, att detta krav bör bifallas. Då bryr sig ej statsutskottet om myndigheterna. Det ser nästan ut, som om statsutskottet brydde sig om överstyrelsen och Kungl. Maj:t när det gäller ett utlåtande från dem, som går mot lärarkåren, men däremot ej brydde sig om dessa myndigheter, när det gäller en fråga, vars främjande ligger i lärarkårens intresse. Jag kan ej förstå, att adjunktkåren genom sin tjänstgöring, genom sitt förhållande i vårt uppfostringsarbete på något sätt

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.*

(Forts.)

gjort sig förtjänt av, att riksdagen skulle gå emot de myndigheter, som ha uttalat sig, mot överstyrelsen och Kungl. Maj:t, i en fråga som denna. Det finnes, så vitt jag kan se, ej något sakskäl föreburet för utskottets hemställan.

Nu har man anmärkt, att om adjunktkårens krav i detta fall tillmötesgås, skulle därav lätt kunna följa, att adjunktkåren sedan kräva icke bara jämställdhet i fråga om benämningarna utan även ifråga om lönerna, i följd varav resultatet skulle bli, att skillnaden mellan lektorer och adjunkter eller, som det heter i Kungl. Maj:ts förslag, mellan förste lektorer och lektorer skulle i alla avseenden utplånas, varigenom det skulle kunna komma därhän, att kompetenskravet ifråga om lektorerna eller, som de skulle kallas, förste lektorerna skulle sänkas. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att detta icke alls hör ihop med denna fråga, ty det är helt naturligt, att adjunkternas krav på befordran kommer fram alldeles oberoende av, hur det går med benämningsfrågan. Benämningsfrågan kan i saken varken göra från eller till. Jag vet nu icke, om det är något europeiskt land, som uppehåller en skillnad i benämningen mellan läroverkslärare med samma tjänstgöringsskyldighet, mer än Sverige, och jag vill säga, att Sverige icke i det fallet är att gratulera till upprätthållandet av en sådan skillnad.

Således, herr talman, då det här tydligen är ett billigt rättfärdighetskrav, som adjunkterna framställt, ett rättfärdighetskrav, vars föyllande icke skulle kosta statskassan ett enda öre, och ett krav, framfört enhälligt av en — jag vågar förmoda — allmänt aktad kår i landet, och som fått myndigheternas enhälliga tillstyrkande, vågar jag yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Jag kan ej tillmäta denna fråga samma stora vikt och betydelse som den senaste ärade talaren tycks ha gjort. I varje fall tror jag icke, att förslaget kan rubriceras såsom demokratiskt. Men därmed må nu vara hur som helst, jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att frågan tämligen nyss varit prövad av statsmakterna. Det var av lärarlönenämnden föreslaget, att lärarna i de allmänna läroverken skulle kallas lektorer och andre lektorer. Överstyrelsen gick med på förslaget, men ändrade det därhän, att benämningarna skulle bli förste lektorer och lektorer. När denna fråga i samband med frågan om lönereglering för läroverkslärarna kom till löneregleringskommittén, avstyrkte kommittén titelförändringen, och riksdagen 1918 fann icke heller anledning att göra någon ändring i den kungliga propositionen, som hade gått på löneregleringskommitténs förslag. Således: frågan är ju nyss prövad, och därför synes det mig underligt, att den tagits upp redan nu. Det må ju hända, att denna reform kan komma att äga rum framdeles, men då synes det mig lämpligast, att det sker i samband med den omorganisation av läroverken, som är ställd i utsikt, och jag förmodar, att ingen skada sker, om denna skillnad i benämningen av läroverkslärarna får stå kvar, tills nämnda omorganisation kan genomföras.

Jag vill också säga, att de skäl, som den allmänna adjunktforenin-

gen framlagt, icke äro lyckligt formulerade. Om man läser dessa sex punkter, blir man icke vidare stämd för bifall till den ifrågasatta reformen. Även skulle jag vilja framhålla en sak, som måhända beror på ett förbiseende, och det är att lektorerna vid högre lärarinneseminarier, som ändå äro de högst kvalificerade lektorerna vid någon läroanstalt i vårt land, icke skulle få kallas förste lektorer utan få nöja sig med benämningen lektorer. Jag förmodar, att detta är ett förbiseende i hastigheten. Men även det visar, att frågan ej varit underkastad tillräckligt öfvervägande.

Jag undrar, om icke denna titelförändring skulle medföra rubbning i de kompetenskrav, som nu skilja lektorer från adjunkter. Jag skulle verkligen vilja interpellera herr statsrådet, huruvida statsrådet tänkt sig, att möjligen också en nivellering av kompetensen skulle bli en följd av denna namnändring. Skulle det verkligen vara så, att den på något sätt hade till följd en förskjutning i kompetensfordringarna, så anser jag, att den föreslagna reformen vore mycket olycklig. Såsom frågan nu ligger, kan jag icke finna annat än, att utskottet har fog för sin hemställan. Man har jämfört adjunkterna med lektorer vid seminarier och tekniska skolor o. s. v., men denna jämförelse är icke beviskraftig, alldenstund dessa lektorer allesamman skulle bli uppflyttade i den första lektorsgraden, under det att adjunkterna skulle komma i den andra lektorsgraden. Må den blivande utredningen om läroverksreformen komma med något förslag. Det kan då tagas i det stora sammanhanget, men att nu taga denna fråga isolerad kan jag icke finna befogat.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet O l s s o n: Herr talman! Det är med en viss tvekan jag uppträder här, ty jag har en stark förnimmelse av, att det hela på ett eller annat sätt kommit på sned och att det väl är omöjligt, att alldeles rätta till det.

Det utskottsutlåtande, som jag haft äran läsa igenom, och den debatt, som jag haft nöjet åhöra i andra kammaren, ha givit mig det intrycket, att man tagit på denna sak på ett sätt, som jag alldeles inte kunde drömma om, när jag lade fram frågan. När jag bestämde mig för att lägga fram den, så var det, såsom jag sade i andra kammaren, med en viss glimt i ögonvrån. Jag ville liksom säga, att det för all del i denna fråga kunde sägas en hel del kvickheter, därest man hade någon fallenhet för det, men att man inte borde göra det, ty jag hade själv gått igenom hela den listan och skulle kunna lägga fram åtskilliga prov på sorten.

Nu har emellertid utskottet svarat på ett sätt, som gjort, att jag personligen inte på länge känt mig så allvarlig, och det är detta som gör, att jag ber att få försvara min åtgärd i lika allvarsamma ordalag. Ty visserligen har man särskilt inom andra kammaren ideligen sagt, att det här är en mycket skämtsam historia, men den som åhörde debatten måste få det intrycket, att skämtet rörde sig synnerligen tungfotat.

Utskottet säger först — och detta upprepades av den siste ärade

*Om ändrad
benämning i
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.*
(Forts.)

talaren — att frågan så sent som år 1918 varit före i riksdagen samt därstädes blivit prövad och befunnen icke förtjäna något beaktande. Det är verkligen en sak, som jag visste förut. Mitt minne är nämligen sådant. Och det är en sak, som borde ha berett utskottet någon liten eftertanke och kommit det att draga vissa slutsatser. För det första den slutsatsen, att jag uppenbarligen inte gillar vad som skedde år 1918, och för det andra den slutsatsen, att det — eftersom jag redan nu år 1920 lagt fram saken — uppenbarligen måste ligga någon-ting i den. Jag vill nämna, att den kommitté som hade att taga under omprövning, huru man skulle förfara med de olika lärarekårens löner — i den kommittén satt jag — den var fullkomligt enhällig i sitt beslut att söka avskaffa adjunkttiteln. Läroverksöverstyrelsen, som hördes, instämde. De olika lärarekollegierna vid de olika läroverken i landet instämde likaledes. Jag tror inte, att lärarelönenämnden skulle givit sig in på denna sak, och heller inte att läroverksöverstyrelsen och lärarekollegierna skulle biträtt saken, för den händelse de funnit densamma absolut betydelselös och inte värd något som helst beaktande. Men löneregreringskommittén instämde inte, såsom det påpekades i andra kammaren. Den sade nämligen så här: »Kommittén, som i det föregående begagnat sig av benämningarna lektor och adjunkt, finner dessa benämningar böra bibehållas för vederbörande läraregrupper och saknar anledning förorda vad nämnden beträffande såväl adjunkter som övriga lärare i nyss berörda avseende föreslagit». Löneregreringskommittén hade i det föregående begagnat de andra titlarna och ville därför inte göra någon ändring! Som man märker, finnes det mycken humor i detta land.

Utskottet säger vidare, att det anser »— jämväl under beaktande av den nu pågående utredningen om skolväsendets omorganisation — skall icke förefinnas att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag». och den siste ärade talaren sade, att det först kunde komma i fråga, därest man tog upp det hela i ett större sammanhang. Det är många saker, som jag inte begriper, och denna hör till dem. Generaldirektör Bergqvist, således chefen för vår skolöverstyrelse, har samtalat med mig i denna sak, och han var fullkomligt med på den och tyckte, att den var riktig. Generaldirektör Bergqvist är vidare ordförande i den skolkommission, som har frågan om skolväsendets omorganisation under utredning. Han är den som dirigerar och leder detta arbete. Det skulle vara högst kuriöst att tänka sig, att generaldirektör Bergqvist som skolchef inte alls vet, vad han som kommittéordförande vet och och att han inte heller skulle vilja, vad denne kommittéordförande vill. Jag måste säga, att inte låter det synnerligen trovärdigt.

Vid sidan av dessa skäl, som utskottet anfört och som jag uppriktigt sagt inte tycker äro några vidare skäl, finnes det emellertid ett annat, som spelar en mycket stor roll och som, efter vad jag kunde förstå av debatten i andra kammaren, egentligen är det, som förvillat en hel del människor. Om nämligen, säger man, läroverksadjunkterna bara få titeln lektor, så kan man vara tämligen säker på, att det inte kommer att dröja länge, förrän de också vilja ha lektorslönen. Och när man sedan visar upp för riksdagens ledamöter detta farliga

perspektiv, så har man dem säkert fångade. Det förefaller mig ändå, som om detta inte skulle vara någonting så särskilt riskabelt. Vi ha ju inom den svenska förvaltningen en hel del motsvarigheter. Vi ha sekreterare och förste sekreterare, ingenjörer och förste ingenjörer, kontrollörer och förste kontrollörer, aktuarier och förste aktuarier, utan att man någonstans i de olika verken funnit den omständigheten, att dessa olika titlar, föra med sig några ekonomiska konsekvenser av den art, som man nu här vill göra troligt. Risken blir säkerligen inte större, om man får lektorer och förste lektorer, än om man har aktuarier och förste aktuarier.

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.*

(Forts.)

Nu ställde biskop Bergqvist en direkt förfrågan till mig, huruvida denna titelhistoria kunde innebära en nivellering av kompetensfordringarna. Naturligtvis inte. Men jag har ingen orsak att inte vara fullt ärlig gent emot biskop Bergqvist. Det är på det viset, att en viss nivellering försiggår, men den beror på något helt annat än på en titelfråga.

Jag kan emellertid inte neka till, att det ligger något i grund och botten löjligt över, att man sysselsätter sig med en titelfråga. Titlar, det veta vi allesamman, ha en viss betydelse, men man skall inte tala om dem och framför allt inte mera ingående sysselsätta sig med dem. Om man håller på en titel, så är detta alldeles tillräckligt skäl för att i viss mån utmana löjet, och är det på det viset, att man begär en titel — ja, då, mina herrar, är det otvivelaktigt så, att man bör draga en liten stund på munnen. Det är mycket sant, som biskop Bergqvist sade, att den skrivelse, som lämnats in från adjunktforeningen har en hel mängd hakar, som man kan hänga en hel mängd goda skämt på. Det har berättats för mig, att andra avdelningens ordförande egentligen slagit ihjäl Kungl. Maj:ts förslag genom att läsa upp denna skrivelse, naturligtvis med en viss klok och förständig betoning, inför utskottet i plenum. Jag vill säga, att jag inte har något som helst att anmärka mot den proceduren. Men jag hade verkligen en liten förtröstan, att statsutskottet skulle vara kapabelt att skilja kärnan från skalet och att det mycket väl skulle förstå departementschefen. Ty kärnan ligger klar.

Det är så, som den förste talaren erinrade om, att läroverksadjunkterna äro utan en verklig titel. Den titel de ha rätt till användes aldrig, och de titlar som användas ha de inte rätt till. Jag kan härvidlag alldeles som i andra kammaren hänvisa till mig själv. Jag känner endast en i denna kammare, som under den tid jag varit här i riksdagen titulerat mig för läroverksadjunkt. Alla andra ha sagt lektor, och när de inte sagt lektor, så ha de dragit till med rektor. Jag medger, att det är litet otacksamt av mig att nu låta dem förstå, att jag inte varit vidare charmerad av denna titulering.

Det är också på det viset, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag inte på något som helst sätt kommer skada åstad. Det är verkligen så, att det inte kan draga med sig några ekonomiska konsekvenser. Vad som bestämmer lönerna är inte titlarna, och lektorstiteln bäres av människor med mycket olika löner. Den har mer och mer övergått till ett slags gemensam titel för lärarna i vissa skolor, där vår svenska

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

ungdom får sin utbildning och växer upp. Jag kan verkligen inte förstå, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna bli något slags skadligt prejudikat eller medföra några vådliga konsekvenser, även om man försöker måla upp dem för sig. Härtill kommer också, något som den förste talaren pekade på, att denna, jag höll på att säga huvudtitel, inte kommer att kosta staten ett enda öre. och jag trodde uppriktigt sagt, att denna synpunkt fullständigt skulle bedåra statsutskottet och vinna det för Kungl. Maj:ts förslag.

Ja, så ligger saken, när man ser den riktigt grymt allvarligt och sakligt. Om jag däremot vill anlägga en mera personlig synpunkt, ter den sig något annorlunda. Det var nämligen närmast två ting som jag genom detta förslag ville vinna. När jag lade fram det, gick jag uppriktigt sagt inte så ingående diskuterande och preciserande igenom saken. Det var, som sagt, två ting jag ville vinna, och jag har en viss erfarenhet av, att det skulle vara bra, om de kunde vinnas. Det ena var att jag ville ha bort allt det obehag och all den vantrevnad, som stora grupper läroverkslärare dragas med i denna fråga, och i det fallet kan jag hänvisa till mig själv. När jag började som extra lärare vid nya elementarskolan, titulerades jag för lektor. När jag förklarade, att jag inte var lektor, titulerades jag för doktor och när jag förklarade, att jag inte var doktor, titulerades jag för lektor. Det var en ständig kretsgång, och detta dagliga kurragömma fann jag obehagligt och i varje fall gjorde det mig inte glad. Jag kan säga, att jag först egentligen blev försonad med denna historia, när jag fick höra, att vår teckningslärare, som inte ens var student, också kallades för doktor och att han till på köpet själv tyckte, att av alla saker här i världen doktorstiteln onekligen hörde till det, som man kunde räkna till livets njutningar. Det andra jag ville vinna var, att jag ville söka få bort den söndring inom våra läroverkskollegier, som denna titelfråga trots allt åstadkommer. Jag ser saken inte, såsom herrarna i allmänhet, utifrån utan mera inifrån. Om man kallar det löjligt eller inte, om man kallar det enfaldigt eller inte, om man tager vilken benämning som helst på denna sak, så är det ändå på det viset, att samvaron inom våra läroverkskollegier i många fall störes på ett betänkligt sätt genom denna titelhistoria.

När det nu var så — andra kammaren har ju redan fällt förslaget — att ingen stor apparat behövdes, utan att man genom en enkel åtgärd, bara så att säga genom en liten handrörelse hade kunnat rätta till det på detta område, tänkte jag mig verkligen, att jag skulle kunna vinna riksdagens bifall, när jag i all enkelhet rättframt, och jag kan ju tillägga vördsamt, i denna sak hemställde, att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bäckström: Jag skall följa herr statsrådets uppmaning att vara allvarlig i denna fråga, vilket också bättre ligger för min röst. Dessutom föreligger här en bestämd anledning att vara allvarsam, ty uppenbart är, att i detta fall en verklig längtan förefinnes hos en stor kår att komma bort från adjunkt titeln. Varför det då? Är det därför, att adjunkt titeln i och för sig är nå-

gonting dåligt? Nej, visst icke. Det är såsom vi hörde herr statsrådet säga, därför, att ingen använder den titeln. Det berättades nyss i andra kammaren en historia, som jag skall draga här, ehuru det är att göra reservanterna en tjänst. Det var en adjunkt, som hade sagt, att de enda, som kallade honom adjunkt, voro undervisningsrådet vid visitationer och lektorsfruarna. Det ligger något i detta, och det visar, att det nog är riktigt att folk i allmänhet icke använda titeln adjunkt. Klart är, att detta är ett moment att taga hänsyn till, men något fel på adjunkttiteln i och för sig finnes icke. Det är ett vanligt sätt i Sverige att använda titlar, som äro för höga. Om vi till exempel tänka på en nybakad student, så finnes ingen människa, som kallar honom student. Den titeln finnes emellertid i Norge; jag har själv varit där som student och blivit titulerad »herr student Bäckström», vilket jag tyckte lät mycket bra. Såsnart en ung man hos oss tagit studentexamen, kallas han genast »kandidat». Han är kanske litet generad i början, men vänjer sig snart vid det. Har han sedan kommit ett stycke på väg till medicine kandidatexamen, kallas han »doktor» och finner sig i det. Det ligger i vårt lynne att använda för höga titlar. Folk vilja icke använda adjunkttiteln, men något fel på denna titel i och för sig finnes icke.

Emellertid: vad som är huvudsaken för mig, då jag måste bestämt ställa mig mot Kungl. Maj:ts förslag, det är frågan om konsekvenserna. Herr statsrådet sökte göra troligt, att denna titeländring ej kan medföra några ekonomiska konsekvenser. Men är det möjligt, att upprätthålla skillnaden mellan lektors- och adjunkttjänster, om det ej är någon annan differens än den, att den ene kallas för förste lektor och den andra för lektor och att den ena har 1,500 kronor mer i lön? Är det icke så, att man har anledning tro, att där skilljande 1,500 kronorna så småningom komma att försvinna? Vi hade för en vecka sedan en debatt här om professorerna vid farmaceutiska institutet, det var fråga om deras uppflyttande till samma lönegrad som universitetsprofessorerna. Det är fråga, om det ej kan gå på samma sätt här. Om man nu gör det, så ha vi fått den nivellering, som biskop Bergqvist nyss talade om. Och här kommer jag till mitt huvudargument. Skillnaden mellan adjunkts- och lektorskompetens är ju licentiatexamen och disputation, d. v. s. fulla tre års studier. Om man nu nivellerar här, så att man bara får en skillnad på 1,500 kronor eller mindre, men icke någon skillnad i social ställning, hur vill man då tänka sig, att det skall bli möjligt att skaffa ett tillräckligt antal unga män, som vilja offra dessa tre års studier med ty åtföljande studieskulder för att skaffa sig lektorskompetens? Kan herr statsrådet — som jag vet är personligen varmt intresserad för vetenskaplig forskning — säga mig på vad sätt herr statsrådet kan garantera, att det skulle bli någon person alls, som toge licentiaten hädanefter, annat än den speciella begåvning, som tror sig ha utsikt att nå fram på professors-karriären? Detta är mitt huvudargument: jag är rädd för, att den högre bildningen skulle

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

lida, om man toge det steg, som här är föreslaget. Jag måste därför, hur gärna jag än skulle vilja tillgodose den önskan, som är uttryckt från adjunktshåll, dock bestämt förorda utskottets hemställan.

Herr statsrådet Olsson: Jo, herr talman, jag skall ögonblickligen svara på den sista frågan. Det är en sak, som jag ju inte förstår, detta tal om att införandet av titlarna lektor och förste lektor skulle åstadkomma en slags nivellering. Lektorstiteln är ju bunden vid en viss lön, och förste lektorstiteln är bunden vid en annan lön. Om det vore på det viset, att lönerna liksom glede samman, då vore det alldeles uppenbart, att inte många skulle bry sig om att skaffa den högre kompetens, som kräves för den högre titeln, men detta, att lönerna skulle glida tillsammans, det är ju en konstruktion. Det är något, som vi konstruera upp för att få fram faran. Denna slags nivellering finnes inte någon annan stans än i resonemanget här. Den nivellering däremot, som verkligen äger rum, den har helt andra orsaker. Det är en nivellering, som jag, i den mån jag kan, försöker hålla tillbaka. Jag kan ju säga, hur den ser ut. Det finnes inte så många nu, som ha råd att skaffa sig den utbildning, som leder till graduering, men det finnes en del, som äro licentiatier, och dessa licentiatier söker man på ett eller annat sätt få att spela de graduerades roll. Man medgiver, att det förorsakar svårigheter, men det finnes ingen möjlighet eljest att besätta platserna. Finnes det verkliga skäl, d. v. s. om det är en man, som vetenskapligt sett står en graduerad så nära, att man liksom kan tycka, att ingen större skillnad finnes, så ger man dispens i den vägen; finnes inte denna närhet, så ger man naturligtvis inte denna dispens. Men det är utvecklingslinjen. Den nivelleringen, den ha vi redan i gång, och den tror jag en gång tenderar till en gemensam examen med allt vad därav följer. Men det är en framtidsmusik, som vi inte ha att göra med i dag. Nu gäller det en helt annan sak, såvitt jag förstår.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag anser mig böra giva tillkänna, att jag inom utskottet först yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag kunde visserligen ej för min del finna, att det fanns några bärande sakskaäl för densamma, men å andra sidan var det en enhällig önskan från en stor tjänstemannaklass, och då ett bifall till denna önskan, såvitt jag kunde se och som också nu blivit sagt i debatten, ej komme att kosta staten ett öre och icke kunde, som jag trodde, medföra några konsekvenser, ansåg jag, ett statsutskottet saknade skäl att motsätta sig denna allmänna önskan. Emellertid kunde jag ej vidhålla denna ståndpunkt, då det under debatten framkom från den kungl. propositionens försvarare, att bakom denna faktiskt låg åtminstone från hans sida en strävan att åstadkomma en nivellering mellan adjunkter och lektorer, med andra ord en strävan att sänka kompetensfordringarna för leкто-

terna. Jag kunde i varje fall ej tolka orden på annat sätt, och under sådana omständigheter frånträdde jag mitt första yrkande och bidrädde det framställda avslagsyrkandet.

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.*

(Forts.)

Herr Pers: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att giva till känna, att jag har en vis skuld i att den här frågan kommit upp. Jag satt nämligen i löneregleringskommittén, när den avstyrkte adjunktstitelns avskaffande, och bidrog till det beslut, som fattades där, ett beslut som, efter vad man nu får höra, varit ödesdigert för adjunkternas ställning i åtskilliga avseenden. Emellertid var skälet för mig då en motvilja mot det titelväsande, som floreerat i så hög grad här i landet, särskilt inom tjänstemannakretsar, ett titel- och ett rangväsande, som jag saknar möjlighet att uppfatta och uppskatta. Nu kan man ju förstå, att det uppskattas på andra håll, och det kunde ju tänkas, att jag skulle ångra vad jag har gjort i löneregleringskommittén, men när jag läste dessa sex punkter, som här äro berörda, då kände jag mitt samvete verkligen fredat. Ty ur dessa sex punkter slår det en till mötes en anda så underlig, så verkligt underlig, så att jag tänkte, att jag gjorde rätt, som avslög det, som satte mig emot det. Och ännu i denna dag så reagerar jag emot det. Det går ej an att bara bagatellisera de här sex punkterna, de äro en verklighet, de äro uttryck för en kärs längtan och trängtan och dess uppfattning om titelns betydelse, och jag för min del vill ej medverka till att en sådan uppfattning bibehålles i vårt samhälle. Vi ha alldeles för mycket av rangväsande, av uppdelning i klasser efter kompetens, efter löneställning, efter titelställning, och jag skulle vilja hemställa, att man åtminstone från lärarhåll försökte reformera, försökte gå i den riktning, att människorna värderades icke efter ett examenspapper, utan mera som sagt var efter sitt värde som människor, och sin personliga duglighet. Jag har låtit mig berättas, att det hänt, att Kungl. Maj:t utsett en adjunkt till rektor. Ja, det är rätta vägen, att en, som är på ett lägre plan, kan bli ledare för en läroanstalt. Det visar en utveckling i rätt riktning: man tar en man därför, att han är duglig att leda, även om han ej har denna yttre ställning. Det är något av den nya andan. Men att jag skulle finna den skeptiska adjunkten från Göteborg på den här linjen och likaså min vän herr Oscar Olsson — ja, det var verkligen förvånande. Men jag kan ej, trots detta möte, ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag här, utan stannar vid utskottets förslag.

Och jag vill till detta säga, att det dock ligger en realitet bakom detta. Adjunktstiteln tillkom ju vid en tid, då adjunkterna hade att handleda pojkar i 9—10-årsåldern upp till 15-årsåldern, och så är det ju formaliter ännu, fastän det har ordnats så, att de nu få gå högre. Men så länge som denna organisation finnes, så är det en reell grund att hålla på en sådan titel. Nu ha vi ju en kommission, som sitter för att ordna den här saken, så att de lägre klasserna skola tagas bort och folkskolorna få övertaga en del av ad-

Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)

junkternas arbete, så att adjunkterna sålunda skulle få taga i med handledningen av pojkarne efter en högre åldersgräns. Jag föreställer mig, att när detta förslag blir genomfört, så har nämnda reella skäl fallit bort, och då är det större skäl att få en gemensam titel. Men om vi nu skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag och införa titlarna förste lektor och lektor, hur skulle vi då ställa efter den nämnda skolreformens genomförande? Jo, följden skulle bli den, att man då ej kunde gå till den gemensamma titeln lektor, ty förste lektorerna skulle ju därigenom känna sig degraderade, och det är ju något litet förskräckligt som en lönerereglering, som skulle justera en lön nedåt. Det vore alldeles härresande naturligtvis. Ja, då har man ingen annan utväg än att införa en gemensam lärartitel och kalla alla för professorer. A la bonheur, det kostar ju ej heller något, och det kommer kanske att ske någon gång i tiden.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag måste rikta ett par små repliker till herr statsrådet, och jag hoppas, att han ej tar dem illa upp. Herr statsrådet sade, att, då han, trots det att frågan var prövad 1918, likvisst hade framlagt förslag vid innevarande års riksdag, statsutskottet hade bort inse, att han ej gillade riksdagens beslut då. Därtill vill jag svara, att herr statsrådet kanske skall inse, att statsutskottet nu velat understryka, att det tvärtom gillade beslutet. — Det andra, jag fäste mig vid, var, att herr statsrådet sade, att då lärarlönenämnden och överstyrelsen gävo sin anslutning till adjunktstitelns avskaffande, detta icke skedde utan anledning. Jag vill hoppas, att han därmed ej ville säga, att när statsutskottet avstyrkt den här framställningen, detta skett utan anledning. — Och så för det tredje sade herr statsrådet, att herr statsrådet hade trott sig kunna *bedåra* statsutskottet med denna framställning. Ja, när man ser statsutskottet utifrån, kan man möjligen tro, att det är lätt att *bedåra*, men känner man detsamma inifrån, så vet man, att det är ganska svårt att *bedåra*. Jag förundrar mig till och med icke över, att herr statsrådet icke ens med *dekora-tiv konst* kunnat fullständigt *bedåra* det.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! De skäl, som ha anförts mot denna reform, äro högst olikartade, och det är icke mycket att undra på. Herr Pers säger, att han går mot den därför, att vi ha för mycket uppdelningar i rangställning. Det skälet är lika bra som mångt annat, att när man begär, att en uppdelning skall tagas bort, så säger herr Pers: av det skälet skola vi behålla den! Det är alldeles utmärkt bra resonnerat i jämförelse med alla de andra resonsemangen, som kommit fram här!

Så kom herr Pers med ett annat skäl, nämligen att förste lektorerna skulle anse sig degraderade, ifall adjunkterna finge heta lektorer. Jag undrar, vem som sagt det, vem som talat om det för herr Pers. Jag är bekant med många lektorer, och ingen har sagt till mig, att han skulle känna sig degraderad, om adjunkterna finge heta lektorer. Jag har talat med de övriga lektorer, som finnas i

denna kammare, vi äro summa tre stycken endast, men alla tre äro vi ense om, att detta är ett synnerligen berättigat krav, adjunkternas krav på att få en sådan titel, som kan användas, i stället för en, som icke kan användas.

Herr Bäckström tyckte det var ledsamt, att adjunktstiteln ej användes, och sade, att han för sin del tyckte den kunde vara bra. Ja, det är ju rysligt roligt, men nu är det dock så, att det smäller litet högre, vad adjunkterna tycka i detta fall än vad herr Bäckström tycker, och då adjunkterna icke tycka det, så anser jag, att riksdagen bör taga mera hänsyn till deras känslor än de utomstående, såvida dessa ej ha andra skäl. — Herr Bäckström hade ju ett annat skäl, som också herr Widell var inne på. Herr Widell apostroferade mig och mitt yttrande i statsutskottet utan att nämna mitt namn. Han sade, att han äminstone hade fattat mig på det sättet, att jag menat, att detta skulle vara en inkörsport för vidare krav, som skulle avskaffa skillnaden mellan adjunkt och lektor. Ja, jag kan ej hjälpa, att herr Widell fick den uppfattningen. Han sade också i statsutskottet, att han fick den, men man kan ju ej ändra alla missuppfattningar här i världen! Jag deklarerade på begäran min personliga ställning i den andra frågan, som ej rör denna. Min personliga ställning i denna andra fråga var, att det borde finnas möjlighet för duktiga adjunkter att befordras till lektorer, även om de ej hade avlagt disputationssprov, men jag har aldrig uttalat mig för ett utslätande av skillnaden mellan två olika läraregrupper vid elementarläroverken: en högre avlönad och en lägre avlönad. Jag tror, att det ej går, och att det ej skulle vara nyttigt att upphäva skillnaden på den punkten, men såsom jag förut en gång betonat, så är det ej den frågan, som här föreligger. — Herr Bäckström talade om, att det skulle vara alldeles otänkbart, att en del människor skulle ligga och taga licentiaten, kosta på sig 2, 3 års dyra studier utöver den för lärarkompetens nödvändiga ämbetsexamen, om de ej hade utsikt att få heta lektorer *ensamma*, utan även magistrarna skulle få heta det. Ja, vi äro nu inne på samma historia, som herr Pers anförde. Jag har aldrig hört någon lektor tala från den synpunkten om den saken. Jag trodde också annars, att det vore viktigare för de lektorskompetenta att få högre avlöning än att få högre titel. Nu vill jag också fästa uppmärksamheten på, att vi seminariielektorer, åtminstone de flesta av oss, icke ha annan kompetens än adjunktskompetens, och riksdagen har ej ansett några betänkligheter ligga i att låta oss bli lektorer och till och med få lektorslön efter viss prövning av vår kompetens. Och detta har skett efter 1918.

Utom seminarierna ha också de tekniska gymnasierna fått lektorstiteln på samma kompetens, som fordras för adjunkterna vid de allmänna läroverken. Då var det icke heller någon stor apparat med farhågor, som sköts fram i förgrunden för att hindra den utvecklingen.

Vad nu det beträffar att man även om adjunktstiteln avskaffas, på något sätt måste sörja för att folk fortfarande tager licen-

*(Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.*

(Forts.)

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

tiatexamen och disputerar, så kan det ske på många sätt. Först och främst kvarstår ju lönefrågan och den är väl den viktigaste, lönerna vid läroverken. Men för det andra finnes det ju också andra utvägar, som kunna i detta fall vidtagas. Jag förstår emellertid icke, att den saken i detta sammanhang behöver diskuteras. I denna fråga, frågan om adjunktstiteln ersättande med lektorstiteln, kan jag fortfarande icke finna, att något sakskal har anförts gentemot adjunktskårens petition, överstyrelsens utlåtande och Kungl. Maj:ts framställning. Det skälet, att en utredning nu pågår inom skolkommissionen, har redan tillbakavisats genom påpekandet att läroverksöverstyrelsens högste chef sitter som ordförande i skolkommissionen, och följaktligen möter det från skolkommissionens arbetes och dess planers sida icke det ringaste hinder mot att redan nu vidtaga denna reform.

Herr Lindhagen: Riksdagsmännen på Västernorrlands-länsbanken hava fått ett telegram från adjunktföreningen däruppe att hjälpa dem, och detta har gjort, att jag tyckt, att jag också borde säga några ord.

Det förefaller mig, att en sådan här fråga bör bedömas från deras synpunkt, som verkligen önska reformen, om man nu skall kalla den en reform. Det är en liten fråga eller icke någon fråga alls för oss utomstående, men för dem det gäller är det en allvarsam fråga, och det är ur den synpunkten, som den skall betraktas. Varför är det för dem en avsevärd fråga? Jo, därför, för det första, att själva titeln i och för sig, adjunkt, är ju nästan något av ett okvädinsord. Adjunkt betyder ju ett bihang till något annat, något som icke är självständigt, utan som kommer på sladden. Det är således så, att själva benämningen är nedpressande i sig själv. Här emot invändes, att andra kammaren i demokratiens namn redan har avslagit denna begäran. Jag tycker åter, tendensen att avskaffa de olika klasskillnader, som uppstå genom titlar i våra ämbetsverk, väl också är en slags reform, som gör, att människorna skola känna sig mera någorlunda lika.

Det var en tid, då man i hovrätten skilde på hovrättsråd och assessorer, men denna skillnad avskaffades, och de kallas nu hovrättsråd allesamman.

Jag skall be, herr talman, att på det livligaste få tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Tengdahl: Herr talman, mina herrar! Jag har med avseende å titelväsendet ungefär samma grundsyn som herr Pers, och jag behöver ju ej misstänkas för att vilja underblåsa någon falsk titelsjuka. Men då jag gått med herr Oscar Olsson om hans reservation, så är det därför, att jag ser saken ur språklig-historisk synpunkt. Jag erinrar mig, att när jag för 45 år sedan inskrevs såsom lärjunge i ett läroverk, så var adjunktstiteln i realiteten redan borta, och på dessa 45 år har jag aldrig hört någon människa använda denna titel varken till eller om någon av de ifrågavarande lä-

rarna. Detta är orsaken, varför jag har gått med på denna reservation.

Sedan ber jag att få säga en annan sak, där jag nödgas delvis rikta mig mot min partivän herr Bäckström. Jag kan icke alls följa med hans tankegång, då han talar om, att denna lilla sak kan hava något inflytande med avseende på den högre bildningen. Huru skulle man kunna förmå unga människor att taga licentiatexamen, säger han, om de icke får användning för den på lektorsplatser? Det är icke alls frågeställningen, herr Bäckström. Frågeställningen är den: Behöver staten licentiaten vid de allmänna läroverken? Och det är för övrigt en fråga, som icke föreligger i dag. Jag är för min del mycket tveksam i den frågan; men det har sagts mig från håll, som är mycket kompetent, att de par tre årens ökade studier, som lektorerna hava framför adjunkterna, och framför allt den kria, som de skriva mer än dessa, lära under årens lopp hava blivit svenska staten mer än nödigt dyrbara.

Jag skall be att få avgiva en personlig deklaration med avseende på den högre bildningen, detta för att icke på något sätt bliva missförstådd.

Jag är icke fiende till den högre bildningen. Såsom en av initiativtagarna till den fond, som för närvarande finnes för understödjande av fattiga människors högre studier, behöver jag icke miss-tänkas för något sådant. Men vad jag absolut är fiende till är den högre bildningens placering på orätta ställen. Denna felplassering f. n. är enligt min och många andras djupt grundade övertygelse en av landets största olyckor — en olycka, som måhända endast kan jämföras med en annan av våra stora olyckor, låt oss säga t. ex. 1902 års löneregleringskommitté.

Herr Andersson, Gunnar: Oaktat tiden är så långt framskriden och oaktat andra kammaren redan fällt förslaget, kan jag icke underlåta att efter att hava hört den siste ärade talaren yttra några få ord.

Det är för mig alldeles uppenbart, att titelfrågan i och för sig är skäligen likgiltig. Det vore kanske det bästa att gå den väg, vartill man tenderar i Tyskland, och utnämna alla lärare vid läroverken till gymnasialprofessorer. Då hade man denna titelsjuka snart utdöd. Men vad som för mig är huvudsaken är, att om förslaget skulle bifallas, så hava vi, såsom upprepade gånger här under debatten blivit framhållet, gjort en reform baklänges i den riktningen, att de akademiska studiernas nivå kommer att sjunka, ej som sig bör att syfta, ingalunda, såsom herr Tengdahl sade, till att det skall skrivas en kria — detta kan gälla vid vissa enklare tyska universitet — utan leda till att lära folk vetenskapligt och självständigt arbete. Denna för den svenska kulturen, för den högre svenska bildningen så utomordentligt viktiga sak, den hava vi lagt en dynamitpatron under om vi antaga förslaget, så att en mycket stor del av dem, som nu offra mödor och det lilla kapital de hava och ofta t. o. m. ådraga sig stora skulder, icke komma att göra det

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Förta.)*

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

i samma omfattning som hittills, ty, mina herrar, det finns väl oak-
tat alla vittnesmål, som hava framförts, icke det ringaste tvivel om
att vi inom några få år få höra kravet framställas på att få en
reglering av lönerna till alla, som heta lektorer, till ungefär samma
eller alldeles samma lönegrad. Då hava vi i skolorna en enda löne-
grad och då finns det sannerligen icke något skäl att hålla uppe
den olika kompetensen heller, ty den skillnad, som nu finnes i lön,
är i allra, allra minsta laget. Jag tror, att det här i Stockholm
kanske gör mindre, men för var och en, som har sett hur och var
det vetenskapliga arbetet bedrivs här i landet och som vet, vilket
ofantligt arbete av verkligt solid och god art som ej minst våra
graduerade lektorer hava utövat inom vetenskapens olika grenar,
är det klart, att de hava varit den stora hjälptruppen, som de små
kårenna av akademiska vetenskapliga forskare här i landet hava haft
vid sin sida i ofantligt högre grad än som har varit fallet med ad-
junktskåren, såsom naturligt och klart är. Ty dessa härdar, som
lektorskårenna vid våra läroverk bilda för att hålla uppe den veten-
skapliga forskning, som de bredvid det tyngande, allvarliga skol-
arbetet bedriva, de försvinna, och jag försäkrar eder, mina herrar,
att huru ni än nivellera, även om ni lyckas gå den väg, som herr
statsrådet antydde, att göra en likformig lärarexamen, komma den
svenska skolan och den svenska kulturen att förlora på detta, och
på den grund ber jag, åtminstone för närvarande, att ni icke gå med
på detta förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr A l e x a n d e r s o n: Jag är alldeles ense med den siste
talaren i hans syn på vad som fordras av lärarekåren vid våra all-
männa läroverk, och jag begärde närmast ordet för att rikta en gen-
saga emot de uttalanden, som strax före honom herr Tengdahl hade,
då han lät det ordet falla, att han trodde, att det icke hade någon
betydelse, att man inom läroverken hade lärare, som hade läst »ett
par år till» och skrivit »en kria», som orden föllo.

Jag kan icke hjälpa, att då jag hörde detta yttrande och erin-
rade mig vad den ärade talaren här något tidigare på förmiddagen
yttrade om dem, vilka tala om saker, som de icke själva förstode,
det föreföll mig, som om det ordet borde mot honom denna gång gå
igen. Det kan icke mätas, vilken betydelse det har för den högre
bildningen i landet att på gymnasialstadiet det finnes en stamtrupp,
en kärna av lärare, som stått och fortfarande i möjligaste mån stå
i levande beröring med vetenskaplig forskning. De giva åt de mera
teoretiskt begåvade av lärjungarna på detta stadium impulser, som
icke vore möjligt att giva för mera än ett och annat undantagsfall
av dem, som icke varit i tillfälle att ägna sig åt denna egentligen
vetenskapliga forskning.

Men sedan jag sagt detta, vill jag tillägga, att jag för min del
icke kan beträffande den här föreliggande frågan så deciderat draga
samma slutsatser, som den närmast föregående ärade talaren gjorde.
Jag kan icke se, varför icke den sak, vars talan han fört och jag

också försökt föra, skulle vara så god, att den kommer att kunna försvaras och den högre kulturen kommer att värnas alldeles oberoende av huruvida man ger en tämligen likartad titel åt den ena eller andra gruppen inom lärarekollegiet vid läroverken. Men framför allt vill jag beträffande den kungl. propositionen och utskottets hållning därtill säga, att jag tycker, att det är synnerligen rimligt och riktigt, att adjunktskåren får en sådan benämning, att den verkligen kommer att användas vid tilltal och omtal av dem.

Här har t. ex. herr Pers gjort gällande, att det skulle i viss mån vara ett utslag av den svenska titelsjukan, som här föreläge, och den borde man på alla sätt bekämpa. Ja, man bör eller måste det. Men vad är titelsjuka? Är det icke framför allt, att folk vill tituleras med andra titlar än som motsvara det yrke, den verksamhet, den tjänst, som de hava? Om de däremot begära att få en sådan benämning på sin tjänst, att de verkligen bliva titulerade med sin rätta titel, så förefaller mig detta icke vara titelsjuka. För all del, vi skulle ju likaväl kunna använda den franska metoden att kalla alla för »herr», liksom vi göra här i riksdagen. Men det göra vi nu en gång icke i allmänhet, och det sker följaktligen icke heller med avseende på denna speciella tjänstemannagrupp utan ett faktum är, att de tituleras med en titel, vanligen högre än de hava rätt till. Och det begäres nu, att deras tjänst skall givas en sådan benämning, att de få ett tilltal, som precis motsvarar den tjänst de hava. Det synes mig vara en fullkomligt korrekt och rimlig begäran av dem, en begäran, som borde understödjas och ingalunda kallas ett utslag av titelsjuka. En annan fråga kan ju vara, om det riktiga vore att använda just benämningarna förste lektor och lektor eller man också kunde tänka sig möjligheten av en annan benämning på adjunktgruppen, som mera skiljer adjunkterna från lektorerna, ehuru jag icke för min del fäster någon större vikt vid den saken.

Herr Bergqvist: Det vill framgå av den siste talarens anförande, att han lägger stor vikt därvid, att adjunkterna nu få bära en *högre* titel än de hava rättighet att bära. Ifall detta förslag kommer att gå igenom, skulle det motsätta fallet komma att äga rum med förste lektorerna. De komme då att få bära en *lägre* titel, än de hade rättighet att bära, ty ingen skulle titulera dem förste lektor utan blott lektor.

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Jag skall endast säga ett par ord. Det har framhållits nu alldeles på slutet en del synpunkter, som jag tycker i någon mån kasta en onödigt skugga över den ställning, som departementschefen i denna fråga har intagit.

Då professor Gunnar Andersson talar så varmt om det vetenskapliga pionjärbete, som våra gymnasiallärare utfört, har han mitt fullkomliga gillande. Jag har visserligen den uppfattning som han, att här ge våra läroverk den svenska vetenskapen gratis en hel

Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)

*Om ändrad
benämning å
vissa lärar-
befattningar.
(Forts.)*

mängd saker, men det är ju i alla fall en helt annan fråga. Det är mycket troligt att riksdagen — kanhända inom en inte alltför lång tid — blir tvingad att taga ståndpunkt till denna sak, huruvida man vill på det viset understödja den svenska vetenskapen genom att giva löner åt gymnasiallärarna, som i grund och botten äro utöver dem, som eventuellt skulle kunna behövas för dem såsom lärare. Det blir en sak, som svenska riksdagen då får pröva, men jag tycker inte att denna sak skall få lov att kasta skugga över det, som för närvarande är föremål för debatt, och som är någonting helt annat. Det är verkligen inte titeln, som bestämmer något i dessa ting. Det är ekonomin, och så länge vi ha löner, som en graduerad man kan nöja sig med, så länge komma vi också att få vetenskapsidkare vid våra allmänna läroverk.

Det har dessutom sagts en del saker, som berört mig något mera personligt. Man har undrat, hur det kunnat komma sig, att jag gått in på dessa linjer och en hel del annat sådant, som kunde vara nog så intressant att taga upp till debatt. Men jag sitter och gör den reflexionen, att en fråga som denna uppenbarligen inte lämpar sig för en längre debatt, ty man råkar lätt in på den vägen att säga saker, som man säger bara därför att förståndet inte lägger något hinder i vägen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 88, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet anförda reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 54.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodet åt skolläkare;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till vissa läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm; samt

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett tomtområde för folkskoleseminariet i Strängnäs.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Då tiden nu var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 422, med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid domänverket; och

nr 423, med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket.

Anmälades och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av en fastighet för generalkonsulatet i Hamburg samt iordningställande av densamma; och

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inköp av fastighet för beredande av kanslilokaler vid beskickningen i Paris samt beviljande av medel för nödiga reparationer av nuvarande beskickningshuset; ävensom

sammausatta bevillnings- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 204, till Konungen i anledning av väckta motioner om revision av gällande lagbestämmelser emot fyller och dryckenskap.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna nr 420—424 hänvisades dessa, nr 420 till statsutskottet, nr 421 till behandling av lagutskott, nr 422 och 424 till bankoutskottet samt nr 423 till jordbruksutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet; och

nr 14, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet och — för tiden från och med den 1 juli 1920 — handelsdepartementet;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

första lagutskottets memorial nr 34, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 24 i anledning av väckta motioner om upphävande av stadgandena angående krigsdomstolar m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckt motion angående uppläggande av en statens fria jordbruksegnahemsfond och en statens fria fiskerifond.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde. varefter kamraren åtskildes kl. 4,53 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.